

Maassa maan tavalla vai tavoista viis turistimatalla?

**Turistien kokemusperäiset näkemykset kanssa-farangeistaan Kaakkois-
Aasiassa 2000-luvulla**

Kandidaatintutkielma

Oulun yliopisto

Kulttuuriantropologia

Syksy 2017

Saara Intonen

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet.....	3
1.2 Refleksiivinen paikantaminen.....	6
1.3 Tutkimusprosessi.....	7
2. Tutkimuksen keskeiset käsitteet	9
2.1 Turisti.....	9
2.1.1 ”En ole turisti vaan matkailija”.....	10
2.1.2 Turistin stereotypiat.....	11
2.1.3 Farang.....	12
2.1.4 Turistitypologiat.....	13
2.2 Liminaalitila.....	14
2.2.1 Liminoidi.....	16
2.2.2 Turistinen kulttuuri.....	19
2.2.3 Latentti Toinen.....	20
3. Kaakkois-Aasia turistikohteena	22
3.1 Taustaa.....	22
3.2 Kulttuuri.....	23
3.3 Tapakulttuuri.....	25
3.4 Turismin vaikutukset.....	27
4. Aineiston kuvaus ja analyysi	29
4.1 Odotukset.....	29
4.2 Kokemukset.....	36
4.3 Näkemykset.....	55
5. Yhteenveto ja johtopäätökset	66
Lähteet	75
Liite	

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Kiinnostukseni tutkimusaiheeni kohtaan heräsi alun perin yli kymmenen vuotta sitten vieraillessani ensimmäistä kertaa Kaakkois-Aasiassa; Thaimaassa ja Laosissa. Jo tuolloin paikallisten erikoisuuksien lisäksi huomioni kiinnittyi kanssaturisteihin ja heidän käyttäytymiseensä, mitä seuratessa mieleni täyttyi kysymyksistä ja ärtymyksestäkin. En voinut käsittää, miksi ylipäänsä lähteä ulkomaille, mikäli ei haluta kohdata, kokea ja vastaanottaa vierautta, eikä olla valmiita joustamaan tai edes kunnioittamaan isäntäväkeä ja -ympäristöä. Yleiskuva näytti siltä, että hyödyistä, kuten rentoutumismahdollisuuksista, halvoista hinnoista ja paikallisten loputtomasta kärsivällisyydestä ollaan valmiita ottamaan kaikki ilo ja hyöty irti, mutta omasta mukavuudenhalusta, tarpeista, tavoista ja tottumuksista ei tingitä. Ihmettelyni ei laantunut vielä vuosienkaan jälkeen palattuani kotiin, joten päätin yrittää ottaa asiasta selvää.

Antropologiassa turismi on vasta melko hiljattain saavuttanut legitiimin aseman tutkimuskohteena (Selänniemi 1996: 40). Mielestäni tämä on hämmästyttävää, sillä onhan kyseessä maailmanlaajuinen, äärimmäisen voimakasvaikutteinen paikkoja sekä kulttuureita muokkaava ilmiö ja laajamittainen kulttuurien kohtaaminen. Etsiskellessäni lähdekirjallisuutta aiheestani huomasin tehtävän yllättävän vaikeaksi. Tutkimuksia turismin erilaisista, kuten taloudellisista, ekologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista vaikutuksista kohdemaihin ja paikallisväestöihin löytyi yllin kyllin, mutta ne olivat hyvin pitkälti kvantitatiivisia luonteeltaan ja markkinointi-tarkoituksia varten painottuneita. Ihmis- ja yhteiskuntatieteidenkin saralla turistit itse, ja etenkin heidän odotuksensa, asenteensa, ajattelu- ja käyttäytymismallinsa epäkohtineen vaikuttivat olevan vielä toistaiseksi melko koskematon aihe. Näin ollen koin tutkimukseni lähtökohdat varsin haastaviksi. Toisaalta taas materiaalin puute vahvisti tunnetta oman työni relevanttiudesta; mikäli kulttuuriantropologista laadullista tutkimusta aiheesta ei vielä ole tehty, sellaista tarvitaan viimeistään nyt. Sillä kuitenkin se, miksi ulkomaille ylipäänsä mennään, mitä sieltä haetaan ja miten siellä käyttäytytään ja toimitaan, on näkemykseni mukaan useiden vaikutusten ja muutosten alkusyy, ja jo siksi erittäin tärkeä tarkastelun alue.

Tutkimusaiheeni on siis röyhkeät turistit. Käsitettä ”röyhkeys” on hankala, ellei mahdoton määritellä tieteellisen tarkasti, mutta tutkielmassani tarkoitan sillä sellaisia käyttäytymismalleja, joissa matkalla ollessa otetaan isännän rooli vieraan sijaan. Suhtaudutaan vierailtavaan kohteeseen yksistään omana lomakontekstina, eikä kunnioittaen tai edes huomioon ottaen toisten kotina ja arkena, eikä näin ollen

olla kiinnostuneita paikallisista tavoista, piirteistä tai ihmisistä kuin korkeintaan viihdyttävänä kuriositeetteina, kulutusyhödykkeinä tai palvelusväkenä. Tällainen asenne ympäristöön johtaa myös erilaisiin kulttuurisiin konflikteihin, eli paikallisen tapakulttuurin ja käyttäytymiskoodiston rikkomuksiin sekä pyhien asioiden loukkaamisiin. Tom Selänniemen (1996: 140) mukaan turisti henkilönä, jolla on runsaasti oikeuksia ilman niihin liittyvää vastuuta ja velvollisuuksia, on turisteissa usein havaittava piirre. Juuri sellainen on minun tutkielmani röyhkeä turisti.

Aihettani pyrin avaamaan kartoittamalla ulkomaille matkustamisen erilaisia motiiveja ja tarkoitusta, joilla on vaikutuksensa turistin asenteisiin ympäristöään kohtaan sekä käyttäytymiseen matkakohteessa. Tarkastelen myös sitä miten, millaisissa tilanteissa ja miksi kulttuurisia konflikteja tapahtuu. Tavoitteistani keskeisin on selvittää miksi turistit käyttäytyvät röyhkeästi; mikä saa heidät näkemään matkakohteensa ei-kenenkään-maana tai omana vapaavyöhykkeenään sen sijaan, että he kokisivat itsensä vieraiksi toisten kotona, ja omaksuisivat sen myötä tietyn nöyryyden ja kunnioituksen ympäristöään kohtaan, ja miten tällainen ajattelu- ja käyttäytymismalli oikeutetaan. Tutustuessani aiheeseen huomasin, että ongelma on ilmeisen yleinen, sillä sanaan turisti liitetään helposti negatiivisia stereotyyppioita, joiden sisältöä, alkuperää ja paikkansapitävyyttä myös pyrin avaamaan. Näitä kysymyksiä pyrin selvittämään Kaakkois-Aasiassa matkanneiden odotusten, kokemusten ja näkemysten kautta, tukena myös omat havaintoni. Odotuksilla tarkoitan työssäni Kaakkois-Aasiaan matkakohteena liitettyjä mielikuvia, ennakkokäsityksiä ja -luuloja, jotka osaltaan piilevät matkustusmotiivien takana, ja joilla voi olla vaikutusta sekä matkaan valmistautumistapoihin, että käyttäytymiseen kohteessa. Kokemukset taas viittaavat aineistolähtöisesti siihen, mitä informanttini itse kertoivat matkallaan tehneensä, nähneensä, kokeneensa ja tunteneensa, niin paikallisen elämänmenon kuin kanssaturistienkin suhteen. Viimeisenä käsittelen näiden odotusten ja kokemusten kautta syntyneitä näkemyksiä kanssaturisteista, tyypillisistä turisteista, mahdollisen röyhkeyden syistä sekä siitä mitä sille olisi tehtävissä.

Tärkeimmät tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia odotuksia Kaakkois-Aasiasta matkakohteena on, ja miksi sinne mennään?
2. Millaisia kokemuksia Kaakkois-Aasian matkaajilla on matkakohteestaan, matkastaan sekä kanssaturisteistaan ja heidän käyttäytymisestä?
3. Millaisia näkemyksiä heillä on kanssamatkaajistaan, röyhkeistä turisteista sekä sanasta turisti laajemmin?

Täydentävinä kysymyksinä pohdin myös, onko kulttuurisesti hyvin erilaisella Kaakkois-Aasiassa matkan kontekstina vaikutusta turistien käyttäytymiseen? Jos, niin miten? Minkälaisia ajattelumekanismeja käyttäytymismallien takana piilee? Miten käytös omistajana vieraan sijaan oikeutetaan?

Outi Fingerroosin (2003: 2) mukaan etnografian tavoitteena on selvittää erilaisia toiminnallisia käytäntöjä ja kuvata kohdetta kulttuurin sisäisistä lähtökohdista käsin. Juuri tähän minäkin pyrin; selvittämään miksi jotkut turistit käyttäytyvät kuten he käyttäytyvät, aineistonani informanttien sekä omat kokemukset ja havainnot turistina. Työssäni tukeudun symbolisen antropologian yhä johtavaksi nimeksi tituleeratun Victor Turnerin (Neumann 2012: 473) siirtymäriittiteoriaan, sekä turismin antropologian tuoreempiin saavutuksiin, joista tärkeimpänä Tom Selännien väitöskirjaan suomalaisturistien etelänmatkailusta kulttuuriantropologisesta näkökulmasta. Cliffordin (1986: 7) mukaan etnografiset totuudet ovat aina ja luonnostaan osittaisia, epätäydellisiä, keskeneräisiä ja näkökulmiin sitoutuneita (ks. Fingerroos 2003: 7). Näin ollen minäkään en pysty tarjoamaan yksiselitteisen varmoja, kaikenkattavia saati yleispäteviä vastauksia röyhkeäksi mieltämäni käytöksen syihin. Empiirisen aineistoni sekä käyttämieni käsitteellisten työkalujen avulla voin kuitenkin pyrkiä selittämään ja ymmärtämään tätä ongelmalliseksi katsomaani ilmiötä, sekä tarjoamaan mahdollisia vastauksia.

Ulkomaille ja toisenlaisen kulttuurin pariin mentäessä ristiriidat ovat luonnollisia, eivätkä liene koskaan täysin vältettävissä. Toista kulttuuria kun ei ole mahdollista kotoa käsin opetella niin läpikotaisin, että täydellinen mukautuminen olisi mahdollista. Eikä tällaiselle liene tarvettakaan, saati halua, kun ollaan menossa nimenomaan lomalle eikä tutustumaan erilaisiin kulttuureihin. Siksi keskityinkin tutkimuksessani nimenomaan sellaisiin konfliktitilanteisiin ja kulttuurisiin törmäämisiin, jotka olisivat olleet vältettävissä; eli enemmän tai vähemmän tahallisiin rikkomuksiin sekä niiden takana piileviin syihin ja toimintaa sääteleviin ajattelumekanismeihin. Tarkoitukseni ei ole yleistää kaikkia turisteja homogeeniseksi sikailijoiden joukoksi, mutta röyhkeä käytös on vierailmissani kohteissa niin silmiinpistävää toisinaan, että halusin nostaa aiheen esiin ja tutkia sitä. Syy kulttuurisiin törmäyksiin ei myöskään aina välttämättä ole turistien oma röyhkeys. Kaakkois-Aasiassa maaperä kulttuurisille konflikteille on itse asiassa erityisen hedelmällinen, sillä paikallinen tapakulttuuri eroaa länsimaisesta melkoisesti ja erilaisia sääntöjä on paljon. Toisaalta taas paikalliset eivät odotakaan vieraidensa tietävän ja osaavan kaikkia sääntöjä ja ovat tottuneita heidän kummallisuuksiinsa. Niinpä nimenomaan paikallisten joustavuus, avoimuus, suvaitsevaisuus ja pitkäpinnaisuus saa näyttämään

entistä käsittämättömämmältä sen, etteivät turistit myös voisi osaltaan vastavuoroisesti mukautua ja osoittaa näitä piirteitä. Toisin sanoen, tällaisissa olosuhteissa röyhkeys on jotain, mikä vaatii vaivaa; eli paikallisten lähes loputtoman sietokyvyn venyttämistä äärimmilleen.

1.2 Refleksiivinen paikantaminen

Fingerroos (2003: 2) määrittelee refleksiivisyyden itsen paikan hahmottamiseksi tai määrittämiseksi etnografiaa tehdessä. Refleksiivinen paikantaminen siis on tutkijan subjektiviteettiin kiinnittyvää itsereflektiota sekä metodologisten ja epistemologisten valintojen auki-kirjoittamista, jonka avulla selvitetään mitkä ovat tutkijan käyttämien työkalujen, kuten persoonan, lähestymistapojen, teorioiden ja menetelmien vaikutukset tutkimukseen. Etnografisen tutkimuksen kohteena on perinteisesti ollut jokin kaukainen ”lännen” ulkopuolinen maa tai yhteisö, ja vasta viimeisten vuosikymmenien aikana kenttä on laajentunut myös ”kotiin”; ”sieltä” ”meille”. (mt.: 2, 6–7.) Oma tutkimuskenttäni on sekoitus näitä molempia; sijaiten fyysisesti ja kulttuurisesti kaukana ”siellä”, mutta keskittyen muihin ”meihin” eli kansaturisteihin. Etnografiseen tutkimukseen sisältyy yleensä myös kulttuurin sisäpuolisuutta korostava näkökulma ja ymmärtämään pyrkivä tutkimusote, jolloin omana tutkimusinstrumenttinaan toimiva kenttätutkija voi väliaikaisesti elää ja kokea kuin tutkittavat (mt.: 2, 6). Koska työ tapahtui minulle vieraassa kontekstissa, olin tutkijana käytännössä yksi turisti muiden turistien joukossa. Näin, koin ja tein samaa kuin muutkin turistit; kiertelin nähtävyyksiä, söin ravintoloissa, pötköttelin rannalla jne., kuitenkin samalla ottaen ja säilyttäen tarkkailevan etäisyyden tutkittaviini nähden. Siten minun oli kohtalaisen helppo omaksua tutkimuskohteeni sisäpuolinen näkökulma ja identifioitua tutkimani ”paikallisen” eli turistin rooliin, vaikka samalla havainnoinkin ympäristöäni tutkielmaa tekevänä antropologina. Vaikkakin vieraalla maaperällä, olin turistisen kulttuurin sisällä, jonka tunnen sisältäpäin ja jonka käyttäytymiskoodiston hallitsen, lähestyen siten ymmärrystä kulttuurin sisäisistä lähtökohdista käsin.

Osallistuva havainnointi ja omakohtaiset kokemukset turistina olemisesta osaltaan auttoivat ymmärtämään turisteja ja heidän toimiaan, vaikkakin osa kokemuksista oli minulle varsin vastenmielisiä. Antropologien vaalima Toinen saattaakin löytyä lähempää kuin osaa arvata ja vieraampana kuin kuvittelikaan, kuten Selänniemi (1996: 29) asian ilmaisee. Spickardin (2002: 238) mukaan antropologiassa ja sosiologiassa on perinteisesti vaikuttanut kaksi ”toista”; antropologian kaukana olevat ”meihin” kuulumattomat toiset, sekä sosiologian ”toisenlaiset” meidän joukossa (ks. Fingerroos 2003: 4). Minä tutkin ”meitä” ”toisten” parissa, jotka hekin olivat ”toisia” itseäni nähden

käyttäytymisensä vuoksi. Tutkimuskohteeni olikin sillä tavoin ”kaukana”, että heidän minulle käsittämättömät toimintamallinsa rajasivat heidät oman viiteryhmäni ulkopuolelle, ja ainoa yhdistävä tekijämme oli ulkopuolisuus paikkaan nähden; eli ulkomaalainen ulkonäkö ja turistin status. Siispä sulauduin joukkoon paitsi toiminnoiltani, myös ulkoiselta olemukseltani, sillä niin paikallisille kuin muillekin turisteille olin yksi *farang* muiden joukossa, jolloin osallistuminen helpottui, eikä kukaan muuttanut käyttäytymistään minun läsnä ollessani. Koska kuvauksistani ei ole tunnistettavissa yksilöitä, eikä kaikkien ympärillä olevien ihmisten jatkuva informoiminen tutkimuksen teosta ollut käytännössä mahdollista, en pidä metodiani eettisesti ongelmallisena vakoiluna. Näin ollen tutkijan positioni oli minulle varsin edukas, ja tutkimuskenttäni mielenkiintoinen yhdistelmä perinteistä ”eksotiikkaa ja kaukaisuutta” sekä kotiantropologiaa.

1.3 Tutkimusprosessi

Tutkimusmenetelminäni ovat haastattelut sekä osallistuva havainnointi, joiden lisäksi käytän hyväkseni ensimmäisellä Kaakkois-Aasian reissullani kirjottamaani matkapäiväkirjaa. Varsinaisen kenttätutkimusaineistoni keräsin keväällä 2013 matkallani Thaimaahan, Laosiin ja Kambodžaan, joissa kierrellen vietin hieman vajaan kuukauden. Matkakohteeni vaihtelivat Bangkokin miljoonakaupungin sykkeestä ja Pattayan turistiryöstä rauhalliseen Vientianeeseen, sekä urbaanista Phnom Penistä ja muinaisen Angkorin naapuri Siem Reapista pikkuruiseen Ko Samet-saaren hiekkarantoihin. Koska paikat olivat keskenään erilaisia, pohja etnografisen aineiston keruuseen oli varsin monipuolinen, sillä myös turistien käyttäytyminen vaihteli jonkin verran kohteiden luonteen mukaan. Matkani aikana tein osallistuvaa havainnointia, eli käytännössä keräsin omakohtaisia kokemuksia turistina olemisesta mahdollisimman monissa paikoissa ja monin tavoin, sekä havainnoin aktiivisesti muiden turistien käyttäytymistä, keskittyen erityisesti konfliktitilanteisiin paikallisväestöön, käyttäytymiskoodistoon, tapakulttuuriin tai uskontoon nähden, ja tein muistiinpanoja näkemästäni ja kokemastani. Tutkimuskohteeni luonteen vuoksi kiinnitin erityistä huomiota turistien käyttäytymisessä ja toiminnassa ilmeneviin epäkohtiin, eli röyhkeyden ilmentymiin. Näin ollen on mahdollista, että herkistyin niille; että tekemäni tietoiset valinnat ja rajaukset johtivat minut havainnoimaan ympäristöäni siten, että havaitsin siinä ainoastaan epäkohtia, mikä saattoi alkujaan johtaa minut suuretelemaan ongelman laajuutta ja yleisyyttä. Juuri tämän vuoksi en turvautunutkaan yksinomaan omaan kenttäaineistooni, vaan laajentaakseni näkökulmaa ja saadakseni vertailupohjaa haastattelin neljää Kaakkois-Aasiassa pidempiä aikoja viettänyttä henkilöä, kartoittaakseni heidän kokemukseräisiä näkemyksiään turistien käyttäytymisestä ja

käsityksiään mahdollisten epäkohtien tai konfliktitilanteiden syistä. Nämä haastattelut ovat työni primaariaineisto, jonka tukena oma etnografinen aineistoni toimii.

Tein haastattelut aikavälillä tammikuu 2014 ja tammikuu 2016, niiden pituuksien vaihdellessa puolesta tunnista reiluun tuntiin. Haastattelut toteutin puolistrukturoituina, sillä tarkoitukseni oli saada haastateltavat kertomaan odotuksistaan, kokemuksistaan ja näkemyksistään omin sanoin mahdollisimman vapaasti, jotta kertomuksissa tulisi ilmi heille itselleen merkittävimmät asiat. Ukkosen (2000) mukaan haastattelujen teemojen tulisikin aina ensisijaisesti liittyä haastateltavien arkielämään ja kokemuspiiriin, ja vasta toissijaisesti tutkijan ennakkohypoteeseihin (ks. Fingerroos 2003: 5). Itsekin jo ensimmäistä haastattelua tehdessä huomasin joidenkin kysymysten herättävän keskustelua aina sivuraiteille asti, kun taas toisista en tahtonut saada irti mitään. Myös ennakkoletukseni saivat niin vahvistavia, kuin kiistäviäkin lausuntoja osakseen. Käyttämäni haastattelurunko noudattelee tutkimukseni rakennetta, ollen karkeasti jaettavissa kolmeen osaan; odotukset ennen matkaa, kokemukset matkalla ja näkemykset matkan jälkeen. Sen avulla pyrin selvittämään Kaakkois-Aasiaan matkustamisen yleisiä motiiveja ja ennakkoasenteita, turistien ja paikallisväestön rinnakkaiselon sujuvuutta ja mahdollisia ongelmakohtia, sekä sitä millainen on tyypillinen turisti Kaakkois-Aasiassa ja millaisia konnotaatioita sanaan turisti ylipäänsä liittyy. Kaiken takana piilee kysymys siitä, mistä osan heistä röyhkeä käytös mahdollisesti kumpuaa.

Kaikkia haastateltaviani yhdisti se, että heidän toistuvat vierailunsa Kaakkois-Aasiaan olivat tavallisia lomareissuja pidempiä, aina kuudesta viikosta puoleen vuoteen. Tästä syystä uskoinkin heillä olevan näkemystä aiheestani, sillä matkan kestäessä pitkään, on mahdollista huomioda ja ihmetellä muutakin kuin kasvoille lyövää paikallista erilaisuutta ja eksoottisuutta, kuten juuri kanssamatkaajia. Haastateltavistani kukaan ei myöskään toteuttanut liikkumistaan perinteisenä pakettimatkana yhteen tiettyyn kohteeseen, vaan omatoimisesti ennalta määräämättömiä reittejä ja aikatauluja noudattaen, eri paikkoja kierrellen, pitkälti budjettimajoituksia suosien ja pahimpia turistiryisiä vältellen. Anonymiteetin säilyttämiseksi haastateltavien nimet ovat tutkielmassani korvattu pseudonyymein. ”Riitta” erosi muista haastatelluista siten, että hän oli valtaosan kahden vuoden Kaakkois-Aasiassa oloajastaan työelämässä eikä turistina. Hän on 58-vuotias työkseen kätilönä toimiva nainen, joka omien sanojensa mukaan on aikaisemmin matkustellut paljon, mutta ei enää nykyisin koska ”raha asettaa rajoituksia”. ”Uoti” on 56-vuotias puutarhuri-mies, joka ei paljoa matkustele, kuten ei myöskään ”Matti”, 46-vuotias kivityö-mies. ”Aino” taas on 58-vuotias erityisopettaja, joka Riitan tavoin kertoi koko elämänsä aikana matkustelleensa paljon, mutta

muutaman viime vuoden aikana jääneen vähemmälle. Kahden jälkimmäisen henkilön haastattelun toteutin parihaastatteluna, minkä huomaisin varsin sopivaksi metodiksi aiheeni kannalta, heidän intoutuessa keskinäiseen keskusteluun, toistensa muistin virkistämiseen ja välillä jopa väittelyyn.

2. Tutkimuksen keskeiset käsitteet

2.1 Turisti

Tutkimukseni keskeisin käsite on turisti. WTO:n määritelmän mukaan turisti on kansainvälisiä rajoja ylittävä, vähintään yhden yön vierailemassaan paikassa viettävä henkilö (Pearce 2005: 4). Antropologisessa ja sosiologisessa tutkimuksessa turisti määritellään usein vapaaehtoisesti kotoa pois matkustavasti henkilöksi, jonka matkan tarkoituksena on vaihtelun ja uusien asioiden kokemisen tuoma nautinto (Selänniemi 1996: 19). Määriteltäessä turisti suhteessa työhön tai muuhun pakolliseen ajankäyttöön, on matkailussa kyse paitsi maantieteellisestä liikkuvuudesta, myös irtautumisesta jokapäiväisestä sosiaalisesta ajasta ja rakenteista. Turistimatka on aina paitsi matka jonnekin, jostain pois; keino hankkia omaa aikaa, jonka voi käyttää miten haluaa, sillä turistina on oikeus tehdä asioita toisin kuin kotona. Turismin edellytys kulttuurisena ilmiönä on, että ihmisille kehittyy mielenkiinto asuinympäristönsä ulkopuolisia asioita kohtaan; uusien kokemusten hankkimisesta, uusista kulttuurisista kontakteista, vierauden hyväksymisestä ja siitä nauttimisesta on tullava arvostettuja päämääriä kulttuurissa. Kaikki matkaajat eivät kuitenkaan välttämättä ole kiinnostuneita vierailemastaan paikasta, vaan heille tärkeintä on pyrkiä hetkeksi eroon modernin kulttuurin jännitteistä. Siten turistimatkan pontimena ei suinkaan aina ole halu nähdä saati kokea vierautta, vaan oma vapaus. Matkalla ollessa turistin tilaa säätelee tilapäisyys, vaurauden taso ja vähentynyt sosiaalinen kontrolli, jotka kaikki edistävät mahdollisuutta erilaiseen; vapaampaan käyttäytymiseen kuin kotona. (ks. mt.: 19, 48, 125, 168, 170, 197.)

Turismi on pohjimmiltaan kokemusten hankkimista toisista kulttuureista, mutta prosessit joiden kautta kulttuuria koetaan ja tapa jolla turismiteollisuus hyödyntää kulttuuria ja isäntäyhteisöjä, ovat ongelmallisia (Robinson 1999: 1–2). Turismiteollisuus onkin hyvin vaarallinen sosiokulttuurisen ja ekologisen ympäristön tuhoaja (Selänniemi 1996: 169 ← Jokinen & Veijola 1990: 142). Myös turistit itse ovat havahtuneet näihin ongelmiin ja pyrkineet muuttamaan kulttuurienväliseen matkailuun osallistumisen tapoja (Week 2012: 187). Yleinen reaktio modernin massaturismin huonoja puolia

vastaan onkin johtanut uusien matkailumuotojen, kuten vihreän, vastuullisen ja vaihtoehtoisen turismin syntymiseen, joilla pyritään erottautumaan massaturismista (mt.: 186; mt.: 187 ← Mowforth & Munt 1998). Samalla turistien stereotypiat vaativina, pröystäilevinä ja kulttuurisesti piittaamattomina ovat kasvaneet räjähdysmäisesti ja sanasta on tullut kielikuva pinnallisuudelle, pilaantumiselle ja epäautenttisuudelle (mt.: 186; mt.: 187 ← Bowen & Clarke 2009: 2). Turistin rooli viittaa samanaikaisesti sekä riiston ja väkivallan menneisyyteen, että osallistumiseen nykyisiin epätasaisiin valtasuhteisiin ja kulttuuriseen rappeutumiseen (mt.: 191). Tämän seurauksena monet ulkomailla vierailevat pyrkivätkin etäännyttämään itsensä turisteista ja turismista (mt.: 186 ← Bowen & Clarke, 2009: 2). Useille erottautumiskeinoksi on riittänyt viittaaminen itseen matkailijoina turistin sijaan (mt. 187).

2.1.1 ”En ole turisti vaan matkailija”

Matkailua pidetään varsin yleisesti ja itsestään selvästi moraalisesti parempana kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen vaihtoehtona, perustuen oletukseen, ettei se aiheuta samoja ongelmia kuin massaturismi, tai voi jopa ratkaista ne (Week 2012: 186). Termiin sisältyy oletus, ettei yksilö ole tekemisissä turismin kanssa, vaan huomattavasti erilaistuneemmassa, esoteerisemmassa ja yksilöllisemmässä toiminnassa (mt.: 187 ← Mowforth & Munt 2009: 136). Eronteot liittyvät mm. matkan syyhyn, käyttäytymiseen ja toimintoihin. Turistit etsivät vapaa-aikaa, matkailijat kokemuksia oman mukavuudenhalunsa kustannuksella. Toisin kuin turistit, jotka liikkuvat nähtävyyksien välillä bussilasteittain, viihtyvät omilla alueillaan, syövät samaa ruokaa ja shoppailevat turistikaupoissa, matkailijat sulautuvat paikalliseen tunnelmaan. Heillä on näkemyksensä mukaan autenttisia kokemuksia kulttuurista, paikasta ja paikallisesta arjesta, kun taas turisteilla teollisesti tuotettuja turistikokemuksia. He pyrkivät olemaan kulttuurisesti sensitiivisiä tavalla, jolla eivät usko tavallisten turistien olevan, kuvaten turisteja kulttuurisesti piittaamattomiksi, epäkohteliaiksi ja huomiota herättäviksi. Sanalla sanoen, matkailijat pyrkivät pakenemaan turismin arvostelusta puolustelemalla itseään vastakohtina turisteille. (Week 2012: 188–190, 197.) Erilainen identifioituminen, saati siihen liittyvät käytännöt eivät kuitenkaan välttämättä ole sen parempi vaihtoehto paikallisten ihmisten, ympäristön, kulttuurin, saati tutkimani ongelman kannalta. Sillä esimerkiksi jo se miten matkailijat yhdistävät autenttisuuden epämoderniin, edustaa hyvin tyypillistä eksotisoivaa tapaa ajatella Toista, missä kuva Toisesta luodaan vaarallisena, staattisena ja luonnollisena siitä syystä, että näitä piirteitä ei-länsimaisista kulttuureista haetaan (mt.: 189, 197 ← Kaplan, 1996: 79; Mowforth & Munt 2009: 123).

Tutkimusten mukaan ihmiset ylipäänsä ajattelevat itseään mieluummin individualistisina matkailijoina kuin stereotyyppisinä turisteina (Doran et al. 2015: 555). Oli kyseessä sitten pakettilomailija tai reppureissaaja, taipumus identifioida omat kokemukset ainutkertaisiksi ja autenttisiksi on luonnollinen, ja toimintonsa ”parempiin” tai vähemmän loukkaaviin kategorioihin todennäköinen (McCabe 2005: 92). Turistin rooli kantaa mukanaan sosiaalista stigmaa ja halu olla tulematta nähdyksi turistina niin paikallisten kuin kanssaturistienkin silmissä on varsin yleinen (mt.: 92 ← Jacobsen 2000: 289; Doran et al. 2015: 555; Week, 2012: 192). Turistin kokemuksen tutkijat ovatkin löytäneet universaaleja samankaltaisuuksia tavoissa joilla turistit rakentavat toimiaan suhteessa toisiinsa tyypillisiksi näkemiinsä turisteihin, huolimatta siitä millaisiin turismin muotoihin itse osallistutaan (McCabe 2005: 95). Taipumus erottaa itsensä turistimassoista edustaakin merkittävää osaa turistina olemisen kokemusta, ja kielii siitä, että turistina olemisen käsite yhdistyy pääosin negatiiviseen mielikuvaan (Doran et al. 2015: 555). Gillepsien (2007) mukaan turisti-identiteetit ovat kuitenkin varsin ristiriitaisia luonteeltaan, sillä nämä taipumukset usein sotivat sitä tosiasiaa vastaan, että ihmiset kaikesta huolimatta osallistuvat samanlaisiin matka-aktiviteetteihin, jotka puolestaan tekevät heistä nimenomaan tyypillisiä turisteja (ks. mt.: 555). Kutsuivat vieraat itseään ja toimiaan millä nimillä hyvänsä, ovat he aina tilapäisiä vieraita vieraisissa paikoissa ja osallistuvat siten välttämättä joihinkin samoihin toimintoihin (Week 2012: 190). Vaikka siis monet turismin palveluista nauttivat sanovat, etteivät halua tulla sekoitetuiksi turisteihin, ovat he käytännössä yhtä lailla turisteja kuin muutkin (McCabe 2005: 91 ← Jacobsen 2000: 285).

2.1.2 Turistin stereotypiat

Stereotypian käsite liittyy läheisesti tapoihin luokitella maailmaa ja tarkoittaa laajasti jaettua, yksinkertaistettua ja kaavamaista mielikuvaa jostain ihmisryhmästä, instituutiosta tai tapahtumasta (Kantokorpi 1994: 12). Sana turisti on useissa yhteyksissä valettu nyky-ymmärrykseen halventavalla ja negatiivisella sivumerkityksellä (McCabe 2005: 86). Negatiiviset näkemykset turisteista vallitsevat niin populaarissa, historiallisessa kuin tutkimuskirjallisuudessaakin, ja turisteja on pilkattu sanan käytön alusta saakka 1600-luvun oppineiden toimesta (Pearce 2005: 19). 1800-luvun loppua pidetään aikana, jolloin matkailu väheni sen turmeltuneena jälkeläisenä nähdyn massaturismin myötä (Crick 1989: 307; Galani-Moutafi 2000: 210 ← Boorstin 1964). ”Rappeutuminen” onkin kuva, joka nousee esiin jatkuvasti turismin yhteydessä (Crick 1989: 307). Esimerkiksi yhteiskuntatieteessä turismin kollektiiviset representaatiot ovat kiteytyneet neljään ässään ”sun, sex, sand, sea”, ja jo 1970-luvulla termiä turisti käytettiin kasvavissa määrin pilkkanimenä ihmisestä, joka vaikuttaa olevan tyytyväinen

selkeästi epäautenttisiin kokemuksiin (mt.: 308 ← Matthews 1977: 25; mt.: 307 ← MacCannell 1976: 94). Turistit esitetään toisen luokan kansalaisina lukuisissa eri asiayhteyksissä (McCabe 2005: 85). Heidät nähdään hedonistisina, riistävinä, arvostelukyvottomina, epäkohteliaina, ei-seikkailunhaluisina ja kyvyttöminä niin oma-aloitteisuuteen kuin kulttuurien ja paikkojen arvostamiseen (Galani-Moutafi 2000: 210; Pearce 2005: 19 ← Crick 1989). Heidä kuvataan usein myös ylipainoisiksi, huonosti pukeutuviksi ja vähemmän viehättäviksi (Pearce 2005: 19). Joillekin termin ruumiillistuma on röyhkeä amerikkalainen, toisille japanilaiset ryhmämatkajat, muille taas brittiläiset ja saksalaiset rantalomailijat (mt.: 19 ← Rosenow & Pulsipher 1978). Turistit nähdään taipuvaisina lähinnä pitämään hauskaa ja etsimään esteettisesti miellyttäviä kokemuksia kulttuurin syvällisen näkemisen ja ymmärtämisen sijaan, ja sellaisena turismin ymmärretäänkin vahvistavan maailmankuvaa sen muuttamisen sijaan (Galani-Moutafi 2000: 210; mt.: ← Rojek 1993: 175). Sana turisti viittaa tilapäisyyden, erilaisuuden, ulkomaalaisuuden ja toiseuden merkityksiin; johonkin, joka ei tunne paikkaa eikä kulttuuria (McCabe 2005: 99). Yleisesti vaikuttaakin siltä, että itsensä asettaminen turistiksi on moraalisesti paheksuttavaa, koska turistit nähdään vastuullisina monista neoliberaaliin politiikkaan liittyvistä ongelmista kuten kulttuurinen eroosio, ympäristöongelmat ja tarpeeton passiivinen massakuluttaminen (mt.: 100).

2.1.3 Farang

Kaakkois-Aasiassa ulkomaalaisista ihmisistä käytetään yleisesti nimitystä *farang*, kirjoitusasun ja lausumisen hieman vaihdellessa maan mukaan. Sanan varsinainen merkitys on ”ulkomaalainen”, viitaten kuitenkin lähinnä valkeaihoisiin amerikkalaisiin ja eurooppalaisiin ihmisiin (Angeles & Sunanta 2009: 550). Suosituissa matkailukohteissa farangeista on tullut tuttu, joskin käsitteellisesti yhä ulkomainen osa nyky-Thaimaata (Thompson et al. 2016: 53–54), ja yhä enenevässä määrin myös naapurimaitaan. Etenkin farang-miehet ovat Kaakkois-Aasiassa rodullistettuja, ja edustavat paikallisten käsityksissä kahta eri maskuliinisuuden hahmoa; seksituristia tai aviomiestä. Thaimaassa on myös käytössä termi *farang khii nok*, joka sanatarkasti tarkoittaa linnunpaska-ulkomaalaista. (mt.: 54, 60–61.) Sanalla viitataan sekä varakkaan hyväntekijän roolin täyttämiseen epäonnistuneisiin, karkeisiin, huonosti pukeutuviin, säännöllisesti päihteitä käyttäviin ulkomaalaisiin miehiin, että mm. reppureissaajiin, joihin henkilökohtaisesta siisteydestä ja hygieniasta tarkat thait yhdistävät mielikuvissaan epäsiisteyden, hajujen ja likaisten vaatteiden lisäksi äärimmäisen pihyden (ks. esim. Bangkok-thailand-site.com 2008; ks. esim. Biggs 2012; Thompson et al. 2016: 60). Vaikka siis termi *farang* sinänsä onkin neutraali, käytetään sitä toisinaan myös pilkallisessa merkityksessä (Milonoff

& Rantala 2012: 139). Sanan sisältö ja sävy vaikuttaakin riippuvan käyttökontekstista, mutta kaiken kaikkiaan kyse on länsimaalaisen näköiset ihmiset yhteen niputtavasta yleiskäsitteestä. Useat tutkimukset ovat osoittaneet samankaltaisia malleja, joilla paikalliset paikasta riippumatta kuvaavat ulkomaisia turisteja kaavamaisesti heidän käyttäytymisensä, asunsa ja kansallisuutensa mukaisesti (Doron 2005: 169). Nämä rajalliselle vuorovaikutukselle perustuvat kansalliset stereotyypit vaikuttavat ja muokkaavat kohtaamisia, sekä valaisevat sitä kuinka paikalliset itse havaitsevat ja objektivoivat Toisen (mt.: 169). Vierailijat eivät siis suinkaan ole ainoita, joilla on stereotyyppisiä käsityksiä isännistään ja toisistaan, vaan paikallisetkin toimijat luovat omia kuviaan turisteista vastauksena turistien katseen alla olemiseen (King 2009: 55).

2.1.4 Turistitypologiat

1900-luvun jälkipuoliskolla turismiteollisuus kasvoi huomattavasti (Gibson & Yiannakis 2002: 358). Liikennevälineiden kehityksen ja kohonneen elintason myötä kehittyneessä maailmassa matkustelu huvin vuoksi on tullut hyväksytyksi ja jopa tarpeelliseksi osaksi elämää. Aluksi rantalomailu tai kulttuurimatkailu kuuluisilla nähtävyyksillä olivat yleisimmät tavat viettää lomaa. Turistien valistumisen myötä teollisuus laajensi tuotteitaan ja 1990-luvulla turismista tuli hyvin erikoistunut hyödyke esimerkiksi eko-, perintö-, urheilu- ja seikkailuturismien ilmaantumisen myötä. Huolimatta siitä, että toimiala oli suhteellisen hidas tunnistamaan ja vastaamaan kysynnän moninaisuuteen, on tutkijoiden tiedossa ollut jo pitkään, että turistit osallistuvat laajaan kirjoon erilaisia toimintoja ja turisti-rooleja, ja että heidän tarpeensa, halunsa ja odotuksensa vaihtelevat suuresti. (mt.: 358–359.) Silti turistit tavataan vakiintuneen oletuksen nojalla nähdä homogeenisinä ryhmittyminä turistina olemisen ja turistin toimiin osallistumisen perusteella (Robinson 1999: 17). Isäntäyhteisön silmissä taas heitä yhdistää asema ulkopuolisina ja muukalaisina (mt.: 17–18). Kollektiivinen termi “turistit” kuitenkin naamioi tosiasiallisen sosiaalisten ja kulttuuristen erojen paljouden, sillä massaturistia, kuten turistia ylipäänsäkään ei ole olemassa käsitteellisen määritelmänsä ulkopuolella saati homogeenisena kulttuurisena kategoriana; on vain massaturismin palveluita hyväksi käyttäviä yksilöitä ja ryhmiä (McCabe 2005: 87; Robinson 1999: 18; Selänniemi 1996: 230). Käsitteen kykyä kuvata ja selittää niinkin moninaista ilmiötä kuin vapaa-ajan matkailu ja siihen liittyvää käyttäytymistä onkin kyseenalaistettu (McCabe 2005: 87) ja pyritty etsimään sille vaihtoehtoja. Turistien ja heidän kokemuksiensa typologisoinnin tarkoitus olikin alkujaan kyseenalaistaa stereotyyppisen turistin olemassaolo tuomalla esiin useita erilaisia turistityyppejä ja -rooleja (ks. Selänniemi 1996: 179). Esimerkiksi alan pioneerin Cohenin teoretisoinnin lähtökohtaisena

oletuksena oli, että eri ihmiset haluavat kokea erilaisia kokemuksia, eikä näin ollen “turistia” yhtenä yhtenäisenä tyyppinä ole olemassa (mt.: 180). Luokittelut kuitenkin äityivät turismintutkimuksessa varsinaiseksi päähänpintymäksi; yksin niille omistettuja julkaisuja on lukuisia, ja esimerkiksi Wikipedian (2017) luettelossa on tällä hetkellä nimettyjä turismin eri tyyppisiä yhteensä 94 kappaletta, joista osa vieläpä jakautuu alakategorioihin (King 2015: 506).

Typologioissa on kuitenkin aina kyse ideaalityypeistä; yksittäinen turisti voi matkansa aikana kokea useita erilaisia kokemuksia, hänen matkansa pontimena voi olla useita erilaisia motivaatiotekijöitä ja siten hän voi liukua eri turistityyppien välillä (ks. Selänniemi 1996: 180). Oletus siitä, että samoilla tavoilla toimivat turistit jakaisivat samat motivaatiot ja merkitykset, eli että ulkoiset käytännöt kytkeytyisivät yhteen sisäisten merkitysten kanssa, on osoitettu pätemättömäksi (McCabe 2005: 95 ← Uriely et al. 2002: 534–535). Kategoriat eivät siis sinällään selitä turistin ajattelua tai toimintaa, eivätkä turistien identifikaatiot ole staattisia tai muuttumattomia. Pyrkimykset luokitteluun ovatkin usein johtaneet stereotyypittelyyn ja yliyksinkertaistamiseen, ja sellaisinaan aliarvioineet turismin monimutkaisuutta ja dynaamisuutta prosessina (King 2009: 52). Selänniemen (1996: 183) mukaan turismin sosiologian suurin ongelma onkin yksittäisen turistin hukkuminen jonnekin teoretisoinnin etäännyessä liian kauas tutkimuskohteesta. Toisaalta taas luokittelun ja nimeämisen tarve on johtanut niin pitkälle, että kiinnostuksen kohteena oleva ilmiö katoaa jatkuvasti kohti yksilöllisiä tapauksia (Pearce 2005: 42). Tämän vuoksi itse käytän tutkimuskohteistani yleistermiä turisti havaittavista ulkoisista eroista, erilaisista turistikäytännöistä saati heidän itse-identifikaatioistaan piittaamatta. Termillä viitataan siis toiminnoiltaan selkeästi paikkaan kuulumattomiin vapaa-aikaansa viettäviin ihmisiin. Erottautumispyrkimykset tyyppillisistä turisteista ja niiden yleisyys ovat kuitenkin merkityksellinen osoitus siitä, että turismin liittyy tunnistettuja ongelmia ja turisteihin negatiivisia stereotyyppioita, joilla lienee ainakin jossain määrin perää. Mikä väistämättä kaikkia turisteja yhdistää on se, että he ovat väliaikaisesti pois arki- ja kotiympäristöstään ja ulkopuolisia suhteissa vierailtavaan paikkaan. Heidän yhteinen nimittäjä on asema *liminaalitullassa*, mikä vaikuttaa turistin oman roolin ja paikan sekä ympäristön hahmottamiseen, ja sen myötä myös käyttäytymiseen ja toimintaan, edusti hän mitä turistityyppiä tai -kategoriaa hyvänsä.

2.2 Liminaalitulo

Arnold van Gennepin siirtymäriittiteoria ja Victor Turnerin kirjoitukset rituaalisesta prosessista ovat innoittaneet monia turismin antropologeja (Selänniemi 1996: 194). Van Gennep (1909) määritteli

siirtymäriitit rituaaleiksi, jotka liittyvät paikassa, tilassa, sosiaalisessa asemassa tai iässä tapahtuvaan muutokseen (ks. Turner 2007: 106). Kaikki siirtymäriitit jakautuvat kolmeen vaiheeseen; erottamiseen, välitilaan ja takaisin liittämiseen. Ensimmäisessä vaiheessa yksilö tai ryhmä irrottautuu vanhasta paikastaan yhteiskunnan sosiaalisessa rakenteessa ja/tai tietyistä kulttuurisista olosuhteista; keskimmaisessa, eli liminaalivaiheessa, kuljetaan sellaisen kulttuurisen alueen läpi, jota ei määritä mitkään edellisen tai tulevan tilan ominaispiirteet; kolmannessa päädytään jälleen vakaaseen tilaan, johon kuuluu selkeästi määriteltyjä rakenteellisia oikeuksia ja velvollisuuksia ja jossa yksilön odotetaan käyttäytyvän tiettyjen asemien haltijoille kuuluvien vakiintuneiden normien ja eettisten sääntöjen mukaisesti. Liminaalitila ja siinä olevat henkilöt kaihtavat kulttuurisia luokitteluja, joiden avulla tiloja ja asemia normaalisti jäsenetään; he eivät ole täällä eivätkä tuolla, vaan sellaisten asemien välissä joita lain, perinteen ja sovinnastapojen voimin on järjestetty ja vakiinnutettu. Liminaalitila on statukseton, tyypillisesti anonyymi ja sukupuoleton välitila, josta puuttuvat normaalielämän mallit ja jossa olevat olennot ovat vailla paikkaa ja asemaa. (mt.: 106–110, 116–117.) Nämä siirtymävaiheet yhdestä paikasta, tilasta ja statuksesta toiseen toteutuvat myös matkailussa, ja turismia onkin usein kuvattu ilmaisulla liminaalitila, joka on tutkielmani tärkein teoreettinen työkalu.

Turnerin (1967) mukaan liminaalisuus on tila, jossa yksilö asettautuu sosiaalisesti epäselvään, tilallisesti ja ajallisesti erotettuun kategoriaan (ks. Meethan 2012: 69). Liminaalitila institutionalisoituneen yhteiskuntarakenteen ulkopuolisena tekee siihen kuuluvat normit tyhjäksi, vapauttaa kulttuurisista kahleista, ja tarjoaa uusia malleja siitä miten todellisuutta ja ihmisten suhdetta yhteiskuntaan, luontoon ja kulttuuriin luokitellaan, aikaansaaden ajattelun ohella myös toimintaa, ja voiden saada yksilön kokemaan ennenkuulumatonta voimaa ja kyvykkyyttä (Turner 2007: 144–147, 157). Toisin sanoen, liminaalisuus mahdollistaa ympäröivän todellisuuden, itsen ja oman aseman uudelleen käsittämisen ja -luomisen eri tavoin kuin normaalisti, ja tällä tavalla on todellisia vaikutuksia omien ajattelutapojen ja toiminnan ohjaajana. Liminaalitulassa kaikki statukset, roolit ja sopimukset on karsittu (mt.: 152, 156), eikä yksilöllä näin ollen ole niihin kuuluvia velvollisuuksia tai vastuitakaan. Näin liminaalisuus näyttäytyä aikana ja paikkana johon voi vetäytyä sosiaalisen toiminnan normaaleista muodoista, irrottautua niitä säätelevistä arvoista ja normeista, ja jättää taakseen perinteestä kumpuavaa auktoriteettia kantava yhteisö (Pungas & Vosu 2012: 87; Turner 2007: 117, 193). Liminaalisuus vapauttaa yksilöt yleisten normien noudattamisesta, ja jotta rakenne, eli yhteisö ja yhteiskunta voisi jatkaa järjestäytyneenä olemassaoloaan, on liminaalisuuden oltava väliaikainen tila (Selänniemi 1996: 195). Modernissa yhteiskunnassa tällaiset tilat onkin usein rajattu

paitsi ajallisesti myös paikallisesti ”normaalielämän” ulkopuolelle, kuten lomiin ja turistikohteisiin. Matkalle lähtiessä eli preliminaalissa vaiheessa irrottaudutaan arkirutiineista, kodin elämästä ja kokemuksista; matkalla ollaan siirtymätilassa, jossa sosiaalinen struktuuri menettää merkitystään ja mahdollisuudet laajenevat, kunnes matkan päätteeksi postliminaalissa vaiheessa palataan tavalliseen päivittäiseen profaaniin tilaan (Pearce 2005: 25; Selänniemi 1996: 195).

2.2.1. Liminoidi

Liminaalisuutta muistuttavia piirteitä omaavia modernin yhteiskunnan vapaa-ajan alueita kutsutaan myös *liminoidiksi*, mikä sopiikin terminä paremmin turistiseen kontekstiin (Selänniemi 1996: 195–196). Turnerin (1977: 39; 1983: 155) mukaan liminoidi on sellaisten yhteiskuntien tuote, joissa sosiaaliset suhteet ovat sopimuksellisia ja painotus yksilössä kollektiivin sijaan, ja liminoidit ilmiöt ovat syntyneet aiemmista liminaalisuuden muodoista, mutta luonteeltaan moninaisia, fragmentaarisia, kokeellisia ja leikkisiä (Andrews 2012: 163–164; ks. Howarth & Ibrahim 2012: 198–199). Liminaali on anonyymiä ja jumalallista alkuperää, kun taas liminoidi on yksilöiden tuottamaa ja kuluttamaa osittaista liminaalisuutta; kulutushyödykkeitä, jotka siirtävät hankkijansa hetkeksi irti arjesta liminaalisuutta muistuttavaan tilaan (Selänniemi 1996: 196). Liminoidit kokemukset ovat vapaavalintaisia ja arkipäiväisempiä; taukoja normaaliudesta, leikkisiä ikään-kuin kokemuksia, joista puuttuu liminaalisuuden avaintekijä eli pysyvä siirtymä tai statuksen vaihto (Pearce 2005: 25; Thomassen 2012: 28). Liminoidit tilat ovat työstä erillisiä vapaa-ajanvietevyöhykkeitä, joissa tehdään yksilöllisiä valintoja ilman velvoitteita tai kollektiivista merkitysten luontia (Andrews 2012: 164). Näin turistimatka on ymmärrettävissä matkana liminoidiin ja matkakohde liminaalitulassa olevan turistin ”leikkikentäksi”; ajallisesti ja spatiaalisesti normaalielämän ulkopuoliseksi alueeksi, jonka toimet sijoittuvat arjen pakollisten toimien ulkopuolelle (Selänniemi 1996: 196, 199). Jotta irtautuminen arjesta ja siirtymä vapaaseen olotilaan olisi täydellinen, on leikkikentän oltava selvästi rajattu erilleen arkielämän paikoista, siihen liittyvien symbolien ja mielikuvien oltava arkielämän ulkopuolelta ja siirtymän tapahduttava monen vaiheen eli rituaalin kautta. Kun turistimatka ymmärretään siirtymäriittinä, selittyy se miksi konkreettinen lähteminen kotoa koetaan tärkeäksi irtautumisessa arjesta ja miten se aiheuttaa kokemusta toisenlaisesta, vapaammasta olotilasta. Turistimatkan mieltäminen leikiksi taas tarjoaa keinon ymmärtää lomakokemuksia ja -käyttäytymistä; turisit leikkivät liminoidilla leikkikentällään arkielämästä poikkeavilla säännöillä. (mt.: 199–200.) Houkuttelevuus potentiaalisena vapaa-ajan tai mielihyvän vyöhykkeenä, joka kantaa

mukanaan viettelevää rajojen ja sääntöjen rikkomuksen vetovoimaa, onkin eräs liminaalisuuden tunnusmerkeistä (Andrews & Roberts 2012: 12).

Turistin siirtyminen liminoidiin alkaa vähitellen jo kotona matkaan valmistautuessa ja kiihtyy matkalla, jonka aikana käyttäytyminen voi jo poiketa arkielämästä, esimerkiksi nauttimalla alkoholia vuorokaudenajasta riippumatta (Selänniemi 1996: 196–197). Matkustusväline, joka kaukomatkailussa on yleensä lentokone, toimii turistin siirtymäriitin konkreettisena välineenä, joka kirjaimellisesti irrottaa turistin kotikontekstista ja siirtää hänet suhteellisen nopeasti tuhansien kilometrien päähän toisenlaiseen paikkaan ja olotilaan. Perillä astutaan liminaaliselle alueelle, jossa arkielämän säännöt ja rajoitukset höllentyvät ja tulevat korvatuiksi erilaisilla, tuntemattomien ihmisten seurassa olemiseen sopivilla käyttäytymisnormeilla, mikä onkin nähty matkailun keskeiseksi tekijäksi. (mt.: 195, 197.) Liminaalitilaan astuminen vie matkailijan kauemmas julkista käyttäytymistä sääntelevistä koodeista, kanssakansalaisten tarkkailevilta katseilta ja järjestäytyneen rakenteen turvallisuudesta (Orley 2012: 44). Kristevan (1982: 4) mukaan se on samalla tilan avaamista vapaalle leikille sekä kokemuksille yhteiskunnan normaalisti asettamien rajojen ulkopuolella sen järjestyksestä, rajoista, asemista ja säännöistä piittaamatta (ks. Ward 2012: 186). Turnerin (1967) mukaan liminaalissa irrottaudutaan yhdestä sosiaalisesta roolista tietoisena aikomuksena uudelleenintegroitua uuteen rooliin ja ”välimailla” oleva tila on siten tietoinen ja tarkoituksellinen (ks. Meethan 2012: 69). Turismin kontekstissa tämä rooli on väliaikainen lomailijan tai matkailijan rooli, jonka saavuttamiseksi on käytetty aikaa, vaivaa ja rahaa. Turner (1964) ja van Gennep (1960) näkivät liminaalin lopulta hälvenevän pääsyllä sosiaaliseen järjestykseen, eli ylittämällä kynnyksen takaisin hyväksytyihin arkielämän tiloihin, asemiin, rooleihin ja rutiineihin (ks. Howarth & Ibrahim 2012: 213; Meethan 2012: 70). Turistin kohdalla tämä tapahtuu vasta palatessa kotiin. Matka onkin turistille miellyttävä ja virkistävä väliaika, missä piittaamattomuus normeista ei millään lailla uhkaa heidän kotiyhteiskuntansa rakenteita, missä mm. Wagner (1977) näkee tuhoisan potentiaalin (ks. Dahles 2009: 228).

Liminaalisuuden käsite on erityisen vetoava, kun turistien tilaan ja toimintaan liittyy ylikulttuurisia kohtaamisia, jotka jo sinällään ovat haastavia ja tapahtuvat uudenlaisissa puitteissa (Pearce 2005: 25). Turistin roolin ja liminoidille alueelle astumisen yleinen seuraus on kulttuurishokki, joka lievenee vasta palattua postliminaaliin tilaan, eli kotiin (mt.: 26; mt. ← Oberg 1960). Kulttuurishokki on hyvin monitasoinen yleisesti käytetty termi, joka kuvaa vieraassa kulttuurissa toimimiseen liittyviä vaikeuksia. Fyysisellä tasolla siihen liittyvät haasteet kuten erilainen ilmasto, aikavyöhyke, ruoka ja

taudinaiheuttajat. Tilaan mukautumiseen liittyviä haasteita taas on esimerkiksi suunnistaminen vieraassa paikassa, joka ei välttämättä noudata totuttua ruutukaavoitusta tai liikennesääntöjä. Vieraus vaikuttaa myös arkisiin toimiin häiritsemällä totuttuja rutiineja jo puhtaasti siitä syystä, että ollaan jossain muualla. Kulttuurishokin ytimessä kuitenkin ovat kulttuurierot, kuten muutokset arvoissa, normeissa ja säännöissä sekä kommunikaatiovaikeudet. Kaikki nämä tekijät asettavat haasteita turistin tehokkaaseen toimintaan uusissa puitteissa. (mt.: 26, 129–131.) Kaakkois-Aasia poikkeaa hyvin paljon ns. länsimaisesta kaikkien näiden osatekijöiden osalta, joten jonkinasteinen kulttuurishokki on farangeille hyvin todennäköinen kokemus. Vaikka kulttuurierot ovat todellisia ja niillä on vaikutuksensa, eivät ne kuitenkaan yksin määritä kohtaamistilannetta tai käyttäytymistä, sillä ihmiset eivät ole ainoastaan eivätkä keskenään yhdenmukaisia kulttuurinsa kantajia. Yksinkertaiset itä-länsi -erottelut turistien sosiaalisten kokemusten kuvaajana onkin osoitettu vajavaisiksi (mt.: 132–133 ← Pearce & Moscardo 2004). Kulttuuri ei ole ainoa ihmisen ajattelua ja toimintaa määrittävä tekijä, minkä lisäksi on huomioitava, että turistille sekä koti- että paikalliskulttuurin ulkopuolisena tilanne on aivan erityinen.

Vierailijoille liminaalisuus on väliaikainen tila, mutta paikallisten näkökulmasta pysyvä, mistä seuraa pysyvä marginaalisuus (ks. Neumann 2012: 477). Turistivirroista, tai tässä tapauksessa farangeista, tulee muukalaisia, eli Simmeliä seuraten jotain mikä on osa ryhmää, ja jonka jäsenyys käsittää sekä sen kohtaamisen, että ulkopuolella olemisen (mt.). Turistimatalla vaihtuu paitsi oma fyysinen tila, myös status; jonnekin kuuluvasta jonnekin kuulumattomaksi ja vieraaksi. Liminaalisuutta tilassa tai sosiaalisessa statuksessa voikin Trubshawin (1995) mukaan pitää myös enemmän tai vähemmän pysyvänä ulkopuolisuutena (ks. Pungas & Vosu 2012: 88), mutta ihmisillä on kyky luoda tilaa vieraissakin ympäristöissä. Selänniemen (1996: 193) mukaan paikattomuus ja siihen olennaisena osana kuuluva ulkopuolisuus on turistin näkökulmasta tavoiteltava olotila, sillä juuri se mahdollistaa hetkellisen arkielämän rajojen ylittämisen. Cromptonin (1979) ja Wagnerin (1977) mukaan turistina olemisen onkin tietoista jättäytymistä pois tavallisesta sosiaalisesta todellisuudesta ja vetäytymistä arkisista aikuisen velvollisuuksista (ks. Crick 1989: 327). Pakkojen sijaan yksilöllä on vapaus ja huolettomuus, mistä syystä mielikuvat pakenemisesta paineen alta, vaihtelusta ja jopa taantumisesta ovat yleisiä turismin yhteydessä (Crick 1989: 327). Turistille matkakohde on liminaalitila, jossa vallitsee omat lakinsa ja kohtaamisen edellytykset, mikä tarjoaa mahdollisuuden erilaisiin eettisiin periaatteisiin ja käyttäytymiseen kuin kotona. Matkalla ollessa ollaan tilassa, jossa ei ole jatkuvuuden velvoitteita, mikä voi johtaa näkemykseen omasta vapaudesta vailla vastuita tai velvollisuuksia. Matkan kokemukset, tekemiset ja sosiaaliset kontaktit kuuluvat toiseen, tilapäiseen maailmaan, joka

jätetään taakse kotiin palatessa. Paikallisille taas kohde on koti ja arki omine sääntöineen ja normeineen. Isännän ja vieraan mielentilat ovat siis todennäköisesti, parhaassakin tapauksessa, ristiriidassa (Boniface 1999: 288). Turistien piittaamattomuus paikallista tavoista, säännöistä ja tunteista voikin johtua turismia laajasti luonnehtivasta leikillisestä ja mielihyvähakuisesta käytöksestä (Doron 2005: 170), turistin tietystä anonymiteetistä ja matkakohteen näkemisestä ei-kenenkään-maana, joille kaikille matka liminaalisena vaiheena avaa mahdollisuuden.

2.2.2 Turistinen kulttuuri

Selännimen (1996: 220) mukaan matkan liminoidisuudessa mahdollistuvat toiminnot ja nautinnot ovat aina suhteessa normaaliin ja arkeen. Urryn (1990: 101) mukaan erilaisten normien, rajojen ja lievien tabujen rikkominen, kuten ylensyönti, juopottelu, rahantuhlaus, räväkkä pukeutuminen tai ajankäytön villi muuttaminen kuuluvatkin olennaisesti turistisiin nautintoihin (ks. Selänniemi 1996: 220). Rajojen ylittämisen ei tarvitse olla erityisen rajua tuottaakseen nautintoa turistille; hyvinkin pienet ja yksinkertaiselta tuntuvat toiminnot ja kokemukset arjesta ja normaalista poikkeavina voivat riittää. Mikäli yhteiskuntajärjestys halutaan säilyttää, on tällainen halun logiikan mukaan eläminen ja hedonistiset pyrkimykset kanavoitava, hallittava ja rajoitettava yhteisössä. Arkielämästä poikkeava käyttäytyminen, kuten tekemättömyys tai silkka huvittelu, kuuluvatkin *turistisen kulttuurin* tietoisesti noudatettavaan normistoon. Turistisen kulttuurin ympäristö lomakohde, mutta se on paikaton siinä mielessä, että samat kulttuuriset käytänteet voivat esiintyä siihen hetkellisesti liittyneillä turisteilla eri paikoissa. Vaikka turistit eivät asu pitkään samassa kohteessa ja lyhytkestoisten turistikupolvien välinen interaktio on vähäistä, on niiden käyttäytyminen niin samankaltaista, että turistinenkin kulttuuri on ympäristöönsä sopeutunutta opittua käyttäytymistä. Vaikka turistinen kulttuuri onkin irti maasta, on sen käyttäytymisnormisto peräisin turistin kotikulttuurista, jonka osittainen käänteiskuva se on (mt.: 190, 193, 219–220.) Toisin sanoen se mikä on kiellettyä tai vähintään paheksuttua arjessa, on sallittua turistina, ja se mikä on pakollista kotona, voidaan lomalla unohtaa. Turistisessa kontekstissa kohtaakin siten Jafarin (1987) mallin mukaan aina kolme kulttuuria; kansainvälinen kaikkialla yhdenmukaisia piirteitä omaava turistikulttuuri, matkakohteen paikalliskulttuuri sekä turistien mukanaan tuoma kotikulttuuri, jonka läpi uudenslaisia kokemuksia hallitaan (ks. Pearce 2005: 35). Tästä kulttuurisen vuorovaikutuksen kolmiosaisesta näkökulmasta tarkastellen turistien tilan ja toiminnan liminaalinen luonne korostuu entisestään (mt.). He eivät ole ainoastaan kahden kategorian välimailla, vaan useamman risteyspisteessä. Samalla he ovat kulttuurin ulkopuolella ainakin kahdessa mielessä; he eivät kuulu kohdemaan kulttuuriin ja ovat astuneet oman arkisen

sosiaalisen todellisuuden ulkopuolelle liminoidiin, tai Wagnerin (1977) termein; ajan ja paikan ulkopuolelle (ks. Crick 1989: 332; mt.).

Liminaalisuudelle on ominaista arjen normatiivisen sosiaalisen ja moraalisen rakenteen nurinkääntyminen tai lakkaaminen ja karnevalismi (Andrews & Roberts 2012: 5–6). Victor Turner (2007: 193–194) nimeää liminaalisuuden päätyypeiksi statuksen nousun ja kääntämisen rituaalit, joista jälkimmäisessä yhteiskunta puhdistetaan ja virvoitetaan estoistaan. Koska mikään ei korosta säännönmukaisuuksia yhtä hyvin kuin absurdus tai paradoksi, on kulttuurissa ja rituaaleissa otettava huomioon yksilöiden haluista ja tarpeista nousevat reaktiot rakenteellisiin säännönmukaisuuksiin ja muutoksiin. Liminaalisessa statuksettomassa tilassa tietyissä sosioekonomisissa asemassa elävät yksilöt voivat toimia ja tuntea normaalien käyttäytymismalliensa vastaisella ja niistä poikkeavalla tavalla. Emotionaalisesti kaikkein tyydyttävintä onkin liioiteltu tai normaalisti kielletty käyttäytyminen, joka on hetken ajan sallittua. Siten vauraiden ja yläluokkaisten liminaalisuus voi olla köyhyyttä ja kerjäläisyyttä, kun taas köyhien liminaalisuus pröystäilyä ja pseudohierarkioita. (mt.: 203–204, 232.) Myös turistien maailma rakentuu useista inversioista; työstä leikkiin, rakenteesta vapauteen, vastuullisuudesta haluille antautumiseen, säästämisestä kerskakulutukseen ja moraalista siveettömyyteen (Crick 1989: 332). Kun turismi ymmärretään turnerilaisittain inversiona, voidaan turistien Gottliebin mukaan (1982: 173) nähdä kääntävän arjen ja työn luokkaperustaiset roolit tullakseen lomalla ”talonpojiksi päiväksi” tai ”kuninkaaksi päiväksi” (ks. McCabe 2005: 89), minkä jälkeen voidaan palata elähdytettynä arkeen. Liminaalisuudessa voidaan kokea oikeutetun hetkisen ajan vapautusta omasta osasta, vaikkakin vain mielikuvituksen ja jäljittelyn kautta, kuten Turner (2007: 233) huomauttaa. Statuksen kääntäminen onkin rakenteen tarkastelemista uudesta näkökulmasta; rakenteellisten sääntöjen pilkkaamista ja nurin kääntämistä niitä tuhoamatta (mt.: 234). Mikäli halutaan säilyttää kasvot, ihmissuhteet ja työpaikka, ei tällaisen näkökulman ja siihen liittyvien käyttäytymismallien omaksuminen ole mahdollista arjessa, mutta turistisen kulttuurin jäsenenä paitsi sallittua ja seurauksetonta, jopa asiaan kuuluvaa. Turismissa arjen sääntöjen, statusten ja kodin kulttuurin nurin kääntäminen mahdollistaa myös niihin liittyvän identiteetin kääntöpuolen, eli *Latentin toisen* esiintulon.

2.2.3 Latentti Toinen

Liminaalitila voidaan ymmärtää myös vakiintuneiden identifikaatioiden välitulana (Thomassen 2012: 27). Goffman (1963) painottaa itsen rakentamisen tapahtuvan jokapäiväisissä

vuorovaikutustilanteissa, jolloin identiteetin voi ymmärtää olevan sidottu paikkaan; kiintymyksen ja kuulumisen tunteeseen (ks. Easthope 2009: 69, mt.: 71). Siten siirtymisellä on vaikutus identiteettiin ja sen ymmärrykseen; liikkuvuus tuo vapauden uudelleen määrittellä itsensä ja poistua vakiintuneista identiteeteistä (mt.: 69). Turismia usein käytetäänkin keinona etsiä, luoda ja vahvistaa identiteetin uusia puolia tai keinona irrottautua tietyistä puolista ja niistä identiteeteistä, joita arjessa ylläpidetään merkinä eri rooleista, asemista ja vastuista (Bond & Falk 2013: 434, 437). Matkalla vieraassa ympäristössä ollessa yksilö on anonyymi, eikä häntä ympäröi tavanomaiset odotukset, mikä tarjoaa mahdollisuuden erilaisiin identiteetteihin, rooleihin ja niiden mukanaan tuomiin käyttäytymismalleihin. Tutkimukset ovatkin osoittaneet, että eräs matkalle lähdön perustavimmista motivaatioista on halu rakentaa uusi väliaikainen identiteetti matkakokemuksen kautta (mt.: 435). Yksilön itse-ymmärrys ja se miten turismikokemuksia käytetään identiteettiin liittyvien kokemusten välineinä heijastaa aina sekä yksilön että kohdepaikan sosiokulttuurista kontekstia (mt.: 437). Liminoiditilassa, jossa arjen normi- ja sanktiorakenteet sekä sosiaalinen kontrolli höllentyvät, voi yksilössä piilossa oleva minä latentti Toinen päästä esiin (Selänniemi 1996: 197). Identiteetti voidaan määrittää siksi, kuka yksilö on, tai keneksi hän haluaisi tulla (Bond & Falk 2013: 433–434 ← Kleine & Kleine 200). Lomalla on sallittua käyttäytyä rennommin, vapaammin ja leikkisämmin kuin kotiyhteisössä, jolloin piilevät ”antiminä” tai ”ideaaliminä” voivat tulla esiin kuoren alta ja jopa vuorotella samalla henkilöllä (Selänniemi 1996: 197). Lomamatkalla on mahdollisuus olla hetkellisesti joku muu, mikä usein piileekin lomaunelman taustalla (ks. mt.: 197 ← Löfgren 1990: 19). Matkalle lähtiessä jätetään siis taakse kodin ja paikan lisäksi yksi minä (mt.: 197).

Mihn-Hanin (1994: 23) mukaan matkustamalla voidaan aiheuttaa identiteetin inversio eli ”tulla itseksi toisen kautta” (ks. Selänniemi 1996: 197). Me tunnemme olevamme kotona paikoissa, joissa habituksemme on kehittynyt; uuteen paikkaan siirtyminen vaatii uuden habituksen kehittämistä ollessa tekemisissä uusien ympäristöjen ja tilanteiden kanssa (Easthope 2009: 74). Matka vaihtaa Mihn-Hanin (1994: 23) sanoin identiteetin perustan ja taustan, mistä seuraa itsen kohtaaminen toisen kanssa; toisen kuin itse ja itsen toisen (ks. Selänniemi 1996: 197). Vaikka tietoinen itsensä etsiminen ei olisikaan matkan tarkoitus, turistimatkan liminoiditilaan liittyvät kokemukset ja toimet edesauttavat minän piilevien piirteiden esillepääsyä ja matkan aikana saatetaan tiedostamattaankin löytää itsestä uusia piirteitä ja tunteita, joita ei arjessa huomata (mt.: 197–199). Wangin (1999: 351–352) mukaan turistina olemisen liminaalissa kokemuksessa ihmiset tuntevat olevansa paljon autenttisempia ja vapaammin itse-ilmaisevia kuin arjessa jo yksin siitä syystä, että he osallistuvat

epätavallisiin toimiin vapaana arjen rajoituksista (ks. McCabe 2005: 90). Granburin (1977) mukaan matkailun kokemus onkin turistille todellisempaa kuin ”todellinen elämä”; kokemus joka perustuu itsen uudelleen luomiseen (ks. Johnson 2007: 175). Tietoiseen itsensä etsimiseen verrattuna turistimatka tarjoaa vain fragmentteja; kurkistuksia minään ja hetkellisiä latentin Toisen esiintuloja (Selänniemi 1996: 198). Vaikkakin fragmentaarisia, voivat nämä kokemukset olla niin miellyttäviä ja vaikuttavia, että niitä ja matkustamisesta saatua nautintoa etsitään yhä uudelleen samoista tai uusistakin kohteista. Matkan miellyttävyys ei siis aina välttämättä johdu kohteen miellyttävyydestä sinänsä, vaan siitä kokemuksesta jonka matka kodin, arjen ja niihin liittyvän minän ulkopuolelle tarjoaa. Tällöin matkakohde on vain konteksti kokemukselle eikä tärkeää ole Minne matkustaa, vaan Että matkustaa. (mt.: 198.) Lomalla turisti tavoittelee taukoa arkielämän asettamista rajoituksista, ja etsii vaihtoehtoisia identiteettiä, jonka voi sisällyttää itseensä kotiin palatessa (Johnson 2007: 155). Joillekin matka on pakoa sosiaalisista siteistä ja yhteisöllisyydestä; se on olemista ilman sitoumuksia, olemista missä vaan mieluummin kuin jossain (Crick 1989: 332). Palatessamme asetumme takaisin entisiin rooleihimme, uudistuneina (Johnson 2007: 175 ← Graburn 1977: 22–23). Matka vapauttavana liminoidikokemuksena voi täten toimia elinvoiman uusintajana (Selänniemi 1996: 199).

3. Kaakkois-Aasia turistikohteena

3.1 Taustaa

Kaakkois-Aasia on maantieteellisesti, kulttuurisesti, etnisesti ja uskonnollisesti hyvin kirjava alue, jossa ulkomaalaisiin vieraisiin, valloittajiin ja vaikutteisiin on saatu tottua jo vuosisatojen ajan. Kenttätyökohteistani Thaimaasta, Laosista ja Kambodžasta kaksi jälkimmäistä kuuluvat maailman köyhimpiin maihin, joissa sotien arvet, kuten raunioitunut infrastruktuuri, koulutuksen ja terveydenhuollon puutteellisuus sekä puhdas korruptio jarruttavat kehitystä edelleen (Wienecke-Janz et al. 2008: 82, 89). Hiljattaisesta talouskasvusta huolimatta varallisuus on jakautunut varsin epätasaisesti, ja sosiaalinen sekä taloudellinen eriarvoisuus on alueella jyrkkää. Molemmat ovat vasta hiljattain avautuneet maailmalle, ja sen myötä myös turismille, mistä onkin tullut ja tulossa yhä merkittävämpi tulonlähde. Kumpaakaan ei silti voi pitää tavanomaisena lomakohteena jota pääsee helposti tutkailemaan omin päin, sillä liikkuminen kaupunkien ulkopuolella on paitsi hidasta ja vaivalloista, myös vaarallista Vietnamin sodan jäljiltä jääneiden räjähtämättömien maamiinojen ansiosta. (mt.: 82–83, 89, 94.)

Thaimaa on naapureitaan huomattavasti vauraampi valtio ja onnistunut varsin lyhyessä ajassa karistamaan yltään kehitysmaan leiman (Wienecke-Janz et al. 2008: 96). Myös Thaimaassa vaurauden jakautumisen epäsuhta mm. ammattiryhmien sekä kukoistavan alati laajenevan suur-Bangkokin ja maaseutujen välillä on hälyttävän jyrkkä (Angeles & Sunanta 2009: 560, mt.: 94). Thaimaa on 1980-luvun puolivälistä lähtien ollut ulkomaisten matkailijoiden suosituimpia lomapaikkoja (Wienecke-Janz et al. 2008: 100), eikä loppua kehityssuunnalle ole näkyvissä. Kaikkien kolmen merkittävimpiä matkajia houkuttelevia vetonauloja ovat lämpö, luonto, matala hintataso sekä kulttuurisesti ja historiallisesti merkittävät nähtävyydet. Kiehtovinta Kaakkois-Aasiassa lienee kuitenkin on useiden vastakohtaisten vaikutelmien yltäkyläisyys; maailmanperintökohde Angkorin muinaisuudesta moderneihin länsityyliisiin turistikupliin, Khao San Roadin reppureissaajien ympärivuorokautisesta diskosta Vientianen yön täydelliseen hiljaisuuteen, Bangkokin kaoottisesta ruuhkasta hiekkarantaisiin paratiisisaariin, temppelien pyhästä seesteisyydestä kokonaisuin prostituutio-kaupunginosiin, sekä markkina-alueiden ”pingpong-show!”, ”tuktuk?” tai ”suit for you sir!” -tyrkytyksestä uneliaisiin vuoristokyläin ja viidakon ääniin. Toisin sanoen, jokaiselle on tarjolla jotakin, mikä sinällään on epäilemättä alueen suurin vetovoimatekijä, houkuttellen Thaimaahan vuosittain miljoonia turisteja, ja yhä kasvavissa määrin myös naapurimaihinsa Kambodzaan ja Laosiin. Kiehtovan eksotiikan ja monimuotoisuuden ohella näiden maiden merkittävimpiä valttikortteja ovat paikallinen vieraanvaraisuus ja hymy.

3.2 Kulttuuri

Uskonnollisesta diversiteetistä huolimatta kenttätyökohteideni pääuskonto on theravada-buddhalaisuus, mikä heijastuu paikalliseen elämään, kulttuuriin ja yhteiskuntaan varsin voimakkaasti ja kokonaisvaltaisesti (Wienecke-Janz et al. 2008: 94–95). Buddhalaisuudessa perinteisesti arvostetaan hillittyä käytöstä, kärsivällisyyttä, suvaitsevaisuutta, nöyryyttä ja kohtuullisuutta (Milonoff & Rantala 2012: 118). Omakohtaisella moraalisisällä asennoitumisella on keskeinen sija, sillä hyvän käytöksen avulla ihminen pystyy muuttamaan karmansa suuntaa, ja tukahduttamalla kaikki halunsa ja toiveensa saavuttaa nirvanan (Wienecke-Janz et al. 2008: 95). Kaakkois-Aasian perinteisiin kuuluvat myös animismi, yhteiskunnan hierarkkisuus sekä perhekeskeisyys (Heikkilä-Horn et al. 2000: 451), joista jokainen elää alueella edelleen silminnähden vahvana. Suvaitsevainen uskonnollisuus ilmenee esimerkiksi buddhalaistemppelien ja -munkkien sekä ”alkuperäistä” luonnonuskontoa edustavien kotialttarien rinnakkaiselona. Perinteisesti näihin lähes jokaisesta pihapiiristä ja kadunkulmasta löytyviin henkien taloihin on uhrattu kukkia ja vettä (mt.: 29), mutta

näkyypä niissä nykyisin myös tyhjiä tupakka-askeja ja Pepsi-pullojakin (Intonen 2013). Vahva hierarkia on yhteiskunnan perusta; ihannekuva koostuu hyväntahtoisista johtajista kunnioittavine ja ahkerine alamaisineen (Milonoff & Rantala 2012: 117). Thaimaassa tämä ajattelutapa ilmenee mm. jumalkuningaskulttina (Heikkilä-Horn et al. 2000: 223), mistä syystä esimerkiksi kuninkaan kuvalla varustetun setelin päälle astuminen on laissa ankarasti rangaistava rikos. Raadollisemmalla tavalla vahva hierarkkisuus, eli yhteiskunnan kerrostuneisuus ilmenee kaikissa kolmessa kohteessa siten, että loistokkaista pilvenpiirtäjistä on vain kivenheiton matka aaltopeltihökkelyliiniin. Pukumiehet ökyautoineen, työväki tuktukeineen ja myyntikojuineen, sekä raajarikot rahankerjuu-kyltteineen mahtuvat kaikki samaan katukuvaan. Karma-uskon vuoksi oma asema yhteiskunnan tikapuilla tunnetaan, eikä sitä aleta kyseenalaistaa (Milonoff & Rantala 2012: 117).

Kaakkois-aasialainen kulttuuri on kollektivistinen, eli perheen ja yhteisön etua on aina ajateltava ennen omaansa (Milonoff & Rantala 2012: 117). Vaikka sukupuolten tasavertaisuus on turvattu laissa, ovat asenteet ja käytännöt sitoutuneet hyvin vahvasti perinteisiin, naisten ja miesten roolit ja velvollisuudet selkeästi erottaviin perhearvoihin, etenkin maaseudulla (Heikkilä-Horn et al. 2000: 296; Milonoff & Rantala 2012: 142). Paikalliseen perhekäsitykseen kuuluu ajatus ns. maitovelasta, jonka lapset ovat velkaa vanhemmilleen (Heikkilä-Horn et al. 2000: 296). Pojilla tämä kuitaantuu menemällä viikoksi luostariin, tyttäret sen sijaan maksavat velkaa lopun ikäänsä, sillä naisten osa on perheestä ja yhteisöstä huolenpito (Angeles & Sunanta 2009: 566; Heikkilä-Horn et al. 2000: 296). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että mikäli perheen tai perheyriityksen tilanne sitä vaatii, tytärten paikka on koulunpenkin sijaan kotiapulaisena (Milonoff & Rantala 2012: 142). Turismin räjähdysmäisen kasvun myötä yhä tavallisempaa myös on, että tyttäret lähtevät köyhältä maaseudulta kaupunkiin tienamaan elannon paitsi itselleen, kotipuolella odottelevalle perheelleen ja pystyäkseen rahallisesti tukemaan yhteisöään (Angeles & Sunanta 2009: 554; Thompson et al. 2016: 59). Kouluttamattomille vaihtoehdot kuitenkin ovat varsin rajalliset, joten käytännössä muutto ”paremman elämän perään” on usein tarkoittanut päätymistä minimipalkalla palvelualalle, tai parempien ansioiden perässä prostituoiduksi (ks. esim. Montgomery 2008: 914). Vietnamin sodan jälkeen mm. Thaimaa alkoikin systemaattisesti houkuttaa turisteja alun perin amerikkalaisotilaita varten perustettuihin ”huvittelukeskuksiin”, joista lienee kuuluisin ja yksi elinvoimaisista edelleen on Pattaya (Heikkilä-Horn et al. 2000: 297). Tästä syystä Thaimaa onkin saavuttanut surullisen kuuluisan maineen kaupallisen ja helposti saatavilla olevan seksin paratiisina, jossa pientä korvausta vastaan kaikki käy (Montgomery 2008: 906). Vietnamin sota jätti jälkeensä paitsi seksiteollisuuden infrastruktuurin, stereotyyppin kauniista, mukautuvista, säyseistä ja alistuvista thainaisista, jotka

tarjoavat paljon muutakin kuin maksullista seksiä (mt.). Länsimaalaiset miehet itseään huomattavasti nuorempien ja pienempikokoisten thainaisten, -tyttöjen tai -poikien kanssa ovatkin kautta Kaakkois-Aasian, etenkin sen turistikylläisempien kohteiden, hyvin yleinen näky ja tuttu osa nyky-Thaimaata (ks. esim. Thompson et al. 2016: 53–54). Suinkaan aina näissä pariskunnissa ei kuitenkaan ole kyse maksullisista seuralaisista asiakkaineen.

Prostituution yleisyys alueella johtuu paitsi historiallisista tekijöistä, myös siitä, että se on paikallisille naisille tapa täyttää tyttären velvollisuudet, mistä syystä siinä ei nähdä moraalisia ongelmia (Montgomery 2008: 908). Kaupunkikeskukset tarjoavat mahdollisuuden paitsi parempiin ansioihin, kohdata tuleva ulkomaalainen kumppani (Angeles & Sunanta 2009: 564–565). Länsimaalaisten miesten nähdään tarjoavan väylän ulkomaille, ja heidän oletetaan olevan suhteellisen varakkaita, mikä tekee heistä haluttavia ja arvostettuja puolisoina ja vävyinä (Milonoff & Rantala 2012: 143; Thompson et al. 2016: 58–59). Siispä niin kaupungit, ulkomaat kuin ulkomaalaiset miehetkin nähdään tarjoavan sosiaalista ja taloudellista liikkumavaraa, liikkuvuutta, nykyaikaisuutta sekä mainetta ja kunniaa kotiyhteisössä (Angeles & Sunanta 2009: 553, 563). Materiaalinen vauraus kun merkitsee menestystä, korkeaa sosiaalista statusta ja symbolista pääomaa paitsi ulkomaalaisen miehen morsiamelle, koko hänen perheelleen. Niin prostituoidut kuin vaimotkin näkevät itsensä kuuliaisina tyttärinä ja ovat ylpeitä panoksestaan yhteisön hyväksi. Syvällisistä muutoksista huolimatta jotkut vakiintuneet arvot, kuten juuri sukupuolittuneet roolit ja odotukset, ovat siis osoittautuneet pysyviksi ja pitäviksi. Mikä on ajan ja turismin myötä muuttunut, ovat tavat täyttää nämä odotukset. (mt.: 564–567, 572.)

3.3 Tapakulttuuri

Kaakkois-aasialaisten yksilöllisiä suorituksia painottamaton, hyveellisyyttä korostava, huoleton ja valoisa elämänsäsenne kuuluu paikallisten omaleimaisimpiin ja ihastuttavimpiin piirteisiin (Wienecke-Janz et al. 2008: 94). Tämän ansiosta Thaimaa onkin perinteisesti kantanut liikanimeä ”tuhansien hymyjen maa” (Milonoff & Rantala 2012: 147), joka kokemusteni perusteella sopisi yhtä lailla naapureillensakin. Hymy kiteytyy sanontaan ”mai pen rai”, eli ”ei huolita turhia”, mikä toteutuu pyrkimyksenä elää hetkessä ja olla tyytyväinen siihen, mitä elämä on tuonut tullessaan. Toisaalta hymy on myös varsin monikäyttöinen, sillä se voi ilmaista niin mielihyvää, kohteliaisuutta, hämmennystä kuin nolostumistakin, tai olla pelkkä naamio. Ihmisten välistä kanssakäymistä leimaavat ystävällinen kohteliaisuus ja kunnioitus, sekä kasvojen menettämisen pelko, mistä syystä

ristiriitoja vältellään viimeiseen asti. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että keskustelu on usein epäsuoraa, sana ”ei” voidaan kokea turhan loukkaavaksi ja siksi vältettäväksi ja kysyjälle helposti vastataan mitä hänen oletetaan haluavan kuulla totuuden sijaan. Kaiken takana on pyrkimys välttää loukkaamista toisen tunteita, mikä voisi johtaa konfliktiin ja siten molempien osapuolten kasvojen menettämiseen. (mt.: 119, 121, 138–139.) Tässä sinänsä kunnioitettavassa piirteessä piilee kuitenkin myös varsin potentiaalinen väärinymmärrysten, ja siten konfliktienkin siemen, sillä esimerkiksi kysymyksiin saatetaan vastata ystävällisesti kyllä, vaikka vastaajalla ei olisi minkäänlaista käsitystä siitä, mitähän häneltä mahdettiin juuri tiedustella. Tietämättömyyttäkin suurempi synty ja julkisen häpeän aiheuttaja kuitenkin on maltin menettäminen (Milonoff & Rantala 2012: 139), minkä vuoksi vaikeat tilanteet hoidetaan mukautuen viimeiseen asti, hymyillen. Buddhalaisessa Kaakkois-Aasiassa noudatettu tervehdys- eli rinnan korkeudella yhteen-liitettyine kämmenineen voi myös tarkoittaa sekä tervehtimistä ja arvostamista, että myös kiitos, anteeksi, tai näkemiin (mt.: 121). Sanalla sanoen, paikallisten ilmeet ja eleet ovat varsin monimerkityksisiä ja monitulkintaisia, ja vierailijoiden voi olla vaikea päästä perille siitä, mitä he aidosti ajattelevat ja tuntevat. Toisaalta taas tilanne on vierailijoille varsin helppo, sillä heille varsin harvoin sanotaan kieltävästi mihinkään. Joustavuus ja rento elämänasenne vaikuttaa myös paikallisten aikakäsitykseen, ja myöhästely onkin näissä kohteissa pikemminkin sääntö kuin poikkeus (mt.: 150), ja sekös tiukasti strukturoituneeseen elämänmenoon tottuneiden länsimaalaisten hermoja saattaa kiristää.

Vaikka Kaakkois-Aasia on varsin monikulttuurinen ja suvaitsevainen, ja vaikka turisteihin ja heidän kummallisiin tapoihinsa on pitkälti totuttu, tiettyjen tabujen rikkomuksia ei edelleenkään katsota hyvällä (Milonoff & Rantala 2012: 129, 144). Tällaisia ovat esimerkiksi liian paljastava pukeutuminen ja julkiset hellyydenosoitukset miesten ja naisten kesken, vaikka turistikylläisimpien paikkojen perusteella voisi toisenlaisen kuvan saadaakin. Tarkimmin varjeltuja ovat kehon saastaisimpiin ja pyhimpiin osiin, eli jalkoihin ja päähän liittyvät säännöt. Jalkapohjien näyttäminen on paikallisille suoranainen haistatus, ja siksi ne tulisi pitää piilossa. Päätä taas ei tulisi koskaan koskettaa tai ylittää (mt.: 129, 144, 146.) Näiden lisäksi työkeäksi koetaan mm. sormella osoittelu ja silmiin tuijottaminen (mt.: 146–147), joskin valkeaihoisia vierailijoita tuijotellaan häpeilemättä, ja tullaan uteliaisuuttaan toisinaan jopa koskettamaan (Intonen 2013). Ulkomaalaisten ei odoteta tuntevan paikallista tapakulttuuria saati taitavan sen kohteliaisuus- ja käyttäytymissääntöjä yksityiskohtaisen tarkasti, mutta yritystä arvostetaan kaikkialla (mt.: 121, 150).

3.4 Turismin vaikutukset

Maine hymyjen maana on paikallisille suuri ylpeyden aihe, ja siitä halutaan pitää kiinni. Käytännössä tämä on johtanut siihen, että turisteilta siedetään liikaakin (Milonoff & Rantala 2012: 120). Kaakkois-Aasia on tunnettu suvaitsevaisuudestaan, mutta venytettäessä paikallisen joustavuuden rajoja ylen määrin ollaan vaarassa tuhota juuri niitä piirteitä, jotka turisteja alun perin paikalle houkuttivatkin. Näin on käynyt esimerkiksi Bangkokin Khao San Roadilla työskentelevien hymylle. Isäntäkansalle turismi on kyseenalainen hyvä, sillä ala luo työpaikkoja ja tuo tärkeitä tuloja, mutta turisteista itsestään voi tulla fyysinen, ekologinen, kulttuurinen ja sosiaalinen taakka, etenkin kun heidän lukumääränsä kasvaa. Paikalliset ovatkin huolissaan mm. omasta nuorisostaan, jotka ovat ottaneet vaikutteita vierailtaan päihteiden käytön, niukan pukeutumisen ja julkisten hellyydenosoitusten muodossa, mitkä sotivat perinteisiä hillittyä käytöstä ja pidättyväisyyttä korostavia arvoja vastaan (Heikkilä-Horn et al. 2000: 456; Milonoff & Rantala 2012: 145). Kulttuuri on aina elävää ja muuttuvaa, mutta muutokset liian nopeina aiheuttavat ongelmia. Tätä kuvaa hyvin esimerkiksi Laosin Vang Vienin mullistuminen muutamassa vuodessa pienestä maaseudun luontomatkailukohteesta nuorten reppureissaajien päihde- ja pariutumiskeitaaksi, jonka merkittävin vetonaula tubing-jokiajelu ja sen ympärille syntyneet lukemattomat joenvarsibaarit, keinut ja temppuilutelineet jouduttiin sittemmin sulkemaan useiden liiallisesta irrottelusta johtuneiden kuolemantapausten vuoksi (Boobbyer 2016; Milonoff & Rantala 2012: 120).

Toisaalta turismi voi osaltaan myös edesauttaa perinteiden säilyttämistä ja elvyttämistä. Esimerkiksi Thaimaan kayanit tapaavat poseerata kultarenkain vuorattuine kauloineen turistien kameroille maksua vastaan, vaikka monet heimon jäsenet ovatkin tavasta todellisuudessa jo luopuneet (Milonoff & Rantala 2012: 132). Kehityssuunta ei aina ole ollut ongelmatonta, sillä turismi on hyvin suhdanneherkkä ala, ja esimerkiksi joissain vuoristokylissä ollaan maanviljely hylätty kokonaan ja turvaututtu yksinomaan turistibussilastien odotteluun (Heikkilä-Horn et al. 2000: 242), tai jalkauduttu laumoittain kaupunkiin matkamuistojen, perinnekeksitöiden ja rihkaman katukaupustelijoina (Intonen 2013). Thaimaan kaakkois-rannikolla kuten Pattayalla turismi on jo syrjäyttänyt perinteiset elinkeinot (Wienecke-Janz et al. 2008: 93). Myös kerjuusta, huume- ja seksikaupasta on tullut yhä merkittävämpi tulonlähde (Heikkilä-Horn et al. 2000: 242). Lapsiakin opetetaan pyytämään rahaa usealla eri kielellä (mt.), ja laitetaan esimerkiksi koulun sijaan passiin alueille, joissa turisteja liikkuu vilkkaasti (Intonen 2013). Kehityssuunta on ongelmallinen myös perinteisiin arvoihin nähden. Esimerkiksi prostituution avoimuus tietyissä kaupunginosissa sotii

vahvasti siveellisyyden korostamista vastaan. Toisaalta siitä pyritään edelleen pitämään kiinni hostellien seinille kiinnitettyjen julisteiden avulla, joissa kehoitetaan turisteja kunnioittamaan paikallisia tapoja pidättäytymällä turhan paljastavasta pukeutumisesta ja julkisista hellydenosoituksista. Huumeetkin ovat ankarasti rangaistava rikos laissa, mutta niiden myynti ja käyttö erittäin avointa tietyissä turistikohdeissa, kuten Laosin Vang Viengissä, jonka ravintoloissa on tarjolla erillisiä ”happy”-ruokalistoja. (mt.) Paikallinen joustavuus ilmenee siis myös tällä tavoin; luovana luovimisena perinteisten arvojen ja turismin asettamien vaatimusten välillä.

Vilkkaut kansainväliset kontaktit muun globalisaatio-kehityksen ohella onkin johtanut Kaakkois-Aasiassa kulttuurielämän kahtiajakoon, missä traditionaalinen kansallinen ja pitkälti uskontoon perustuva kulttuuri on saanut rinnalleen uuden länsivaikutteisen nykykulttuurin (Heikkilä-Horn et al. 2000: 456). Samalla kuitenkin on muistettava, ettei kulttuuri koskaan ole staattinen selkeärajainen, eikä siten myöskään kahtia-jaettavissa oleva kokonaisuus. Ymmärrys siitä jonain mitä tulisi suojella nykyajalta, kaupallisuudelta, paikallisilta elinkeinoilta, tai estää sekoittumasta johonkin ”epäaitoon” perustuvat kapeaan ja huolimattomaan kulttuuri-käsitteen määrittelyyn (Fingerroos 2003: 10). Niinkin laajan ja moninaisen alueen kuin Thaimaan, Laosin ja Kambodžan, saati koko Kaakkois-Aasian yhteen niputtaminen ja yleinen luonnehtiminen on mahdotonta tekemättä väkivaltaa paikkakunnan, koulutuksen, iän, ajan, yksilöllisten elämäkokemusten ynnä muiden tekijöiden tuomille lukuisille eri vivahteille ja dynamiikoille, mutta välttämätöntä aiheeni vuoksi. Alustukseni tarkoitus kun on osoittaa, että näillä alueilla tässä kulttuurissa turistina oleminen ja toimeen tuleminen on erittäin helppoa. Muutamia yksittäisiä sääntöjä, kuten olkapäiden peittämistä pyhimmissä kohteissa lukuun ottamatta, toimitaan pitkälti turistien ehdoilla, paikallisen joustavuuden kustannuksella. Turismiteollisuuden kukoistuksen myötä myös varsinaiset kulttuurishokit ovat Kaakkois-Aasiassa matkaaville vähemmän yleisiä, mikäli pysytellään turisteille varatuilla alueilla (Milonoff & Rantala 2012: 150). Varsinaisia turistikuplia on näissä maissa kuitenkin melko vähän, ja kanssakäyminen paikallisten ihmisten, kulttuurin ja arjen kanssa on pitkälti väistämätöntä. Turisteilta tuntuukin usein unohtuvan se, että mikä on hyväksyttävää turistikohdeissa, ei sitä suinkaan välttämättä ole kaikkialla. Ja koska hommat eivät aina ole, kuten maankuulut reissaajat Milonoff ja Rantala (2012: 199) asian ilmaisevat, ”aivan samanlaisessa ordnungissa kuin luterilaisessa Pohjolassa”, vaaditaan turisteiltakin vastavuoroista joustavuutta. Näin ei kuitenkaan suinkaan aina asianlaita ole. Tutkielmassani pyrin selvittämään miksi.

4. Aineiston kuvaus ja analyysi

4.1 Odotukset

Tässä osiossa pyrin selvittämään millaisia odotuksia, eli mielikuvia, ennakkokäsityksiä- ja luuloja sekä mahdollisia pelkoja Kaakkois-Aasiaan matkakohteena liitetään, peilaten aineistostani esiin nousseita asioita yleisiin alueesta vallitseviin mielikuviin sekä teorioihin siitä mistä ja miten ne syntyvät, sekä omiin pohdintoihin siitä miten ne voivat vaikuttaa niin matkalle valmistautumistapoihin kuin käyttäytymiseen matkakohteessa. Tämän kautta pyrin saamaan selville miksi turistimatkalle mennään ylipäänsä, ja miksi erityisesti Kaakkois-Aasiaan; mitä matkalta sinne halutaan ja lähdetään hakemaan. Ymmärrettäessä matka siirtymäriittinä tämä osio keskittyy sen preliminääliin vaiheeseen, ja matkalle valmistautuminen näyttäytyy sekä toisenlaiseen paikkaan että toisenlaiseen olotilaan valmistautumisena. Aluksi avaan informanttieni yleisiä matkailumotivaatioita, heidän Kaakkois-Aasiaan liittämääns mielikuvia sekä valmistautumistapoja matkaansa, jotka kaikki kytkeytyvät toisiinsa vaikuttaen siihen, miten matkakohde nähdään, ja myös siihen miten siellä tullaan toimimaan. Sen jälkeen siirryn käsittelemään turismiteollisuuden luomia mielikuvia laajemmin ja sivuan kaukomatkailun asemaa statuksenkohottajana modernissa kulttuurissa. Miten kaikki nämä tekijät, eli mielikuvat, motiivit ja valmistautumistavat voivat vaikuttaa tutkielmani röhkeän turistin ajattelutapoihin ja toimintaan, on koko luvun läpikäyvä teema.

Haastateltavieni mieluisimmat matkakohteet olivat pääasiassa eurooppalaisia kohteita niiden elävän historian, mielenkiintoisuuden sekä kulttuurisen tuttuuden vuoksi. Epämieluisia taas oli hankaluuksia nimetä, mutta maininnat saivat rantalomakohteet sekä sellaiset paikat, joissa kulttuuri on kovin kaukana totutusta. Vaikuttaa siis siltä, että miellyttäväksi matkakohteiksi koettiin sellaiset paikat, joissa riittää katsottavaa, tekemistä ja koettavaa, mutta joissa on helppo tulla toimeen eikä mahdollinen kulttuurishokki ole liian raju. Kulttuurishokki on turistin roolin ja liminoidille alueelle astumisen yleinen seuraus, joka vaikeuttaa vieraassa kulttuurissa toimista (Pearce 2005: 26, 129). Kuten sanottu, Kaakkois-Aasia poikkeaa ns. länsimaisesta hyvin paljon niin fyysisiltä, tilallisilta, kuin kulttuurisiltakin olosuhteiltaan, joten jonkinasteinen kulttuurishokki on farangeille hyvin todennäköinen kokemus, minkä informanttini kyllä tiedostivat, mutta eivät kokeneet ylivoimaiseksi haasteeksi, ja mitä he pyrkivät ennalta enemmän tai vähemmän lieventämään kukin omilla tavoillaan.

Matkailun yleiset motiivit ja matkalle asetetut tavoitteet ja toiveet olivat varsin yhteneväisiä keskenään. Tärkeiksi työntötekijöiksi nousivat arjesta irtautuminen ja kotioloista poikkeavien

näkymien, tilanteiden, kielen ja ihmisten kokeminen. Matkustamisen taustalla olevat motivaatiot heijastavat aina yksilön henkilökohtaisia tarpeita ja haluja, mutta etenkin sosiologisessa turismintutkimuksessa turismi on nähty pakokeinona rajoittavasta ja pitkälti itsestä riippumattomasta arkitodellisuudesta, ja tärkeiksi työntekijöiksi arkirutiinit, työn monotonisuus, ympäristön sosiaalinen kontrolli sekä kodin paineet, jotka aiheuttavat halun katkaista arkioleminen väliaikaisesti lähtemällä matkalle (Pearce 2005: 51← Gee et al. 1984; Selänniemi 1996: 121, 177). Tämä teema ei kuitenkaan selitä matkailua kokonaan, eikä matka aina ole pelkästään pakoa arjesta, vaan kokemukset voivat liittyä voimakkaammin itse kohteeseen paikkana (Selänniemi 1996: 121, 137). Vieraus valikoi turisteja siten, etteivät distinktiiviset paikat päästä turistiaan yhtä helpolla kuin klassiset etelänlomakohteet turistikuplineen, sillä turisti ei voi välttyä näkemästä, kuulemasta, haistamasta ja tuntemasta paikallista elämää. Lomailija, joka haluaa matkaltaan pelkästään aurinkoa ja helppoa elämää tutussa ja turvallisessa ympäristössä valitsee mieluummin jonkin helpomman kohteen, jossa turistit elävät enemmän tai vähemmän eristettyinä paikallisasutuksesta. (mt.: 152, 156.) Kaakkois-Aasiaan matkustaneekin sellaisia turisteja, jotka haluavat matkaltaan enemmän. Kaikissa vierailemissani kohteissa turismi kun sijoittuu keskelle paikallista arkea, turistit elävät keskellä vierasta kulttuuria ja joutuvat päivittäin tekemisiin tavallisten arkeaan elävien paikallisten kanssa. Näin ollen sinne menevän turistin lienee pakostakin oltava ainakin jonkin verran kiinnostunut paikallispiirteistä, sillä yleisiä ”etelän attribuutteja” (mt.: 116) kuten lämpöä ja rentoutumismahdollisuuksia saa vähemmälläkin vaivalla, pienemmällä rahalla ja lähempää. Tällaisia paikkoja kohteekseen valinneet turistit eivät Selänniemen (mt.: 162–163) mukaan niinkään matkusta pois kotiyhteisöstä ja päästääkseen toisenlaiseen olotilaan, vaan tietoisesti juuri nimenomaiseen kohteeseen.

Aineistostani tärkeimmiksi vetovoimatekijöiksi nousivatkin uudet paikat, maisemat, kokemukset ja elämykset sekä erilaisuus ylipäänsä. Kukaan haastatelluista ei osannut nimetä yleisiä kriteerejä matkakohteen valinnalle, mutta tärkeäksi koettiin sen kiinnostavuus, ei-suomalaisuus ja se, että on jotain uutta näkemistä. Aino kertoi haluavansa matkalta päästä ihmettelemään, heittäytymään, seikkailemaan ja laittamaan itsensä likoon, kun taas Riitta kaipaa lomareissulta myös rentoutumista. Näine tarpeineen nämä kaksi edustavat turistitypologioiden valossa kahta eri turistityyppiä, mistä ei kuitenkaan voida tehdä kokonaisvaltaisia päätelmiä heidän matkansa tarkoituksesta. Iso-Aholan (1982: 261) mukaan turismi onkin dialektinen prosessi, joka tarjoaa tien yhtä aikaa sekä jonkin välttelemiseen, että toisen tavoittelemiseen (ks. Choe et al. 2015: 71). Näin turismimotivaatio on nähty kaksiosaisena kokonaisuutena, joka koostuu Dannin termein (1977) sekä työntö- että

vetovoimatekijöistä, tai Iso-Aholan (1982) pakenemisesta ja pyrkimisestä/palkinnontavoittelusta (ks. mt.). Oman aineistoni perusteella näyttääkin siltä, että nämä kaksi motivaatiotekijää, eli jonnekin ja jostakin pois matkustaminen voivat toimia yhden ja saman turistin yhden ja saman matkan motiiveina, ja myös vaihdella matkan aikana, suoritettaessa paikan päällä erilaisia toimintoja kulloistenkin mielihalujen mukaan. Esimerkiksi Matin lausahdus ”Pois Suomesta – kaikki käy muu kuhan siihen ei liity Suomi millään tavalla” matkamotiiviensa kuvauksena onkin tulkittavissa sekoitukseksi näitä molempia.

Pohdittaessa muiden turistien motiiveja matkustaa Kaakkois-Aasiaan päällimmäisiksi tekijöiksi nousivat lämpö ja matala hintataso, mikä mahdollistaa ”elämisen herroiksi” (Aino). Eksotiikan ja erilaisuuden taas arveltiin toimivan joko houkuttelevana tekijänä itsessään, tai vain kaupanpäällisenä mentäessä jonnekin, missä on lämmintä ja halpaa. Matti toi esille sen, kuinka kirjava mahdollisten matkustusmotiivien joukko on, ja kuinka mahdoton tehtävä Kaukoitään matkustavien turistien profilointi ja kategorisointi on, sillä tarjontaa riittää kaikille ”auringonpalvoista pedofiiliin ja kaikki siltä väliltä – ikävä kyllä” (Matti). Laosin vetovoimatekijöiksi nähtiin paikan autenttisuus, koskematon luonto, turistien vähäisyys ja siksi viehättävyys sekä toisaalta myös huumeiden helppo ja vapaa saatavuus tietyin paikoin, minkä arvioitiin vetävän puoleensa etenkin nuoria turisteja. Turistien keskuudessa jo hyvin pitkään suosittuun Thaimaahan verrattuna naapurimaiden nähtiin tarjoavan itsenäistä omaehtoista seikkailua massaturismin vielä valloittamattomilla alueilla. Huomionarvoista näissä vastauksissa on negatiivinen käsitys massaturismista ja sen vaikutuksista kohteen houkuttelevuuteen.

Vaikka kaiken kaikkiaan vaikutti siltä, että informanttini ovat aidosti kiinnostuneita matkakohteestaan ja sen ominaispiirteillä on merkitystä kohdevalintaan, varioivat Kaakkois-Aasiaan liitetyt mielikuvat ja ennakkokäsitykset melko paljon keskenään ja saivat sekä haaveilemaan että vieroksumaan kohdetta. Riitta mielsi maanosan rauhalliseksi ja rauhaa rakastavaksi ja siksi turvalliseksi, eikä hän ollut näkemyksensä kanssa yksin. Toisaalta ilmi tulivat myös negatiiviset ennakkoluulot, joista tärkeimpänä turistipainotteisuus, mistä syystä aluetta ei koettu kovin houkuttelevaksi. Muita kohteeseen liitettyjä mielikuvia olivat erilaisuus, outous ja vieraus, minkä Aino sanoi kokeneensa paitsi jännittäväksi, hyvin houkuttelevaksi, mikä tunne on vain voimistunut useiden reissujen myötä, sillä hän kuten muutkin uskoivat sieltä edelleen löytyvän vielä paljon katsomista ja kokemista. Muut eivät omanneet juurikaan mielikuvia tai ennakkokäsityksiä siitä millaista paikan päällä on ja miten siellä elellään, eivätkä tietoisesti ja tarkoituksella sellaisia

halunneetkaan hankkia. Matti kertoikin sen olevan periaatteellinen ratkaisu, ettei aseta itselleen ennakko-odotuksia, vaan ”tullee mitä tulee” (Matti).

Mikään näistä mielikuvista ei ole syntynyt tyhjästä. Esimerkiksi Thaimaa on otaksuttavasti yksi ikonisimmista Kaakkois-Aasian turistikohdeista, ja jo yksin suomalaisten keskuudessa varsin suosittu (Putra & Hitchcock 2009: 84; Sirkkilä 2005: 70). Thaimaahan liitetään yleisesti monia myönteisiä mielikuvia maana ja kansakuntana, joista eräs yleisin on ”hymyjen maa” (Sirkkilä 2005: 70–71). Maan turismia on myös pyritty edistämään luomalla siitä eksoottisuutta, erikoisuutta, koskemattomuutta ja autenttisuutta, sekä salaperäisyyttä ja seksuaalisuutta korostavia mielikuvia (ks. esim. Johnson 2007: 163; Sirkkilä 2005: 71← Vanaspong 2003: 209). Turismintutkijoiden mukaan turismi voi menestyä ainoastaan rauhallisissa olosuhteissa, missä mielessä Kambodža ja Laos ovat hieman epäedullisessa asemassa turismin kehittämisen suhteen sotien repimien maisemiensa vuoksi (Putra & Hitchcock 2009: 84; Richter 2009: 138). Tästä huolimatta matkailu myös näihin maihin on kasvanut huomasti, perustuen mitä luultavimmin samaan tekijöihin kuin Vietnamin kasvava suosio, joita Richterin (2009: 138) mukaan ovat kauniin kauan kielletyn maan kiehtovuus ja maan oma turismin edistäminen. Kambodža eksoottisena, salamyhkäisenä ja toisaalta myös poliittisesti epävakana ja brutaalina paikkana on laajasti ylläpidetty käsitys (Hughes 2008: 321). Näitä assosiaatioita vaaraan ja väkivaltaan myös ylläpidetään ja vahvistetaan maan nopeasti kehittyvän turismiteollisuuden toimesta. Yleisin matkamuisto Kambodžasta onkin ”Vaara: maamiinoja” -kyltti pääkallo-kuvituksineen sekä T-paidat ”I survived Cambodia” -teksteineen, joita oli näkyvissä omankin kenttätyöperiodini aikana. (mt.: 321.) Kambodžan kontrasti siihen, kuinka naapurimaat markkinoivat itseään hymyjen maana tai rauhallisena luonto-/kulttuurikohteena on siis varsin jyrkkä, ja mitä luultavimmin osaltaan, enemmän tai vähemmän tiedostetusti vaikuttanut sekä omiin että informanttien mielikuviin kyseisistä maista.

Myös informanttien matkalle valmistautumistavat poikkesivat toisistaan. Aino kertoi lukeneensa seudusta paljon, tutkineensa nettiä, katselleensa elokuvia, sekä tavanneensa seudulla paljon aikaa viettäneen tuttunsa saadakseen käytännön neuvoja arjesta selviytymiseen. Hän siis teki perusteellisesti kotiläksynsä ennen lähtöä, ”että osas jotenki orientoitua siihen” (Aino). Matti periaatteestaan huolimatta otti selvää ”mallin vuoksi” ja ”mielenkiinnosta” perusasioista, mitkä pitää ottaa huomioon, että olisi ”vähän jyvällä” siitä mikä on soveliaista ja mikä ei, ”että ei nyt ihan munaa ittiään - eikä käyttäydy epäkunnioittavasti” (Matti). He siis tutustuivat jo ennalta paikalliseen tapakulttuuriin, koska ”kuitenki täytyy kunnioittaa sitä mitä on maassa maan tapa” (Matti). Omalla

kenttätyömatkallani havaitsin toistuvasti, etteivät useat turistit tätä kotiläksyään olleet tehneet, mikä kävi ilmi näennäisen pienissä, mutta paikallisille merkittävässä asioissa ja eleissä, kuten jalkapohjien näyttäminen, paljastava pukeutuminen ja julkiset hellyydenosoitukset. Perehtyneisyydessään huomattavaa kulttuurista sensitiivisyyttä osoittaneet Aino ja Matti olivat kumpikin sitä mieltä, ettei moinen vaadi paljoa opiskelua ja on kohteliasta tietää edes vähän maan tavoista, vaikka kulttuuria muuten voikin opiskella paikan päällä. Heille, kuten muillekaan informanteilleni matkalle valmistautuminen ei ollut paikalliseen tarjontaan, kuten hotelleihin tai viihdykkeisiin tutustumista, koska sellaiset asiat koettiin merkityksettömiksi, vaan valmistautumista siten, että osataan itse käyttäytyä paikan päällä ”jotenki, ei nöyristellen mutta nöyränä kuitenkin uuen eessä” (Aino). Myös Riitta ja Uoti kertoivat tutustuneensa paikallisiin oloihin, mutta melko pintapuolisesti luottaen siihen, että paikan päällä ehditään tutustua paikkaan ja sen kulttuuriin.

Kun turistien tilaan ja toimintaan liittyy aina jo sinällään haastavia ylikulttuurisia kohtaamisia, on liminaalisuuden käsite erityisen vetoava (Pearce 2005: 25). Matkalle lähtiessä irrottaudutaan paitsi kotimaasta, sen elämästä ja kokemuksista sekä tietyistä tutuista kulttuurisista olosuhteista (ks. esim. mt.; Turner et al. 2007: 106). Tällä tavoin matka tuo mukanaan vapautuksen kodista, työstä, arjesta sekä sen rutiineista, säännöistä ja normeista, jotka korvataan matkalla toisenlaisilla käyttäytymisnormeilla. Samalla liminaalissa Turnerin (1967) mukaan irrottaudutaan yhdestä sosiaalisesta roolista tietoisena aikomuksena uudelleenintegroitua uuteen rooliin ja ”välimailla” oleva tila on siten tietoinen ja tarkoituksellinen (ks. Meethan 2012: 69). Turismin kontekstissa tämä rooli on väliaikainen lomailijan tai matkailijan rooli, jonka saavuttamiseksi on käytetty aikaa, vaivaa ja rahaa. Turistina oleminen on siten tietoisista jättäytymistä pois tavallisesta sosiaalisesta todellisuudesta, ja matka turistille miellyttävä ja virkistävä väliaika (Crick 1989: 327 ← Crompton 1979: 417; Dahles 2009: 228 ← Wagner 1977). Kun turistimatka ymmärretään siirtymäriittinä, selittyy se, miksi konkreettinen lähteminen pois kotoa koetaan tärkeäksi irtautumisessa arjesta, ja miten se aiheuttaa kokemusta toisenlaisesta, vapaammasta olotilasta (Selänniemi 1996: 199).

Jotta irtautuminen arjesta olisi täydellinen, on siirtymän tapahduttava monen vaiheen eli rituaalin kautta (Selänniemi 1996: 200). Ymmärrettäessä turistimatka siirtymäriittinä, näyttäytyy matkaan valmistautuminen riitin preliminaalina vaiheena, jossa siirtymä alkaa vähitellen jo kotona valmistautumalla niin henkisesti kuin konkreettisestikin tulevaan paikan, ajan ja olotilan muutokseen. Kaukomatkailussa pitkä lentomatka toimii konkreettisenä siirtymä-välineenä, joka irrottaa turistin kodin kontekstista ja jokapäiväisestä elämästä täysin erilaiseen paikkaan ja olotilaan (ks. esim. mt.:

197). Vapautus ei kuitenkaan informanteilleni ollut matkan ainoa ponnin ja tarkoitus, mistä kielii se, että he valmistautuivat uudenlaisiin kulttuurisiin olosuhteisiin ottamalla niistä selvää ennalta tai aikomalla tutustua ja opiskella niitä paikan päällä pystyäkseen mukautumaan paikallisiin olosuhteisiin. Myös heille matkakohde oli liminoidi tila siinä mielessä, että se oli normaalielämästä selvästi erilleen rajattu ja arjesta poikkeava, ja kokemukset liminoideja siinä mielessä, että ne olivat taukoja normaaliudesta. Heille ei matkakohde kuitenkaan näyttäytynyt omana normittomana ja säännöttömänä leikkikenttänä tai huvitteluperiferiana, jossa voi toimia vapaasti ilman minkäänlaisia pakkoja, vastuita tai velvoitteita. Vaikka liminoidissa tilassa vallitsee aina arkielämästä poikkeavat säännöt, sen sijaan että he loisivat nuo säännöt itse tai toisivat mukanaan omansa, ottivat he selvää tuon tilan omista säännöistä. Röyhkeä turisti ei tee näin, vaan hänelle matkakohde näyttäytyy vapaana ei-kenenkään-maana, jossa ainoa noteeraamisen arvoinen kulttuuri on paikaton turistinen kulttuuri käyttäytymiskoodistoineen.

Jotta irtautuminen arjesta olisi täydellinen, on liminoidiin liittyvien symbolien ja mielikuvien myös oltava arkielämän ulkopuolelta (Selänniemi 1996: 199–200). Turismiteollisuus elää ja hengittää mielikuvista, unelmista ja fantasioista. Sen luomat mielikuvat ovat kuitenkin usein yhtä lailla rajoittavia kuin vietteleviä, ulottuen Amiroun (1995) sanoin realistisemmista kehyksistä essentialisoiuihin, mytologisoituihin ja eksotisoituihin kuvitelmiin toiseudesta, joiden avulla myydään unelmia kohteista ja kansoista turistin löydettäväksi ja koettavaksi (ks. Salazar 2012: 865; mt.: 836, 866). Turismikuvitelmat, joiden hedelmällisenä perustana näyttää usein toimivan menneisyyden diskurssit kuten orientalismi, kolonialismi ja imperialismi, levittävät usein romanttisia ja nostalgisia, fantasioihin ja myytteihin perustuvia stereotyyppisiä maista ja sen kansoista (ks. mt.: 871). Näille representaatioille ja narratiiveille olennaista on erilaisuuden ja poikkeavuuden korostaminen. Mainontadiskurssi pyrkii tekemään kohteista symbolisesti kaukaisia, ja houkuttelemaan turistia sellaisia mielikuvilla paikasta, jotka tarjoavat jotain mikä tavallisesta arjesta puuttuu (Galani-Moutafi 2000: 211–212). Dannin (1996) mukaan sekä tuottajien että vastaanottajien puolelta mielikuvien muokkaamiseen liittyy valikoivuuden prosessi, jonka kautta syntyvät odotukset kulttuurista ovat paranneltuja ja keinotekoisia (ks. Robinson 1999: 18). Matkaesitteet, jotka ovat kulttuurien kaupallistamisprosessin silmiinpistävimpiä elementtejä ja keskeisiä turismituotteen viestijä, mahdollistavat omaleimaisten ja ainutkertaisten kulttuurien redusoimisen pinnallisiksi ja vaivatta korvattavissa oleviksi narratiiveiksi (mt.: 12–13). Vaikka kulttuurilla onkin keskeinen asema turismissa, jo avainlähteenä turistiksi tulemisen motivaatiota, palvelee se turismituotteen osana lähinnä uutuuksia etsivän yleisön huomion ylläpitämisessä ja materiaalina erilaisille vetonauloille

(Boniface 1999: 287–288). Mielikuvien tarkoitus on luoda korkeita odotuksia verrattuna kotona totuttuun, ja niiden avulla potentiaalisia turisteja kutsutaan kuvittelemaan itsensä paratiisimaisissa ympäristössä ja kadotetuissa Eedeneissä, joissa paikallinen maisema ja ihmiset ovat kulutettavissa (Galani-Moutafi 2000: 212; Salazar 2012: 866).

Ihmiset matkustavat aina mukanaan joukko erilaisista lähteistä juontuvia odotuksia (Salazar 2012: 876 ← Skinner & Theodossopoulos 2011). Usein tämä ennakkotieto poistaa epävarmuutta ja vähentää riskiä, mutta toisaalta sen voi nähdä myös kontrollin muotona, joka kanavoi turistin kokemuksia ennalta määrättyihin muotoihin (mt.). Kuvitelmaa käytetään maailman hahmottamisen ja merkityksenannon välineinä, ja ne vaikuttavat siihen, miten Toinen kohdataan (mt.: 876–877, Salazar 2011: 576–577). Turismi edustaa usein kulttuurin esineellistämistä sekä Toisen kohtaamisen eksotisoimista ja erotisoimista, ja nämä idealisoidut kuvat Parrisin (1996: 36) mukaan paitsi vaikuttavat tulevien turistien päätöksentekotilanteisiin, viedään vuorovaikutuksessa omien kulttuurispesifien arvojen kanssa mukanaan valittuihin matkakohteisiin (ks. Robinson 1999: 18; Salazar 2012: 878). Joissain kohteissa yleensä länsimaista perua olevat mutta globaaleiksi levinneet turismikuvitelmat ovat niin kiinteästi vakiintuneita ja kaiken kattavia, että niitä on hankala paeta, kun taas toisissa ne ovat hajanaisempia ja avoimia muutokselle (Salazar 2012: 869; mt. ← Bruner 2005; Picard 1996). Dominoiva diskurssi kuitenkin vaikuttaa tapaan jolla turistit ”lukevat”, ”omivat” ja ”hyödyntävät” vierailemiaan alueita (Galani-Moutafi 2000: 211). Vaikka turismissa paikan identiteetti perustuu Relphin (1986: 58) mukaan pitkälti markkinoijien lipeviin ja keinotekoisiiin stereotyypppeihin, tuotetaan paikkoja ja niiden synnyttämiä mielikuvia jatkuvasti ja ne ovat myös aktiivisen uudelleenarvioinnin kohteena (ks. Selänniemi 1996: 188; mt.: 22). Paikat ja niiden merkitys syntyy intersubjektiiivisten ja kulttuuristen tulkintojen summana, jolloin yksi ja sama paikka voidaan yhtenä aikana mieltää kaukaiseksi, eksoottiseksi ja pyhäksi, kun taas toisena kansainvälisten turistien pysähdyspaikaksi, jossa pyhät elementit on sekularisoitu ja asetettu näytteille (mt.: 22). Juuri tästä selittyy se, kuinka yhdelle Kaakkois-Aasia voi näyttäytyä vieraana, outona ja autenttisena, toiselle taas turistiryjänä, sekä se, kuinka sama kohde voidaan mieltää oikeana paikkana tai omana leikkikenttänä.

Mielikuva matkakohteesta on tiedon, uskomusten, tunteiden, asenteiden ja odotusten kokonaisuus, johon sisältyy myös toiminnalliset intentiot, ja paikan imagoa varioivat mm. kokemuksen, muistin, mielikuvituksen ja tilanteen ohella tarkoituserät (Pearce 2005: 93; Selänniemi 1996: 188 ← Relps 1986: 56). Toisin sanoen se mitä matkalta halutaan ja lähdetään hakemaan vaikuttaa siihen miten

paikka nähdään ja myös käyttäytymiseen ja toimintaan paikan päällä. Turistien, jotka lähtevät viettämään pelkästään lomaa, tai tutustumaan uusiin paikkoihin, asennoitumiset ympäristöönsä ovat siis hyvin todennäköisesti varsin erilaiset keskenään. Mikäli turismiteollisuuden tuottamat edelläkuvatunlaiset kertomukset niellään sellaisenaan, ovat kohteesta syntyvät mielikuvat ja odotukset varsin vääristyneitä ja kapeita. Yksinkertaistava ja traditionalistinen kuvasto toiseudesta estää kyseisten maiden asukkaiden tuoda esille omaa identiteettiään moderneina, teollisesti kehittyneinä tai kehittyvinä kansoina monimutkaisine ja monimuotoisine elämäntyylyineen (Robinson 1999: 13 ← Classen & Howes 1996: 187). Ne myös edesauttavat matkakohteen, paikalliskulttuurin ja ihmisten esineellistämistä, jolloin ne voidaan nähdä ja sen myötä niitä kohdella vain oman loman puitteina unohtaen, että kyseessä on oikea paikka oikeine ihmisineen ja arkineen. Mikäli ennalta ja ulkoapäin asetetut epärealistisiin mielikuviin perustuvat epärealistiset odotukset eivät isäntäkulttuurin puolelta täytykään, voi se johtaa turistin tyytymättömyyteen ja närkästykseen (mt.: 18), ja myös sitä kautta röyhkeään käytökseen.

Dannin (1976) mukaan kaikkien turisti-fantasioiden takana on kaksi perusominaisuutta, joita ovat eskapismi sekä halu eksoottisuuteen ja erilaisuuteen, mutta myös yksilöllisyyden korostaminen, egon kohottaminen ja symbolisen pääoman kasaaminen (ks. Salazar 2012: 871). Kun maantieteellinen liikkuvuus demokratisoitui ja massaturismi alkoi, ei statuserotteluja vedetty enää matkailuun kykenevien ja kykenemättömien välille, vaan siitä minne matkustettiin, tuli merkittävää (Urry 1995: 130). Väittäisin, että kaukomatkailu sinänsä on yhä tänäkin päivänä statusta enemmän kohottava turismin muoto kuin esimerkiksi rantaloma Kanarialla, vaikka matkakohde sinänsä ei välttämättä kerrokaan paljoa siitä mitä sinne ollaan menty hakemaan ja tekemään. Mahdollisuudesta mennä lomalle ja tarpeesta kuluttaa aikaa pois töistä on tullut modernin kansalaisuuden ominaispiirre ja osa ajattelua terveydestä ja hyvinvoinnista, samalla kun vierailuista maista on tullut lisää statussymbolien listaan (Johnson 2007: 156 ← Smith 1977: 53; Urry 1995: 130). Myös tämä selittää sitä, miksi kaikki turistit eivät kaukasiin ja distinktiivisiin paikkoihinkaan matkatessaan välttämättä ole kiinnostuneita vierailemastaan paikasta, sen ominaispiirteistä, saati ihmisistä.

4.2 Kokemukset

Tässä osiossa pureudun informanttien kokemuksiin matkallaan, niin matkakohteen, paikallisen elämänmenon kuin kansaturistiensa suhteen. Pyrkimykseni on myös selvittää turistien ja paikallisväestön rinnakkaiselon sujuvuutta laajemminkin sekä avata sen mahdollisia ongelmakohtia,

kuten paikalliskulttuurin mahdollisia vaikutuksia isännän ja vieraan välisiin konflikteihin; miten ja millaisissa tilanteissa kulttuurisia konflikteja tapahtuu, ja mistä ne informanttien kokemusperäisten käsitysten mukaan saattavat johtua. Aluksi keskityn informanttien omiin matkoihin, eli siihen mitä he itse turisteina ollessaan tekivät, näkivät, kokivat, tunsivat ja ajattelivat ja miten he tulivat toimeen matkakohteessaan, paikallisten ihmisten ja vieraan kulttuurin kanssa. Sen jälkeen siirryn informanttien näkemyksiinsä kanssaturisteistaan ja heidän käyttäytymisestään, keskittyen erityisesti siinä ilmenneisiin mahdollisiin epäkohtiin, kulttuurisiin konflikteihin sekä tulkintoihin syistä niiden taustalla. Tarkoitukseni on samalla selvittää, onko Kaakkois-Aasia turisteille haastava vai helppo kohde, ja miten paikallispiirteet tai kohteet itsessään saattavat vaikuttaa turistien toimintaan ja röyhkeyden ilmentymiin, ja miten isännän ja vieraan väliset kulttuurierot ja erilaiset asemat saattavat vaikuttaa konflikteihin. Ymmärrettäessä matka siirtymäriittinä tämä luku keskittyy sen keskimmäiseen eli liminaaliseen vaiheeseen, joka mahdollistaa matkakohteen hahmottamisen liminoidina leikkikenttänä, yksilössä piilevän latentin toisen esiintulon sekä turistiseen kulttuuriin liittymisen, jotka osaltaan voivat selittää turistien käyttäytymistä, ja joihin lopuksi peilaan aineistostani ilmi tulleita seikkoja.

Informanttieni matkallaan harjoittamiin ajanvietteisiin kuuluivat mm. ravintoloissa syöminen, rantalomailu, hieronnoissa käyminen ja Vang Viengin kuuluisa tubing-ajelu. Tällaiset aktiviteetit, joissa pääosassa ovat rentoutuminen ja itsensä hemmottelu, eivät viimeksi mainittua lukuun ottamatta ole kovinkaan paikkaan kiinnittyneitä, vaan yleisiä lomalla olemiseen ja turistiseen kulttuuriin kuuluvia toimintoja. Toisaalta taas aktiviteetteihin sisältyi myös hyvin kiinteästi vierailtuun kohteeseen kiinnittyneitä toimintoja, kuten tutustumisreissut lähiympäristöön sekä ”määrättyjen kohteiden” (Matti), eli tärkeimpien, kuuluisimpien ja kiinnostavimpien nähtävyyksien kiertely. Aino luonnehti heidän yhteisen matkansa koostuneen kokonaisuudessaan pitkälti kiertelystä, käveleskentelystä, ihmisten ja asioiden katselemisesta sekä istuskelusta, keskustelusta ja nähtyjen asioiden arvioimisesta. ”Ihmeteltiin maailman menoa” kuten Matti tiivisti, sillä oudossa omasta suuresti poikkeavassa kulttuurissa, varsinaisten turistikohteiden ulkopuolella, menee heidän mukaansa päivä äkkiä vain seuratessa paikallista arkielämää. He siis vaikuttivat olevan aidosti kiinnostuneita vierailemastaan kohteesta, sen kulttuurista ja ihmisistä, eikä kohde näin ollen näyttäytynyt heille ainoastaan oman loman paikattomana kontekstina.

Kaiken kaikkiaan informanteistani kukaan ei toimintojensa puolesta sopinut mihinkään yleisiin turistitypologioiden kategorioihin kuten kulttuurituristi tai rantalomailija, eivätkä he itsekään itseään

niistä tunnistaneet, vaan toteuttivat useille eri kategorioille tyypillisiä toimia. Ainon ja Matin mukaan itsenäisen matkailun suola onkin juuri siinä, että saa itse päättää omat menonsa ja aikataulunsa oman kunkin hetkisen mielen mukaan. Näin ollen heille pieni rantaloma Ko Sametin saarella kaupunkeihin tutustumisen välissä oli rauhoittumispaikka ja ”raikas tuulahus meri-ilmaa” (Matti), eikä koko matkaa saati heitä itseään määrittävä tekijä. Tarjonnan monipuolisuuden ansiosta uskoisin saman koskevan suurta osaa muistakin Kaakkois-Aasian turisteista. Sillä saman vuorokauden, tai ainakin hyvin lyhyiden välimatkojen sisään on mahdollista ihmetellä paikallista turisteista riippumatonta arkea, nauttia historiallisesti ja/tai uskonnollisesti merkittäviä nähtävyyksiä, halpaa alkoholia turistikuplissa, shoppailumahdollisuuksia perinnekäsitöistä uusimpaan teknologiaan sekä rantalöhöilyä, kuten allekirjoittanutkin omilla matkoillaan teki. Turistitypologiat eivät siten nähdäkseni määritä saati selitä turistien motivaatiota tai käyttäytymistä, vaan ainoastaan kuvaa erilaisia turististen toimien muotoja. Näin myöskään tutkielmani röyhkeä turisti ei edusta vain yhtä tiettyä kategoriaa.

Vaikutelmista paikallisesta elämänmenosta päällimmäisiksi nousivat alueelle hyvin leimallinen ihmisten ystävällisyys, kohteliaisuus ja hymy. Vierailijoiden kiintymyksessä Thaimaahan merkittävimmäksi tekijäksi nostetaan tutkitusti fyysisten elementtien sijaan sosiaaliset, joista yleisimmin paikalliset ihmiset (Chubchuwong & Speece 2016: 353). ”Hymyjien maa” on laajasti tunnettu ihmisten ystävällisyydestä ja vieraanvaraisuudesta, vaikkakin konkarimatkailijat ovat jo havainneet hienoisia muutoksia näissä ominaisuuksissa (mt.: 359–360). Informanttieni huomiota kiinnitti myös se, kuinka raa’an työntäyteistä paikallisten elämä on, ja kuinka pitkälle heidän työnsä koostuu tuotteiden ja palvelujen tarjoamisesta turisteille. Matin lausahdus ”minä sitte päätän minkä otan, plus niitten pittää näyttää siltä että ne – tekkee mielellään sitä” (Matti) kuvaa hyvin sitä, miten paikalliset ovat elantonsa suhteen ”turistien armoilla” (Uoti), ja miten tässä tilanteessa valta on vierailijalla isännän sijaan. Turismin kontekstissa ylipäänsä on aina läsnä se tärkeä ero, että kun turisti on viettämässä vapaa-aikaansa, isäntä on yleensä töissä (Robinson 1999: 8). Jo tämä perustava ero mielentiloissa ja tavoitteissa voi jossain määrin selittää konflikteja (mt.). Lisäksi, jos tuon mielletyn vallan tunteen annetaan vallata itsensä, voi se osaltaan selittää vieraan nöyryyden puutetta isäntiään kohtaan.

Bangkokin Khao San Roadilla, jota Aino luonnehti sanalla ”helvetti”, onkin kuuluisa hymy jo hieman hyytynyt, ja paikallisesta tervehtimis- ja kiitoskumarruksesta lähes kokonaan luovuttu, mikä tulkittiin paikasta riippumattomaksi turisteihin väsymisen ja kyllästymisen luonnolliseksi seuraukseksi ja siksi varsin ymmärrettäväksi. Kun turismin luonne, tyyppi tai turistien määrä muuttuu vuosien varrella,

muuttuvat myös turistien ja paikallisten välisen vuorovaikutuksen säännöt (Crick 1989: 331), sekä tavat joilla turistit nähdään ja heitä kohdellaan. Paikoissa, joita ei vielä ole ”kyllästetty” turismilla, paikalliset jaksavat ainakin vielä toistaiseksi kohdella turisteja vierainaan ja ovat heistä uteliaan kiinnostuneita, vaikka taustalla usein voikin olla toive kaupanteosta (ks. esim. Selänniemi 1996: 146). Niin informanttieni, kuin omatkin matkani kun suuntautuivat pääasiassa vähemmän turisti-kylläisiin kohteisiin, oli havaittu ero palvelun, ihmisten ystävällisyyden ja ilmeiden tasolla huomattava. Tästä huolimatta informanttieni silmiin pistäväksi piirteeksi nousi myös paikallisten loputon kärsivällisyys, niin turistien suhteen kuin päivittäisessä elämässäkin, mistä alue myös on kuuluisa. Tähän syynä arveltiin olevan niin buddhalaisen filosofian kuin pakkotekijöidenkin; ”ku porukkaa on niin paljon ja kaikki ei mee niinku Strömsössä kokoajan”, kuten Matti asian ilmaisi. Juuri tästä syystä myös turisteilta vaadittaisi vastavuoroista kärsivällisyyttä ja joustavuutta.

Ihastuttaviin paikallispiirteisiin lukeutui myös alueen turvallisuus, jonka Aino ja Riitta ilmaisivat siten, etteivät he koskaan pelänneet kulkiessaan yksin kaupungilla. Monien muiden tapaan (ks. esim. s. 32) Riitta oli jo etukäteen mieltänyt maanosan rauhalliseksi ja rauhaa rakastavaksi, mikä vaikutelma ainoastaan vahvistui paikan päällä kaikenlaisen väkivallan, riitelyn, provosoimisen ja huutamisen puuttuessa katukuvasta tyystin. Etenkin Laosissa hänen suurimmaksi hämmästyksen aiheeksi nousikin ylipäänsä kaikenlaisten provosoivien elementtien poissaolo ihmisten käyttäytyessä hillitysti, pukeutumisen ollessa varsin säädyllistä sekä seksismin ja kaikenlaisten urbaanien elementtien kuten mainosten loistaessa poissaolollaan katukuvassa. ”Ensivaikutelma oli, että täällä asuu ihmisiä, jotka vain elävät jokapäiväistä elämäänsä ilman tarpeettomia kotkotuksia. Se oli ihastuttavaa ja vapauttavaa länsimaista saapuneelle ja kaikenlaisesta infoähkystä kärsivälle ihmiselle”, (Riitta) ilmaisi hän positiivisen kulttuurishokin kokemustaan. Ainoa asia, mikä koettiin uhkaavaksi ja vaaralliseksi oli liikenne, joka ei ainakaan farangin silmiin vaikuttanut noudattavan minkäänlaisia sääntöjä tai logiikkaa.

Paikallisen arjen työntäyteisyyteen liittyen silmiinpistäväksi piirteeksi nousi myös köyhyys. Äärimmäisen köyhyyden ja kurjuuden, kuten aaltopeltihökkeli-slummien, ikähaarukaltaan lähes rajattomien ja usein vammautuneiden kerjäläisten sekä kokonaisten jätteitä karruyhinsä keräävien perheiden vierestä todistamisen koki Aino hyvin hämmentäväksi ja satuttavaksi. Tällaisilta näyiltä ei Kaakkois-Aasiassa reissatessa juurikaan voi välttyä, sillä köyhyys on alueella hyvin voimakasta ja laajaa, eikä turisteille ole paljonkaan tarjolla helpottavia kuplia, joihin eristäytyä paikallisesta arjesta ja välttyä näkemästä sen kurjempia puolia. Toisaalta taas kurjuudesta voi tehdä myös turistisen

nähtävyyden, kuten Kambodžassa erään järven päällä kelluvan kylän tapauksessa oli tehtykin. Vieraillessaan kyseisessä kohteessa Riitta suorastaan häpesi olla turisti; ”täällä me hyväosaset turistit tullaan ja katotaan kuinka nämä elävät täällä hökkeleissänsä – tuli semmonen nolo tunne että haluais olla mieluummin näkymätön” (Riitta) kuvaili hän kokemustaan. Myös oma kokemukseni hyvin eriluonteiselta Ko Sametilta oli samankaltainen. Sillä eksyessäni pikkuruista saarta kierrellessäni paikallisten asuinalueelle, jossa ihmiset viettivät tavallista arkeaan, tunsin oloni ensi-ihastuksen jälkeen tungettelevaksi ja noloksi, sillä olinhan eksynyt kaltaisilleni varatun maantieteellisen- ja elämänalueen ulkopuolelle, minne en välttämättä ollut tervetullut. Tutkielmani röyhkeille turisteille ominainen paikallisen arkielämän nähtävyytenä pitäminen oli Kambodžan tapauksessa jopa institutionalisoitu; pistetty pakettiin turisteille myytäväksi tuotteeksi, mitä kuluttaessaan Riitta tunsu olonsa varsin epämukavaksi ja itsensä tirkistelijäksi; ”ihmiset eli ihan normaalia omaa elämäänsä, ja sitte me vaan mentiin sinne ja katotaan, ja otetaan kuvia ehkä” (Riitta). Näin lomanviettoa kenties häiritsevät muistutukset paikallisen arkielämän negatiivisista puolista ja epäkohdista voidaan muokata yhdeksi turistielämykseksi muiden joukossa, joko isännän tai turistin itsensä toimesta, ja tulkita turistia varten järjestetyksi performanssiksi todellisten ihmisten todellisen elämän sijaan (ks. myös Selänniemi 1996: 107).

Muita paikalliselle elämänmenolle ominaisia turistin näkökulmasta mahdollisesti negatiivisia piirteitä olivat pohjoismaisesta poikkeavat hygienia- ja aikakäsitys, joista ensimmäinen esimerkiksi ruokavalion ja saniteettitilojen suhteen herätti tunteita huvittuneisuudesta kuvotukseen, ja jälkimmäinen myös hieman hampaiden kiristelyä, kunnes aikataulujen pitämättömyyteen ja toimintojen epätarkkuuteen jo tottui ja koettiin kuuluvan asiaan. Varsinaisesti ärsyttäväksi koettiin ainoastaan sellaisia asioita, jotka ärsyttävät ylipäänsä kaikissa turistikohteissa, kuten aggressiiviset myyjät sekä huijarit, joista tosin joutui kärsimään lähinnä vain turistikylläisemmissä kohteissa. Ihmetystä, mutta lähinnä hilpeää sellaista herätti myös Thaimaan ristiriitainen alkoholikulttuuri farangin näkökulmasta käsittämättömine logiikoineen, kuten kauppojen myyntikieltoineen pariaksi tunniksi keskellä päivää, tai kuinka pormestarin vaalien aikana alkoholin myynti oli ankarasti kielletty, mutta saatavissa kunhan tarjoiluastia peitti juoman todellisen luonteen. Ristiriidat virallisten kieltojen ja käytäntöjen välillä vaikutti luonnehtivan laajemminkin paikallista toimintakulttuuria, mikä myös on omiaan aiheuttamaan hämmennystä vierailijalle. Nämä tekijät jäivät kuitenkin informanttieni matkakokemuksissa hyvin vähämerkityksisiksi, ja niistä kerrottiin lähinnä hymyssä suin. Kaiken kaikkiaan he siis kokivat tulleen toimeen paikan päällä ja paikallisten kanssa varsin hyvin ja sulavasti, eivätkä esimerkiksi Aino ja Matti kohdanneet kertaakaan aitoja hankaluuksia tai

konfliktitilanteita. Sellaisia paikallisia tapoja, sääntöjä tai piirteitä, jotka oltaisi koettu erityisen vaikeiksi tai jollain tapaa omaa tai muiden turistien elämää hankaloittavaksi tai rajoittavaksi, oli vaikeuksia nimetä. ”Jokaisessa kulttuurissa jokaisessa maassa on omanlaisiaan tapoja, että niihin pitää vaan sopeutua sitte” kuten Aino tuntonsa paikallista käyttäytymiskoodistoa kohtaan ilmaisi, mistä kaikki vaikuttivat olevan yhtä mieltä.

Esimerkiksi Laosissa asunut Riitta kertoi mennessään halunneensa sulautua väestöön, opetelleensa kieltä ja omaksuneensa varsin nopeasti paikalliset käytännöt kuten tietyn pukeutumis- ja tervehtimistavan, niin käytännöllisistä syistä kuin viestinä paikallisten tapojen kunnioittamisesta, minkä johdosta hän sai ainoastaan myönteistä huomiota osakseen. Ainoa asia, missä hän tässä pyrkimyksessään epäonnistui, oli pyörällä ajaminen sekä henkilökohtaisesta kuljettajasta ja palvelijasta kieltäytyminen, mikä söi hänen uskottavuuttaan ja arvostustaan ammattimaisena virkamiehenä. Toisaalta tällainen pitkälti vallan ulkoisiin merkkeihin perustuvaan selkeään hierarkiaan kuuluvan ”länsimaisen hienon naisen” (Riitta) koodiston rikkominen sai hänet tasa-arvoisemmaksi paikallisten kanssa, minkä vuoksi häntä uskallettiin lähestyä ja puhutella enemmän vertaisenaan, mistä hän piti. Viettäessään aikaa paikan päällä kaksi vuotta hän halusi mukautua paikalliseen kulttuuriin. Turisteilla, joilla aikaskaala on yleensä huomattavasti lyhyempi, ei tällaisia mahdollisuuksia tai edes tarvetta välttämättä ole. Informanttieni mukaan paikallisille käytännöille oppiminen ja niiden omaksuminen on kuitenkin kohtalaisen nopeaa ja helppoa, eikä vaadi vierailijalta paljoa muuta kuin silmien pitämistä auki, ja ennen kaikkea tahtoa oppia. Esimerkiksi sellaisten asioiden, kuten jalkojen tietyn asennon mielessä pitäminen koettiin lähinnä ”jännäksi” (Riitta), eikä hankalaksi saati vaivalloiseksi. Joillekin ne itsessään voivat arjesta poikkeavina olla merkittävä ja miellyttävä osa matkakokemusta. Asioiden ”mitä kannattaa tehdä mitä ei” (Uoti) selville ottaminen ja noudattaminen on pitkälti kiinni kulttuurisesta herkkyydestä ja kiinnostuksesta paikkaa ja sen tapakulttuuria kohtaan, sekä myös kunnioituksesta isäntiä ja kohdetta kohtaan oikeana paikkana.

Informanteilleni kulttuuriin pohjautuvien sääntöjen olemassaolo ja runsaus oli selvää, mutta toisaalta niin myös ”hirveen sujuva sääntöjen kiertäminen” (Aino). Paikallisten varsin joustava suhtautuminen sääntöihinsä johtuu pitkälti siitä, että turismi on hyvin tärkeä tulonlähde, mistä syystä turistien elämää ja tekemisiä ei juurikaan rajoiteta. Esimerkiksi Bangkokissa, kansainvälisessä suurkaupungissa ”joka elää 24/7” on vaikea löytää pitäviä kieltoja tai sääntöjä, kun ”kaikki on sallittua, kaikkea saat, jos vaan kehtaat pyytää” (Matti). Rärkeimpinä esimerkkeinä tästä toimivat laissa ankarasti rangaistavat rikokset kuten prostituutio ja huumeet, joiden tarjonta on monin paikoin kuitenkin hyvin avointa.

Uskontoon liittyvien sääntöjen ja rajoitusten kohdalla kontrolli on luonnollisestikin yleensä tarkempi, eikä näin ollen tiettyihin kohteisiin ole menemistä sääret tai olkapäät paljaana. Tosin tällaisissakin tapauksissa vierailijoille tarjottiin usein vaatekappaleita ruumiinosiensa peitoksi ja samalla sisäänpääsyoikeudeksi. Vaikka turisteille oli tällä tavoin tehty asiat mahdollisimman helpoksi ja sujuvaksi, todistin itse muutamankin kerran vierestä tilanteen, jossa temppeleihin mentäessä pyynnöistä huolimatta kieltäydyttiin riisumasta kenkiä tai peittämästä olkapäitä kelin kuumuuden vuoksi. Esimerkiksi Angkor Watissa pääsy pyhimpään huoneeseen oli oman vierailuni aikaan kielletty kokonaan T-paidattomilta, seurauksena turistien yleisestä käytännöstä paljastaa olkapäänsä päästyään sisään. Tällaisia menettelytapoja on vaikea tulkita muuna kuin kunnioituksen puutteena oman mukavuudenhalun noustessa ensisijaiseksi. Vaikka itselleni ainoastaan huivilla varustautuneena oli porttien sulkeminen katkera kokemus, koin jälkikäteen suurta tyytyväisyyttä siitä, että turistien itseoikeutetusti lunastetulle vapaudelle on edes tässä tapauksessa asetettu jonkinlaiset rajat.

Aidosti hankaliksi koetut asiat ja tilanteet poikkesivat hyvin paljon toisistaan sekä siitä mitä odotin. Ainolle ainoat inhottavat ja epämiellyttävät kokemukset olivat hänen ja matkakumppaninsa Matin kohdalle osuneet säännölliset humeratsiat Bangkokin Ekkamain bussiasemalla, vaikkakin hän ymmärsi miksi niitä tapahtuu. Myös itse jouduin pari kertaa kyseisen toimenpiteen kohteeksi, mikä luonnollisestikin tympi itsessään, ja siitä syystä, että tämä jokaiselle meistä uusi ilmiö on helposti tulkittavissa merkiksi lisääntyneistä ongelmatapauksista, joita turismin räjähdysmäinen kasvu tuo aina mukanaan. Toisaalta ilmeisen tiukentuneet varotoimenpiteet myös herättivät toivoa, että näihin lieveilmiöihin viimein tartutaan, joskin uhrivalinnoista päätellen jokseenkin satunnaisesti, ellei jopa nimellisesti. Myös Matti koki ratsiat ensimmäisillä kerroilla hieman hämmentäväksi, kunnes niihin tottui, toistuvuus alkoi jo huvittaa, ja niitä osasi jo odottaa; ”hyväksyin tosiasiat – maassa maan tavalla” (Matti). Hänelle reissun kestäessä pidempään muodostui hankaluudeksi ruoka, mitä hän kylläkin epäröi nimetä hankaluudeksi, ja mistä Aino taas nautti ”loputtomana ilon lähteenä” (Aino). Kaipuussaan ”lainausmerkeissä oikiaa” (Matti) eli tuttua ja omaa ruokaa kohtaan hän ei ilmeisesti ollut yksin, sillä paikalliset ravintolat osaavat pyytää länsimaisista ruokalajeista moninkertaisia hintoja paikallisiin nähden. Riitan hankalat tilanteet taas liittyivät pääasiassa työhön ja siinä todistamaansa korruptioon, jolle ei yksilönä voinut paljon mitään tehdä. ”Se oli semmonen – sietämätön juttu” ja ”siellä ihan tyyppillistä” (Riitta). Uoti ei sen sijaan kertonut kokeneensa mitään hankalia saati uhkaavia tilanteita, vaan päinvastoin pärjänneensä ”olosuhteisiin nähden – ihmeen hyvin” (Uoti), myös haastattelussa usein esiin nostamansa liikenteen kanssa.

Päivittäiset vaikeudet kuten kielitaidon puute puolin ja toisin, käytännönasioiden kuten aikataulujen ja ruokatilausten toimimattomuus tai kulttuurishokin ytimeen eli kulttuurieroihin liittyvät elementit, kuten muutokset arvoissa ja normeissa sekä kommunikoinnin ja yhteisymmärryksen vaikeudet (ks. Pearce 2005: 130), eivät vastoin oletuksiani nousseet esille lainkaan, eivätkä siten edustaneet merkittäviä haasteita tai edes hidasteita informanttieni matkakokemuksissa. Myös kotoa kaivattavia asioita oli varsin vähän, jos ollenkaan, ja ne liittyivät pääasiassa paikallisiin ympäristötekijöihin kuten ilmasto ja ilmanlaatu, eli kulttuurishokin fyysiseen tasoon. Maininnan tosin saivat myös sujuva joukkoliikenne, sauna ja toimivat siistit saniteettitilat, joista ensimmäistä voisi tulkita tilaan mukautumisen haasteena. (ks. mt..) Tällaisten kotoa tuttujen elementtien puute ei kuitenkaan haitannut matkakokemusta kokonaisuudessaan. ”Kyllä siellä oli se mitä ihminen tarvii elääkseen ihan riittävästi” (Uoti), ja aika herkästi sopeutuvaksi itseään luonnehtivan Riitan ilmaus ”haluanki että on vähän erilaista – ei tarvi olla pienois-Suomi mukana kun lähtee reissuun” kiteyttävät informanttieni ajatukset aiheesta. Kulttuurishokkiin myös kuuluvat vieraus ja totuttujen rutiinien katkaisu (ks. mt.) olivat siis heille tavoitteellisia asioita, eivät matkan häiriötekijöitä. Vaikka siis vieraassa kulttuurissa toimiseen liittyvät vaikeudet ovat moninaisia ja monitasoisia, eivät ne informanttieni kertoman perusteella ole ylivoimaisia, eivätkä siten sinänsä selitä tutkielmani röyhkeän turistin käytöstä.

Yleisesti ottaen turistien nähtiin käyttäytyvän kohtalaisen hyvin. Matti nosti esiin sen tosiasian, että lähes aina kun paikalliset ja turistit ovat keskenään tekemisissä, kyse on jossain määrin palvelutilanteesta, jossa paikallinen on töissä. Tällöin kohtaamiset ovat luonteeltaan suhteellisen lyhyitä ja tarkoitukseltaan tilapäisiä, joissa kumpikin osapuoli mukautuu rooleihinsa työssä ja vapaa-ajalla, sekä vallan hetkeen turistin puolelta (Robinson 1999: 10). Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että tällainen suhde luonnehtii turistien ja paikallisten välisiä kohtaamisia laajemminkin, vaikkei kyse olisikaan varsinaisesta asiakaspalvelutilanteesta. Tietoisuus ohimenevyydestä sekä paikallisten näkeminen oman loman henkilökuntana voikin selittää röyhkeän turistin asennoitumista ja käyttäytymistä. Uotin näkemyksen mukaan myös paikalliset kokivat turistit lähinnä rahastettavaksi ja elintärkeäksi tulonlähteeksi, näiden silminnähten paremman elintason vuoksi. Koska turismi ja turistit todellisuudessa tuovatkin elintärkeitä tuloja, annetaan heidän toimia melko vapaasti tinkien omista tavoista ja tarpeista. Riitan näkemyksen mukaan paikallisten pitkäpinnaisuus turistien suhteen menee jo hieman yli heidän sietäessään ”melkein mitä tahansa – jopa liikaa” (Riitta). Konfliktien välttelyn toivossa paikalliset myös piilottavat mielipiteensä ja tuntemuksensa tehokkaasti, eivätkä näytä turisteille negatiivisia mielenmaisemia. Tämä näkyi esimerkiksi Vang Viengissä, jossa paikalliset pitivät reggae-ravintolaa, joka ”ei varmasti sovi näitten mummojen ja pappojen korville

mut ku se sopi turistien korville nii ne sietävät sitä koska se on heijän elinkeino” (Riitta). Sama turismin asettamien vaatimusten ja kulttuurissa perinteisesti arvostettujen asioiden räikeä ristiriita oli nähtävissä mm. Khao San Roadilla, jossa diskon korvia huumaavaa jytke ja päihtyneiden ihmisten mekkalointi kaikui aamuun asti keskellä hiljaisuutta ja rauhallisuutta arvostavan buddhalaiskulttuurin pyhäkköjä, sekä Pattayan Walking Streetillä, jossa fetissiasuisten tyttö- ja poikabaarien houkutuslintujen keikistely muodosti räikeän kontrastin siveellisyyttä ja pidättyväisyyttä kunnioittavaan perinteiseen pukeutumis- ja käyttäytymiskoodistoon.

Turisteista ei ollut erotettavissa tiettyjä kansanryhmiä edukseen tai epäedukseen turistityypin tai demografisten muuttujien kuten iän tai sukupuolen mukaan, mutta kansallisuuden kylläkin. Vaikka tiettyjen kansallisuuksien leimaaminen tai edes nimeäminen koettiin vastenmieliseksi toiminnaksi, erottuivat Ainon ja Matin silmissä britit ja venäläiset selvästi ja mieleen painuvasti muista turisteista käyttäytymisensä vuoksi. Ensimmäiset ”kävelemällä toisten yli”, ja jälkimmäiset käyttäytymällä ”tosi sikamaisesti” (Aino) kuten olemalla ”ympäri sikapäissään” ja huutelemalla ”sitä fakkia pitkin katuja” (Matti). ”Mut sehän ei briteille oo uutinen” muistutti Matti, sillä heidät on kansainvälisissä vertailuissa monesti valittu ei-toivotuimmaksi vieraksi (ks. esim. Saarivuori 2002). Britit olivat kokeneiden matkaajien silmissä kiinnittäneet huomiota ennenkin, kun taas venäläiset havaittiin uudeksi, erityisesti Pattayalla räikeästi erottuvaksi ilmiöksi ylimielisellä ja muita huomioon ottamattomalla käyttäytymisellään. Päälle käveleminen, etuilu tai kieltäytyminen tiivistää täpötäysissä kulkuvälineissä, saati Khao Sanilla arkea olevat jatkuva humalainen huutelu ja kovaääninen kiroileminen, paidatta kulkeminen, ravisteltujen kaljatölkkien räjäytteleminen tai keskelle katuja oksentaminen (Intonen 2013) ei lienee ole suotavaa turistien kotikaupunkienkaan julkisissa tiloissa, saati sitten hillittyä käytöstä muutenkin arvostavassa Kaakkois-Aasiassa. Mutta mikäli turisti on kiinnostunut ainoastaan omasta vapaudestaan eikä paikallisten arvostuksista tai mielipiteistä, ei turistisen kulttuurin pelisääntöjen omaksumiselle tällaisine ylilyönteineen ole esteitä. Humalatila nousi esiin myös Riitan havainnoissa, joiden mukaan se ei länsimaalaisten keskuudessa ollut ”vähäisinkään este autolla ajamiselle” (Riitta). Hänen pääasialliset havainnot keskittyivät luonnollisista syistä työyhteisöön, joista epäedukseen erottuivat amerikkalaiset röyhkeydessään ja ylimielisyydessään. Hän myös pisti usein merkille, kuinka natiivikielensä englantia puhuvat kollegat tuskastuivat helposti paikallisten kanssa ja myös näyttivät tuskastumisensa ”laojen hitaaseen järjenjuoksuun” (Riitta), vaikka kyseessä saattoi olla vain huono kielitaito. Tuskastumisen eleet, joiden kohteeksi hän toisinaan itsekin joutui, on hänen mukaansa helppo tulkita eleiksi

paremmuudesta ja ylemmydestä. Samalla ne ovat helposti tulkittavissa myös merkeiksi etnosentrisestä suhtautumisesta toisiin maihin, niiden kulttuureihin ja ihmisiin.

Turistien kesken Uoti ja Riitta taas eivät havainneet erityisiä kansallisia eroja, vaan ”turisteista erotti et ne on turisteja” (Uoti). Tämän he arvelivat johtuvan siitä, että Kaakkois-Aasiaan asti pääseminen jo sinänsä vaatii niin paljon, ettei sinne tulla ”vaan hillumaan” (Uoti), ja toisaalta Uotin kohdalla myös siitä, ettei hän vierailut sellaisissa paikoissa, missä turisteja on massoittain, eikä näin ollen selkeitä erojakaan hahmotettavissa. Pikemminkin kuin lähtömaan, Riitan havaintojen mukaan turistien käyttäytyminen vaihteli jonkin verran kohdepaikan mukaan. Kohteissa kuten Laosin Luang Prabang tai Kambodžan Siem Reap käyttäytyminen oli ”aika asiallista” (Riitta), koska sinne päästääkseen turistin tulee nähdä jonkin verran vaivaa, joten matkan teolle on oltava jokin erityinen motiivi. ”Sinne menee semmoset jotka haluaa oikeesti nähdä jotain... erilaista” (Riitta), mikä näiden kahden tapauksessa tarkoittaa maailmanperintökohteita, jotka eivät houkuttele vain halpojen päihteiden hakijoita. Tällaisissa tapauksissa paikallispiirteet siis oletettavasti muodostavat merkittävän osan matkakokemusta ja alkuperäistä motivaatiota, eikä kohde näin ollen hahmotu vain turistien omaksi liminoidiksi lomakohteeksi, mikä heijastuu myös kunnioittavampaan käyttäytymiseen. Kulttuurisen autenttisuuden etsiminen ei kuitenkaan suinkaan ole turismin ainoa tarkoitus, ja motivaatioina voivat olla myös mm. rentoutuminen, hauskanpito ja kerskakulutus (Crick 1989: 327–328). Tästä kuvaavana esimerkkinä toimii myös vaivalloisen matkan vaativassa Vang Viengissä hyvin yleinen näky, jossa paikallisten baarien pöydät oli täytetty kaljapulloilla ja bongeilla, sekä lattiatyynynt Frendejä televisiosta katselevilla reppureissaajilla, aamusta iltaan ja päivästä toiseen (Intonen 2005).

Riitan mukaan turistit vaikuttivatkin ottavan runsaasti vapauksia käyttäytyä omien sääöksiensä mukaan eivätkä maassa maan tavalla, tuoden mukanaan kotikulttuurinsa huolimatta siitä, ettei se ollenkaan sovi kohdemaahan ja -miljööseen. Uoti taas oli lähes päinvastaista mieltä. Myös hän myönsi turistien pääasiassa saavan melko vapaasti toimia miten tahtovat, ja arvojen toisinaan törmäävän esimerkiksi pukeutumisen suhteen. Mutta hänen mukaansa turistit myös pyrkivät ”aika paljon” (Uoti) kunnioittamaan paikallisia käytäntöjä, esimerkiksi olemalla menemättä temppeleihin kengät jalassa. Tällaisissa tapauksissa tosin on muistettava, että kyse on usein pakkotilanteesta, sillä uskonnon kohdalla säännöt ovat yleensä tiukemmat. Kuten edellä toin ilmi, säännösten tiukkuus ja joustavuus tosin vaihtelee kohteittain, eikä turistit omien havaintojeni mukaan ole aina valmiita kunnioittamaan tätä paikallisille kaikkein pyhintäkään aluetta, mikäli siihen suodaan mahdollisuus.

Uoti sen sijaan ei juurikaan havainnut sellaisia turisteja, jotka eivät olisi noteeranneet paikallista kulttuuria ja uskontoa, mikä hänen käsityksensä mukaan johtuu pitkälti jo siitä, että kulttuurin erilaisuutta on mahdoton olla havaitsematta. Hänen voi siis nähdä olevan yhtä mieltä Selänniemen (ks. 1996: 146) kanssa siitä, että distinktiivisiä paikkoja kohteekseen valinneet turistit vaikuttavat olevan kulttuurisesti sensitiivisiä ja kunnioittavan paikallisia tapoja, eikä alue houkuttele sellaisia ihmisiä, jotka ”elelee silleen yleästi tai leuhkii omaa olemustaan” (Uoti).

Uoti myös huomautti, etteivät paikalliset ole ainoita, jotka joutuvat elantonsa vuoksi olemaan turistien armoilla, vaan myös turistit ovat paikallisten armoilla siinä mielessä, että heiltä saadaan tarvittavat palvelut, eikä pois tai pakoon pääsy ilman heidän apuaan ole helppoa, ja matkatoimistoon valittaminen mahdotonta. Turismi Kaakkois-Aasiassa on paljon ”ihmisläheisempää” (Uoti) kuin klassisissa turistikohteissa, minkä vuoksi toimiminen noudattamatta paikallisten asettamia raameja on mahdotonta. Toisaalta myös hän tunnisti eroja turisteille asetetuissa raameissa ja sitä myöten oletettavasti myös käyttäytymisessä eri kohteiden välillä, sillä esimerkiksi Bangkok, kansainvälinen suurkaupunki jossa on ”kaikenlaista touhua” (Uoti) on varsin erilainen tila kuin rauhallinen Vientiane saati kambodžalainen pikkukylä. Hänen muista poikkeavat näkemyksensä turistien käyttäytymisestä johtunevat siis suurelta osin myös jo siitä, että hänen vierailunsa keskittyi kahden jälkimmäisen tyyppisiin kohteisiin. Aineistoni perusteella vaikuttaa siis kaiken kaikkiaan siltä, että mitä enemmän turisteja on, sitä laveammat ovat heille asetetut tai heidän itse itselleen mieltämät rajat, ja sitä vapaampaa on myös heidän käyttäytymisensä. Tällöin suodaan tilaa paitsi liminaalisen vapauden ilmaisuille, turistisen kulttuurin käyttäytymiskoodiston omaksumisille ja latentin toisen esiin pilkahduksille. Vaikka ”pääosin ihmiset osaa käyttäytyä” (Matti), kertoivatkin Aino ja Matti todistaneensa paljon myötähäpeää, ärsytystä ja suuttumusta aiheuttavia tilanteita turistien toimesta. Tilanteet, joissa turistien käyttäytymisessä ilmeni epäkohtia, liittyivät hyvin pitkälle paikallisen tapakulttuurin ”alkeellisiin” (Aino) rikkomuksiin. Tällaisia olivat esimerkiksi jalkapohjien näyttäminen, jopa ruokaillessakin, turhan niukka pukeutuminen, ylitsevuotava humalatila sekä julkiset hellyydenosoitukset tai suoranainen ”klähmintä” (Aino). Kyse oli useimmiten siis periaatteessa pienistä, mutta kuitenkin paikallisille merkittävistä asioista.

Aino näki tällaisen toiminnan syiksi pääasiassa välinpitämättömyyden ja tyhmyyden, sillä erittäin monissa paikoissa muistutetaan mustaa valkealla paikalliskulttuurin koodistosta ja siitä mitä turistien toivotaan ottavan huomioon. Matin mukaan syy voi olla osin myös puhdas tietämättömyys, mutta ”jos vähäänkään viittii” (Matti) tai ”haluaa ottaa toiset huomioon” (Aino), on selvän ottaminen

tällaisista asioista varsin helppoa, vaivatonta, ja paikoin jopa väistämätöntä, mikäli on näkökykyinen ja lukutaitoinen. Ainon mukaan toiseen maahan meneminen selvittämättä miten siellä tulee käyttäytyä, on ”sydämen sivistymättömyyttä” (Aino), sillä vierailijan tulisi aina toimia maassa maan tavalla ja kunnioittaa paikallista käyttäytymiskoodistoa. Matti taas näki moisten rikkomusten syiden ulottuvan laajalle skaalalle, jonka toisessa päässä on ihminen, joka ”vaan – lähtee että lämmintä, halapaa” tajuamatta kohteen poikkeavan huomattavasti länsimaisittain totutusta ja töpättyään tarpeeksi monta kertaa oppii paikallisille tavoille ”kantapään kautta” (Matti). Skaalan toisessa päässä taas on ”itsekkäistä ylimielisiä paskiaisia jotka aattelee että se on aivan sama mitä ne aattelee” (Matti). Teoriani kehityksessä nämä ääripäät voisivat olla tulkittavissa matkanviettotapoina, joista toisessa ei olla valmistauduttu tiettyyn kohteeseen, mutta paikan päällä kohde tunnustetaan oikeaksi paikaksi oikene ihmisineen ja paikallispiirteineen, ja pyritään mukautumaan siihen, kun taas toisessa epäonnistutaan tai tietoisesti kieltäydytään näkemästä kohdettaan muuna kuin omana vapaavyöhykkeenä. Turisteja ja turistien käyttäytymisiä oli informanttieni sekä omien havaintojeni mukaan ”laidasta laitaan, näki molempia” (Matti).

Kantokorven (1994: 11) mukaan kulttuurin julkilausumattomaan alueeseen, kuten ilmeiden ja eleiden maailmaan on vaikeaa, ellei jopa mahdoton päästä sisään muutoin kuin käytännön, tulkitsevan tarkkailun, ymmärtämisen ja erehtymisen kautta. Tosin tänä päivänä tietoa on tarjolla runsaasti ja helposti, eikä kulttuurien tähänkään osa-alueeseen tutustuminen ennalta käsin ole mahdotonta eikä edes kovin vaivalloista, mikäli tahtoa siihen löytyy. Tämän lisäksi eleet, kuten jalkojen nostaminen tuolille tai pöydälle, mikä paikallisille merkitsee haistattelua ja länsimaalaisille rentoutumista, ei ruokaravintolassa toteutettaessa riko ainoastaan paikallista, vaan oletettavasti myös turistin kodin käyttäytymiskoodistoa. Myöskään esimerkiksi päälle kävely, mistä omisakin kenttämuistiinpanoissani on useita merkintöjä, ei ole erityisen kulttuurisidonnainen loukkaus. Tällaisissa tapauksissa ei siis edes tarvita tietoa toiminnon merkityksestä paikallisille, saati muille turisteille, että se tiedostetaan asiattomaksi. Arjen enemmän tai vähemmän lievien tabujen rikkomiset kuuluvatkin olennaisena osana turistina olemisen nautintoihin ja turistisen kulttuurin tietoisesti noudatettavaan käyttäytymiskoodistoon (ks. s. 19). Esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, kuten myytävänä olevan pähineen nappaamisessa katukaupustelijalta hauskanpitona (Intonen 2013), onnistuttiin rikkomaan yhtä aikaa useaa sekä länsimaisen että paikallisen kulttuurin tabua koskettamalla päähän, halventamalla iäkstä henkilöä ja varastamalla. Välillä vaikuttikin siltä, että kotiin on jätetty paitsi kodinkulttuuri, myös perustavat ja universaalisti pitkälti pätevät käytöstavat.

Jos Weberin ja Geertzin tavoin uskomme, että toimijat ovat niitä, jotka asettavat merkityksiä objekteille, voimme olettaa merkitysten vaihtelevan toimijoiden taustojen, aikomusten ja intressien mukaisesti (Bowen 1995: 1049). Näin ollen on selvää, että turistien paikkaan, kohteisiin ja tapoihin liittämät merkitykset ovat väistämättä varsin erilaisia kuin paikallisten. Koska paikan merkitys on havaitsijasta ja merkityksenantajasta riippuvainen, ilmaisevat paikat vain sitä mitä niiden elävöittäjät sallivat niiden sanovan (Orley 2012: 37) heijastaen siten heidän omia halujaan, tarpeitaan ja toiveitaan. Näin yksi ja sama paikka voi olla toiselle koti, toiselle vapaavyöhyke tai nähtävyys. Turismiteollisuus on jo pitkään tunnistanut kohteen ominaisuuksien myymisen arvon, eikä turistia yleensä kannusteta tarkastelemaan kulttuuria kokonaisuutena ihmisineen, ympäristöineen, uskontoineen, menneisyyksineen ja nykyhetkineen, vaikka hänen matkansa olisi suoraan tekemisissä uskonnon ja historian kanssa (Boniface 1999: 288; Robinson 1999: 14). Isännän ja vieraan kohtaamisessa ovat läsnä ristiriitaiset näkökulmat ja intressit, sillä turisti valikoi toisen arjen kokonaisista kotikonteksteista vain tiettyjä osia, jolloin turistinen näkemys kulttuurista on väistämättä skitsoidinen ja sirpaleinen (Boniface 1999: 288–289). Tämä synnyttää useita ongelmia liittyen esimerkiksi perinnön omistajuuteen, pyhyyteen ja kehitykseen, mikä on usein johtanut kohteiden muuttumiseen kaksoistoiminnallisiksi alkuperäisen tarkoituksen ja turistinähtävyytenä toimisen välillä, jollaisina ne ovat usein hauraassa ja vaikeassa asemassa (mt.: 289, Robinson 1999: 14).

Tästä havainnollisena esimerkkinä toimii todistamani erityisen tökerö tapaus, jossa Vientianen temppeelialueella buddhalaismunkkien hartaustilaisuuden keskeytti turisti, joka karautettuaan aivan rakennuksen viereen mopollaan kiipesi portaat ylös valokuvaamaan silminnähdessä pyhää tilaisuutta, kunnes eräs osallistujista ohjasi hänet ystävällisesti ulos sen sijaan, että hän olisi oma-aloitteisesti poistunut vähin äänin huomattessaan keskeyttävänsä jotain tärkeää. Vähemmän röyhkeää, mutta kuitenkin jokseenkin halventavalta tuntuva toiminta taas olivat turistien kameroilleen harjoittamat rukousasento-poseeraukset Buddha-patsaiden ääressä. (Intonen 2013.) Kaikissa vierailemissani paikallisen pyhän ja turistisen profaanin kohtaamispisteissä ovet olivat avoinna sekä paikallisille palvontamenoille että turistien katseille. Tietenkään vierailija ei voi tietää ja tuntea paikallista merkityskenttää tai käyttäytymiskoodistoa läpikotaisin, mutta tärkeintä olisikin suoda tilaa toisenlaisillekin merkityksille, ottaa niistä mahdollisesti selvää, sekä ennen kaikkea olla omimatta kohdettaan. Mikä tekee turistien toiminnasta röyhkeää, on paikallisten merkitysten sivuuttaminen ja huomiotta jättäminen, sillä sokeus paikallisiin näkökulmiin ja kohteiden merkityksen ja käytön monimutkaisuudelle asettaa turistin itsensä etuoikeutettuun asemaan (ks. esim. Frazer 2012: 146–147).

Mahdollisten turistien ja paikallisväestön välisten ristiriitatilanteiden arveltiin toisaalta voivan juontuvan myös paikalliselle elämänmenolle tyypillisistä piirteistä, kuten tietty rentous ja vierailijan silmiin käsittämättömät käytännöt. Sillä esimerkiksi niinkin arkinen asia kuin bussilipun ostaminen voi olla hyvinkin haasteellinen ja monivaiheinen prosessi. Tällaiset ”järjettömät säännöt joita ei pystynyt ymmärtämään” (Riitta) ovat epäilemättä hyvin hedelmällinen konfliktien syntyalusta, ja Riitan mukaan mahdollisesti tulkittavissa jonkinlaiseksi simputukseksi, tai paikallisten omaksi hiljaiseksi protestiksi farangeja kohtaan. Vaikka turistin hermoja saattaa kiristää myös asiat kuten yhteyksien pelaamattomuus, asiakaspalvelijoiden ymmärtämättömyys tai haluttomuus ymmärtää, on paikallinen palveluallttius yleisesti ottaen huomattavan korkealla tasolla ja ”jotenki ne aina hoitu ne asiat” (Uoti). Informanttieni matkat olivat melko pitkäaikaisia, joten he ehtivät, saivat tai joutuivat tottumaan käytännönasioiden vaihtelevaan toimivuuteen. Lyhyempiaikaisilla sekä ensikertalaisilla vierailijoilla tilanne on kuitenkin varsin erilainen. Uotin mukaan Kaakkois-Aasiassa vieraillessaan turistin onkin pakko hidastaa länsimaisen yhteiskunnan aikataulukäsitystä, mikä voi itsessään olla olennainen osa lomakokemusta. Joutuminen olosuhteisiin, joissa ollaan ”muitten armoilla” (Uoti), joissa tapahtuu arvaamattomia ja normaalista elämästä poikkeavia asioita on nimenomaan lomaa jollekin, ja voi itsessään toimia eräänä matkanteon motiivina, hän arveli. Arjesta poikkeavien kokemusten hakeminen kuului olennaisena osana informanttieni omiin matkustusmotiiveihin, eivätkä vierailta ja oudoilta tuntuneet käytännöt siten aiheuttaneet merkittävää haittaa tai harmia. Erillisyys ja erilaisuus arjesta sopivat myös teoriaan matkasta liminaalivaiheena, joka toisaalta mahdollistaa sekä vierauden vastaanottamisen, että torjumisen ja välipitämättömyyden. Vieraisissa puitteissa selviämiseen onkin olemassa erilaisia keinoja (Edensor 2000: 338). Joillekin itselle käsittämättömät tilanteet ja kokemukset ovat miellyttäviä ja tavoiteltuja seikkailuja, kun taas toisille tuttujen tapojen puuttuminen tehdä asioita voi aiheuttaa suurta epävarmuutta, ahdistusta ja tyrmistystä, ja paluun takaisin tuttuihin turvallisiin tiloihin ja koodeihin (mt.), eli kieltäytymisen sopeutua.

Informanttini olivat yksimielisiä siitä, että tästä kolmikosta Thaimaa on turisteille helpoin kohde, sillä vahvasta aasialaisesta leimastaan huolimatta siellä on eniten niin länsimaisia vaikutteita kuin muitakin turisteja, ja ”asiat toimii ihan toisella tavalla” (Riitta) kuin naapureissaan, jotka ovat vielä kohtalaisen nuoria, ja siten myös eksoottisempia ja haastavampia matkakohteita. Thaimaassa, jossa turistit pystyvät olemaan ”kaikkein vapaimmin”, näkyi myös eniten ”sitä huonoa käytöstä”, kun taas turismin vielä valtaamattomassa Laosissa olivat vierailijat vielä ”vähän niinku nöyränä” heidän vähyytensä vuoksi (Aino). Kunnioittavimmaksi turistien suhtautuminen kohteeseensa nähtiin Kambodžassa, minkä arveltiin johtuvan maan ja sen nähtävyyksien, kuten Angkorin ja Pol Potin

hirmuhallinnon muistomerkkien mykistävyydestä sinänsä. Kohteissa, joissa ihmiset osaavat arvostaa näkemäänsä, tunnelman koettiin olevan ”harras” (Matti) ja myös käyttäytymisen kunnioittavampaa, kun taas vähemmän vakavaksi vetävissä kohteissa ”oltiin enemmän – turistit oli herroiksi” (Aino). Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siis siltä, että mitä turistikylläisempi ja kevythenkisempi kohde on kyseessä, sitä helpompi turistin on mieltää se omaksi vapaavyöhykkeekseen ja käyttäytyä sen mukaisesti.

Riitan kokemukset Kambodžasta taas olivat hieman negatiiviset turvattomuuden tunteen vuoksi, jonka syyksi hän arveli pimeän huonon kelin sekä huijatuksi tulemisen maahan saapuessa, mikä tapaus leimasi koko reissua ja sai maan tuntumaan kokonaisuudessaan vielä vakiintumattomalta, ”lainsuojattomalta alueelta, villiltä länneltä” (Riitta). Epävakauden ja vaarallisuuden vaikutelmat Kambodžasta ovat varsin yleisiä ja maan oman turismiteollisuuden tietoisesti edelleen vahvistamia (Hughes 2008: 321), eikä Riitta siten suinkaan ollut näiden vaikutelmien kanssa yksin. Myös itse saavuin maahan keskellä pilkkopimeää yötä, matkani kaupunkiin hoitui englantia sanaakaan puhumattoman taksikuskin kyydissä, ja perillä päädyin kohteeseen, joka paikallisten ilmeistä ja katseista päätellen ei ollutkaan tarkoitettu turisteille. Ero majoittamani kaupunginosan ja myöhemmin löytämäni varsinaisen turistialueen välillä oli valtava, puhumattakaan matkalla auton ikkunasta vilahtelevasta maaseudusta. Tällaisissa tapauksissa, joissa turisteille varatut tilat ovat eräänlaisia siivottuja ja sensuroituja minikuplia paikalliselämän keskellä, ei vääristynyt käsitys kohteesta ole yksin turistien omaa ansiota, vaan myös kohteen omien järjestelyiden. Päinvastoin naapureitaan Laosin viehättävimmiksi piirteiksi koettiin turvallisuus, tietty eristyisyys ja rauhallisuus, joiden samalla pelättiin katoavan reissujen välillä havaittujen muutosten myötä. Vielä toistaiseksi maan pääkaupungissakaan ei ole ”sitä yöjytkettä”, ja vielä muutama vuosi sitten luonnontilassa olleeseen rantaan rakennettu torialue nähtiin toisaalta mukavana uutuutena, toisaalta huolestuttavana ”seuraavan alkuna”, jossa ”ns. mukava pieni kaupunki” menee pilalle ”ns. Thaimaan puolen” levittäytyessä sinnekin (Matti). ”Thaimaan puolella” Matti ilmeisesti viittasi sekä massaturismiin, länsimaistumiseen että avoimeen prostituutioon, joista jälkimmäisen hän näki silmiinpistävämmäksi eroksi Thaimaan ja muiden maiden välillä. Turistikyllästymisen nähtiin siis vaikuttavan paitsi turistien käyttäytymiseen, myös itse kohteisiin rapauttaen niiden omaleimaisuutta ja viehättävyyttä, jollaisena se ymmärrettiin negatiivisena kehityssuuntana kokonaisuudessaan.

Turistimatalla siirtymä liminaalitilaan täydellisen ajattomuuden, paikattomuuden ja normittomuuden merkityksessä on vaikeampaa kohteissa, joissa paikalliselämä tunkeutuu jatkuvasti

sisään lomakokemukseen. Kaikissa minun ja informanttieni vierailuissa kohteissa turismi sijoittuu keskelle paikallista elämää, rajankäynti paikallisen arjen ja ”turistin anti-arjen” välillä (Krippendorf 1989 ← Selänniemi 107) on jatkuvaa, eikä vihjeiltä turisteista riippumattomasta elämästä voi välttyä. Varsinaisia turistikuulia on tarjolla varsin vähän, lukuun ottamatta selkeästi vain vierailijoille varattuja kortteleita, kaupunginosia ja hotellialueita, joissa paikallisväestöä näkyy korkeintaan työntekijöinä. Poistuessaan tällaisista minikuplista turistit pääsevät tai joutuvat jatkuvasti kosketuksiin paikallisen, itselleen vieraan kulttuurin kanssa, joka ei kuitenkaan joitain mainittuja käytännön seikkoja tai pyhimpiä kieltoja lukuun ottamatta juurikaan rajoita turistin elämää ja olemista. Tästä syystä kohteen mieltäminen liminoidiksi tilaksi, eli kodista ja arjesta erilliseksi omaksi vapaavyöhykkeeksi on mahdollista voimakkaasta paikallisväristä huolimatta. Oman tulkintani mukaan lähtökohdat tällaiselle siirtymälle voivat itse asiassa olla sitä edullisemmat, mitä kauempana kohde on totutusta, sillä erilaisuuden sokaistessa voi olla vaikeaa tunnistaa nähtävyytenä ja viihteenä havainnoitua kohdetta toisten kodiksi ja arjeksi. Maantieteellisen ja kulttuurisen etäisyyden myötä kasvavat myös mahdollisuudet kulttuurien välisiin konflikteihin, sillä erilaiset arvojärjestelmät, sosiaaliset luokat, asenteet ja käyttäytymismallit ovat kaikki potentiaalisia jännitteiden, väärinymmärrysten ja siten myös konfliktien siemeniä (Robinson 1999: 8–9).

Koska paikalliskulttuuri on Kaakkois-Aasiassa kaikkialla niin vahvasti läsnä, voisi helposti olettaa sen olevan osa matkanteon alkuperäisiä motiiveja, tai vähintään tulevan noteeratuksi paikan päällä. Näin ollen turisti on oletettavasti kiinnostunut muustakin kuin etelän yleisistä attribuuteista (ks. Selänniemi 1996: 116) kuten lämpö ja aurinko, sillä niitä on tarjolla lähempänäkin ja pienemmällä vaivalla, tosin ei yhtä edulliseen hintaan paikan päällä. Selänniemen (mt.: 146) mukaan tällaisia kohteita valinneiden turistien kulttuurinen sensitiivisyys ja paikallisten tapojen kunnioitus ovat edellytyksiä turismin menestymiselle kohteissa, joissa turistit ja paikallisväestö ovat tekemisissä keskenään päivittäin. Omien sekä informanttieni havaintojen mukaan vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei tämä edellytys suinkaan aina täyty, vaikka kohde onkin suosittu ja menestynyt. Kulttuurinen sensitiivisyys onkin eräs merkittävä piirre, jonka puute tekee turistista tutkielmani röyhkeän turistin. Modernissa yhteiskunnassa on mahdollista ostaa ja omistaa vapaa-aikaa, mikä antaa mahdollisuuden leikkiin (mt.: 209). Turismi on paitsi tehokkaasti toisenlaista olotilaa aiheuttava ja palkitseva, myös yksilön sosiaalista statusta kohottava ja yleisesti arvostettu leikin muoto (mt.). Tämä pätee erityisesti kaukomatkailuun ja eksoottisiksi sekä mahdollisesti vähemmän turisti-kylläisiksi miellettyihin kohteisiin, ja voi siten osaltaan selittää sen, miksi kaukomatkailussakaan distinktiivisiin paikkoihin ei välttämättä olla kiinnostuneita vierailusta kohteesta, sen ihmisistä, kulttuurista, saati tavoista.

Paikan liminaalisuus riippuu siitä, keitä paikan piirissä olevat toimijat ovat (Andrews & Roberts 2012: 14). Näin ollen toisten koti ja arki voikin toisille olla liminoidi leikkikenttä. Turismin tilat ovatkin välimailloilla myös siinä mielessä, että ne koostuvat toisten työstä ja toisten huvista (ks. esim. Meethan 2012: 70). Liminaaliset tilat ovat puoleensavetäviä; ne ovat normaalien sosiaalisten ja kulttuuristen tilojen ulkopuolella, paikkoja joihin paeta ja mennä hakemaan taukoa tavanomaisesta, joissa elää väliaikaisesti poissa kotoa, ja jotka vapauttavat rutiineista ja arkiympäristön paineista (Meethan 2012: 70 ← Preston-Whyte 2004: 350; Selänniemi 1996: 198; Thomassen 2012: 21). Ne voivat olla oikeita paikkoja, osia laajemmista alueista tai ne voidaan kuvitella ja unelmoida (Thomassen 2012: 21). Turistiset tilat ovat yhdistelmä näitä kaikkia; oikeita paikkoja, jotka ovat osa kokonaisia valtiota ja paikallista arkea, sekä turismiteollisuuden tuottamia unelmien ja haaveiden kohteita. Näin ne voidaan mieltää turistin arjesta erilleen ajallisesti, spatiaalisesti, fyysisesti ja metaforisesti rajatuiksi, asetetuiksi ja merkityiksi tiloiksi (Meethan 2012: 70; Selänniemi 1996: 198–200). Leikkikentiksi, joissa turisti leikkii arkielämästä poikkeavilla, tietyssä määrin itse määrittelemillään säännöillä, saaden tyydytystä nimenomaan turistina olemisesta ja kaikesta siitä, mitä turistin rooliin, tilaan ja asemaan kuuluu (Selänniemi 1996: 199). Etenkin silloin, kun matkakohdeessa elää turismista riippumatonta paikallisväestöä, on sen representoiminen liminoidina huvitteluvyöhykkeenä etnosentristä, ja antaa vääristyneen kuvan vierailtavasta kohteesta; varsin usein kappaleena menneisyyttä, jossa turistit rentoutuvat ja antavat natiivien palvella itseään (mt.: 200; mt. ← Urry 1990; Turner & Ash 1975). Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että useat turistit ottavat tästä vääristyneestä, meidän turistisen kulttuurin värittämästä mielikuvasta kaiken ilon irti.

Kulttuurista puhuttaessa tarkoitetaan yleensä kontekstisidonnaista opittua käyttäytymistä, mutta turistinen kulttuuri aktualisoituu vain normaalin ajan ja paikan ulkopuolella (Selänniemi 1996: 11–12). Ryanin ja Hallin (2001: 74) mukaan turismiin lähtökohtaisesti kuuluva matkustaminen tuottaa poikkeavuuden, eli tavallisen oman arjen kontekstista poissaolon, mikä voi johtaa vaihtoehtoisiin eettisiin toimintaperiaatteisiin (ks. Sirkkilä 2005: 74). Lomatilanteeseen näyttääkin liittyvän selkeästi erilainen käyttäytyminen kuin tavallisessa arjessa ilmenevä (mt.: 74). Turistien oletukset siitä miten turistin tulisi milloin missäkin toimia, perustuvat kulttuurisiin konteksteihin, joista turistit ovat peräisin (Edensor 2000: 325), eivätkä kohdemaan kulttuuriin. Matkan liminoidisuudessa mahdollistuvat toiminnat ja nautinnot ovat aina suhteessa normaaliin ja arkeen, ja erilaisten kodin normien, rajojen ja tabujen rikkomisen kuuluu olennaisena osana turistisiin nautintoihin (Selänniemi 1996: 220; mt. ← Urry 1990: 101). Kaakkois-Aasia tarjoaa tällaisille toiminnoille ja nautinnoille varsin oivalliset puitteet. Paikalliseen kulttuuriin kuuluvat suvaitsevaisuus ja konfliktien välttely

yhdistettynä turismin asemaan elintärkeänä tulojen tuojana mahdollistavat sekä turistien kotikulttuurin, että paikalliskulttuurinkin normien, rajojen ja tabujen rikkomukset. Liian usein turisteilta siedetään liikaakin, mikä entisestään voi edesauttaa matkakohteen mieltämistä omaksi leikkikentäksi, jossa ei tarvitse huomioida paikallisia normeja, arvoja toiveita tai tunteita, tai ylipäänsä sitä, että kyseessä on toisten koti ja arki.

Turistina vietetty aika on poikkeuksellinen, arkisesta ajasta erotettu rentoutumisen ja leikin jakso, joka merkitsee vapautusta työstä ja velvollisuuksista (Edensor 2000: 325). Se on aikaa, jonka turisti on ostanut itselleen käyttääkseen sen miten itse tahtoo. Samalla se on irtautumista arjen rooleista, paineista ja rajoituksista, jolloin voidaan paljastaa ”autenttisempi” itse; toteuttamalla erilaista, kehittymättömämpää puolta persoonallisuudesta tai kehittämällä uuden roolin kontekstissa, jossa kukaan ei pakota mukautumaan itsen kohdistuviin odotuksiin (mt.). Juuri tästä mahdollisuudesta voi syntyä tarve ylilyönteihin ja emotionaalisen sekä ruumiillisen vapauttamisen ritualistisiin ja kollektiivisiin näytöksiin (mt.), kuten esimerkiksi Khao San Roadin tapauksissa. Myös näiden roolien juuret sijaitsevat aina turistin lähtö-kulttuurissa, josta opitut käytänteet ja taipumukset tuodaan mukanaan kohteeseen (mt.: 341). Näin ollen turismia ei tulisikaan ymmärtää alueena, jonka motiivit, toimet ja käyttäytymiskoodisto ovat täysin erillisiä arjen ja työn maailmasta, vaan pikemminkin jatkumona jokapäiväisen elämän kanssa (mt.); sen käänteisenä versiona.

Turnerin (2007: 193–194) mukaan liminaalisuuteen kuuluvissa statuksen kääntämisen rituaaleissa alempiarvoiset teeskentelevät ylempiensä arvoasemiin kuuluvaa tyyliä, usein rehvakkaan käytöksen säestämänä. En väitä, että turistien käyttäytymisestä voitaisi tehdä päätelmiä heidän arvoasemistaan kotona, mutta tällainen näkökulma statuksen kääntämisen mahdollistavasta matkasta liminoidiin voi selittää sitä, miksi vieraat kohtelevat isäntiään alamaisinaan. Turistimatkaa ja turistien röyhkeää asennoitumista ja käyttäytymistä kanssaihmissiään ja ympäristöään kohtaan voisi siis pitää eräänlaisena yksilöllisenä, itseoikeutettuna versiona tästä vanhastaan yhteisöllisestä rituaalista. Kotona yksilö on rooliensa ja statustensa ”vanki”, joista vapautumiseen matka tarjoaa mahdollisuuden. Matka onkin useille tapa virkistäytyä, jotta jaksettaisi taas arjessa sekä arjen rooleissa sekä niihin kuuluvissa vastuissa ja velvollisuuksissa paremmin taas hetken. Matka voikin vapauttavana liminoidikokemuksena toimia elinvoiman uusintajana (Selänniemi 1996: 198–199). Myös tästä näkökulmasta tarkastellen röyhkeän turistin toiminta näyttää tietynlaisena leikkinä, minkä mahdollistaa se, ettei ympäröiviä ihmisiä tulla tuskin enää koskaan tapaamaan. Lomamatkan sosiaaliset kontaktit eivät sisällä jatkuvuuden velvoitteita, sillä ne kuuluvat toiseen, tilapäiseen

maailmaan, eivätkä siten vaadi aktiivista ylläpitoa kotona. Turistien liminoidi vapaus koskee siis myös sosiaalisia suhteita, mikä pahimmillaan johtaa siihen, ettei kanssaihmissä kohtaan vastuiden ja velvollisuuksien ohella omaksuta edes normaaleja käytöstapoja, kuten aineistostani käy ilmi.

Löfgrenin (1990: 36) mukaan etelänmatkailun takana on unelma toisenlaisesta maasta ja kuvitelma matkustamisen suomasta mahdollisuudesta muuttua toisenlaiseksi ihmiseksi (ks. Selänniemi 1996: 217). Matka tarjoaa vapauden ja mahdollisuuden epätyypilliseen käytökseen sekä itsen sellaisen puolen toteuttamiseen, jonka sosiaalinen kontrolli, arkirutiinit sekä arjen normi- ja sanktiorakenteet pitävät kurissa kotimaassa (ks. mt.). Jos identiteetti on sidottu kuulumisen tunteisiin, voidaan liminaalitila ymmärtää myös vakiintuneiden identifikaatioiden välitilana, ja turismi keinona etsiä ja luoda identiteetin uusia puolia tai irrottautua arjessa eri rooleista, asemista ja vastuista merkkeinä ylläpidetyistä identiteeteistä (Bond & Falk 2013: 434, 437; Thomassen 2012: 27). Liminaalitila onkin myös performatiivisuuden ja vuorovaikutuksen tila, jossa roolit ja identiteetit ovat neuvoteltavissa (ks. Meethan 2012: 69). Lomalla on mahdollisuus olla hetkellisesti joku muu, ja jos uuden väliaikaisen identiteetin rakentaminen on matkalle lähdön perustavimpia motiiveja, tärkeää ei ole matkakohde, vaan matkustaminen itse (Bond & Falk 2013: 435; Selänniemi 1996: 197–198). Myös tämä voi selittää ilmeistä välinpitämättömyyttä ympäristöään kohtaan.

Toisaalta minän piilevien piirteiden esille pääsy voi olla myös tiedostamatonta ja tahatonta, sillä liminaalissa kokemuksessa tunnetaan itsensä autenttisemmaksi ja vapaammin itse-ilmaisevaksi jo yksin siitä syystä, että tehdään jotain epätavanomaista vapaina arjen rajoituksista (McCabe 2005: 90 ← Wang 1999: 351–352; Selänniemi 1996: 197–199). Uuteen paikkaan siirtyminen vaatii aina uuden habituksen kehittämistä ollessa tekemisissä uusien ympäristöjen ja tilanteiden kanssa (Easthope 2009: 74), ja turistimatalla yksilö on vapaa häneen kohdistuvista tavanomaisista odotuksista ja rajoituksista. Turistimatka onkin siten matka paitsi kodin ja arjen, myös niihin liittyvän minän ulkopuolelle (Selänniemi 1996: 198). Tapa, jolla turistikokemuksia käytetään identiteettiin liittyvien kokemusten välineinä, heijastaa aina sekä yksilön että kohdepaikan sosiokulttuurista kontekstia (Bond & Falk 2013: 437). Kun muistetaan, miten laveat mahdollisuudet Kaakkois-Aasia kohteena turistilleen tarjoaa, on selvää, kuinka laveat mahdollisuudet se tarjoaa myös tälle; latentin toisen esiintulolle. Tarjoamalla seikkailun erilaiseen ja eksoottiseen ympäristöön, toisenlaiseen vapaampaan olotilaan sekä toisenlaiseen vapaampaan itseen, tarjoaa se samalla myös erinomaiset puitteet paikan mieltämiseen omaksi liminoidiksi leikkikentäksi, arjessa rajoitetun minän vapauttamiselle, turistiseen kulttuuriin kuuluville toiminnoille, sekä niiden myötä myös röyhkeälle käyttäytymiselle.

4.3. Näkemykset

Tässä osiossa avaan informanttien odotusten ja kokemusten kautta syntyneitä näkemyksiä kansaturisteistaan, heidän käyttäytymisestään sekä siitä, millaisia ovat tyypillinen ja röyhkeä turisti, ja mistä röyhkeys kumpuaa. Ymmärrettäessä matka siirtymäriittinä tämä osio keskittyy sen viimeiseen, eli postliminaaliin vaiheeseen palattua takaisin kotiin, arkeen ja normaalielämään. Aluksi avaan erilaisiin matkailutyyppeihin ja -termeihin liitettyjä merkityksiä ja mielikuvia sekä informanteilleni mieluisimpia identifikaationkohteita saadakseni selville mm. sen, liittyykö sanaan turisti negatiivisia konnotaatioita, kuten turistin yleiset stereotypiat antavat ymmärtää. Sitten siirryn informanttien näkemyksiin siitä, millainen on tyypillinen turisti niin Kaakkois-Aasiassa kuin laajemminkin, ja miten he kokivat termin farang, jollaisia he itsekin väistämättä olivat paikallisten silmissä. Sen jälkeen käsittelen isännän ja vieraan mahdollisia stereotypioita toisistaan ja sitä, miten turistin asema liminaalitulassa, turistisen kulttuurin jäsenenä ja latentin toisen hullaannuttamana voi selittää tutkielmani röyhkeän turistin käyttäytymistä, minkä jälkeen palaan aineistostani ilmi tulleisiin käsityksiin röyhkeydestä. Lopuksi keskityn informanttien tuleviin turistiksi tulemisen suunnitelmiin sekä siihen, mihin he tällä kertaa Kaakkois-Aasiaan matkatessaan osaisivat varautua paremmin, mitä heillä olisi sanottavaa sinne ensikertaa matkaaville, sekä näkemyksiin alueen kehityssuunnasta.

Aino kertoi suoraan haluavansa mieluummin ajatella itseään matkailijana kuin turistina, koska hänen mielessään sanaan turisti liittyy negatiivinen kaiku, jota hän ei kuitenkaan osannut eritellä sen tarkemmin. Matille taas tuli sanasta turisti ensimmäisenä mieleen arkikielestä tuttu ilmaus ”jätkä oli ihan turisti”, eli ”ihan pihalla ei ymmärrä mistään mittään” (Matti). Sana turisti merkitsi heille tahdotonta seuraajaa, kun taas matkailijan ymmärrettiin olevan itseohjautuva, itsenäisiin päätöksiin kykenevä toimija, minkä vuoksi jälkimmäinen koettiin mieluisammaksi identifikaation kohteeksi. Tällaiset mielikuvat syntynevät pitkälti sellaisista tapauksista, joita itsekin todistin matkani aikana moneen kertaan; eli jonossa kulkevista ryhmämatkaajista tarrat rinnassaan, viiriä kantavaa opasta seuraten ja välillä pysähdellen valokuvausposeerausseremonioihin kuuluisimpien nähtävyyksien äärellä (Intonen 2013). Juuri tällainen onkin yleisimpiä stereotypioita tyypillisestä turistista; massoittain vain heille rajatuilla reiteillä liikkuvista yksilöistä, jotka kokevat matkallaan vain heille tuotettuja turistikokemuksia aidon kulttuurin kohtaamisen sijaan (ks. esim. Week 2012).

Uoti taas myönsi olleensa turisti, mutta kuitenkin sillä erotuksella, että hän aikaa paljon paikalla viettäneenä pääsi näkemään asioita, joita perusturisti ei näe ja ymmärsi syvemmin syyt näkemänsä

taustalla, vaikka tiedostikin olevansa ulkopuolinen ja siten täydelliseen ymmärrykseen kykenemätön. Riitta ei luonnollisestikaan kokenut itseään turistiksi Laosissa, mutta Kambodžassa käydessä kylläkin. Turistina hän koki toiseutta paikallisiin nähden, mikä hänen mukaansa johtuu siitä, että turistina kontakti jää aina ajallisen lyhytkestoisuuden vuoksi pinnalliseksi, ohueksi ja välinpitämättömäksi. Näin ei myöskään ehditä paneutua paikallisiin tapoihin, minkä takia konfliktit ovat todennäköisempiä kuin jos vietettäisi aikaa kyseissä paikassa pidempään. Toisaalta väärinymmärtämissiin ja -tulkintoihin voi hänen näkemyksensä mukaan vaikuttaa myös silkka epäluulo vieraita tapoja kohtaan. Kuten olen jo tuonut ilmi, eivät informanttini näine näkemyksineen suinkaan ole yksin. Kontaktin ja kokemuksen pinnallisuus, kulttuurisen sensitiivisyyden ja ymmärryksen puute, ei-seikkailunhaluisuus, kunnioituksen puute ja haluttomuus oppia ovat varsin yleisesti sanaan turisti liitettyjä ominaisuuksia huolimatta siitä kenen, millaisesta matkasta ja minne on kulloinkin kyse (ks. esim. Week 2012). Näistä tekijöistä selittyy myös se, miksi kukaan heistä ei ainakaan täysin varauksetta halunnut identifioida itseään turistiksi, vaikka väliaikaisina vieraina vieraisa paikoissa olivatkin. Tai jos, tuotiin heti perään esiin turistin roolin väistämättömät heikkoudet yleisellä tasolla.

Tyypillisin kohteissa, etenkin Laosissa ja Kambodžassa, havaittava turistityyppi oli kaikkien silmissä reppureissaaja; ”nuori terve ihminen joka kulkee yksin tai kahen kolmen hengen porukassa – iso rinkka ja löysät vaatteet” (Uoti), kuten Uoti reppureissaajien varsin yhdenmukaisen ulkoisen habituksen tiivisti. Omien havaintojeni perusteella kuvaan kuului varsin usein myös rastat, rannekorut, ja kaljapullo, toki hieman paikasta riippuen (Intonen 2013). Turistien tilat ovatkin myös performanssien tiloja, joissa turistina olemista viestitään usein eri tavoin, kuten rooliin kuuluvien rutiinitoimien ja pukeutumistyylin kautta, jotka kaikki ilmaisevat näkyvää vapaa-ajan käyttöä (ks. Meethan 2012: 70). Tämän turistityypin painottuneisuuden oletettiin johtuvan pitkälti käytännön syistä kuten liikkumisen vaivalloisuudesta, mistä syystä alue rajoittuu matkakohteena ”semmosiin joita siellä paljon kulkee nyttenki” (Uoti), eikä sinne mene ”hienot herrat ja rouvat” perässä vedettävine matkalaukuineen (Riitta). Etenkin Laosissa tavanomainen turismi todellisuudessa onkin pääasiassa itsenäistä matkailua ja reppureissausta (Harrison & Schipani 2009: 187). Kaakkois-Aasian arvelikin Riitta houkuttelevan lähinnä sellaisia ihmisiä, jotka lähtevät seikkailemaan ja etsimään jotain erilaista. Toisin sanoen sinne ei mennä ainoastaan lomailemaan tuttuun ja turvalliseen ympäristöön tai paikattomaan turistikuplaan, vaan nimenomaan tutustumaan ja kokemaan distinktiivinen paikka. Tällainen matkanviettotapa käy hyvin yksin matkailijaan yleisesti liitettyihin merkityksiin verrattuna turistiin. Kuten turistit laajemminkin, myös reppureissaajat identifioivat

itsensä individualistiseksi matkailijoiksi, mihin rooliin kuuluu mm. seikkailu ”tallaamattomilla poluilla”, autenttisuuden haku (ks. esim. Week 2012: 199), sekä informanttien mukaan alun perin käytännön syistä myös mahdollisimman kevyet kantamukset. Aineistostani nousi kuitenkin ilmi myös tähän termiin liitettyjä negatiivisia merkityksiä.

Vaikka Aino ja Matti viettivät omat kuukausia kestäneet matkansa kierrellen ympäri maita ja kaupunkeja mukanaan ainoastaan pienehkö selkäreppu, ja olivat siten käytännössä sananmukaisesti reppureissaajia, eivät he halunneet identifioida itseään myöskään sellaisiksi. Sillä heidän havaintojensa mukaan reppureissaus on vuosien varrella karannut alkuperäisestä merkityksestään tietynlaisen matkanteonmuodon kuvauksena lähinnä imagokysymykseksi ja ”lesottamisen” (Aino) aiheeksi. Nykyisin reppureissaus näyttääkin päinvastoin tarkoittavan sitä, että täpötäydet rinkat ja rintareput matkassa kuljetaan kaikkialle; ”että on mahdollisimman vaikia olla – valakosena puuskutetaan” (Matti), vaikka helpompia ja käytännöllisempiäkin vaihtoehtoja, etenkin erittäin kuumissa ja edullisissa Aasian maissa olisi, minkä he kokemuksesta tietävät. Lausahdukset kuten ”imago, pittää olla, kamelina – minusta se on tyhmyyttä” (Matti), ”ku näin näitä tämmösiä idioottireppureissaajia niin paljon” (Aino) kertovat siitä, miten sanan merkitys on heidän käsityksissään muuttunut; ”siihen on tullut semmonen tyhmä kaiku” (Aino) ja samalla myös sen, miksi he kartoivat itsensä tituleeraamista kyseiseen turistityyppiin. Reppureissaajat olivatkin ilmiö, joka Matin silmissä herätti eniten ihmetystä koko Kaakkois-Aasiassa olon ajalta paikallispiirteiden sijaan. Etenkin Vang Viengin ja Khao Sanin bile-paratiiseissa kyseinen turistityyppi oli vallitseva, ja käyttäytymisensä varsin räikeässä ristiriidassa tutkimuksissa ilmenneiden, kyseisen segmentin itse julkituomien periaatteiden kanssa, kuten edellisessä luvussa toin ilmi.

Muista negatiivisia kaikuja sisältävistä turistityypeistä tuotiin esille seksituristit, jotka Riitalle tulivat Thaimaasta ensimmäisenä ”sillai perinteisesti” (Riitta) mieleen, vaikka hän tiedostikin tarjolla olevan paljon muutakin, kuten etelän rantalomakohteet, joiden hän arveli houkuttavan etenkin perhelomailijoita ja pariskuntia. Thaimaan laajuudesta ja monipuolisuudesta huolimatta mielikuva maasta ennen kaikkea seksiparatiisina onkin varsin yleinen, mistä kiitos kuuluu etenkin Pattayan ja Bangkokin ”huvittelukeskuksille”, vaikka prostituutio on yleistä kautta koko Kaakkois-Aasian (Montgomery 2008: 906; ks. esim. Yle Uutiset 9.6.2008). Esimerkiksi melko vastikään turismille avautuneen Laosinkin pääkaupungissa oli jo ensimmäisen vierailuni aikaan paikan ainoassa luksushotellissa tarjolla näkyvästi eritasoisia paketteja, joihin kuului alkoholia ja naisseuraa. Kuitenkin myös minuun Pattayan öiset näkymät, kuten vakavan ja väsyneen näköiset baarien

edustanssijattaret sekä pikkupojat pikkushortseissaan itseään huomattavasti vanhempien ja isompikokoisten länsimaisten miesten sylissä tai retuutettavana käsipuolella, tekivät lähtemättömän vaikutuksen, ja saivat minut ajoittain suorastaan vihaamaan tutkimuskohdettani. (Intonen 2005; 2013.) Uotin mukaan taas turistin ylipäänsä erotti katukuvassa siitä, että he kulkivat kirja kädessä katsellen ympäriinsä, eikä hän havainnut heidän käyttäytymisensä olleen erityisen silmiinpistävää tai poikkeavaa.

Informanteistani jokainen tunsi paikallisten ulkomaalaisista käyttämän nimityksen farang (Laosissa falang), ja koki sen varsin neutraaliksi, arvovapaaksi ja siten ei-loukkaavaksi tai häiritseväksi sanaksi, ”koska sitähan mää siellä oon sehän on vaan tosiasia” (Matti). Toisaalta valtaosa myös arvioi, että sanaan voi mahdollisesti sisältyä myös yleistäviä ja leimaavia sävyjä; että se saattaa olla paikallisilta ”niin sanottua piilovittuilaaki” (Matti), ja mikäli siihen jokin arvolataus sisältyy, on se pikemminkin negatiivinen kuin positiivinen; ”ku ulkomaalaset tulee sinne ja tekee mitä huvittaa ne on ne – falangit” (Riitta). Vaikka kukaan heistä ei tällaiseen sanan käyttöön ollutkaan törmännyt he ymmärsivät, että sanan merkitys voi riippua käyttötilanteesta. Joka tapauksessa nimitys koettiin kuvaavaksi, ja sellaiseksi, joka kehittynee missä tahansa maassa jossa on vastaavanlaiset olosuhteet, eli huomattavan paljon ulkomaalaisia. Reppureissaajat, eli ns. linnunpaska-falangit eivät ole paikallisten keskuudessa yleensä kaikista mieluisimpia vieraita huolimatta pyrkimyksensä välttää turismiin sisältyviä ongelmia. Sillä tavoitellessaan autenttisia kokemuksia heidät nähdään usein piheiksi, haluttomiksi pysymään turisteille varatuilla alueilla ja siksi ongelmallisiksi (Week 2012: 199). Joidenkin tutkimusten mukaan myös heidän vuorovaikutustapansa niin toistensa kuin paikallisten kanssa sekä epäsiisti ulkomuotonsa koetaan hämmentäväksi ja naurettavaksi (Doron 2005: 169). Toisin sanoen turistityyppi tai turistin itseidentifikaatiot eivät sinänsä määritä yksilöiden kulttuurista herkkyyttä, käyttäytymistä, saati sitä, miltä paikallisten silmissä näytetään ja miten heidän kanssaan tullaan toimeen.

Otso Kantokorven (1994: 6) mukaan vieraan kuva syntyy pitkälti kohtaamisista arjessa, jolloin jokainen ihminen on mittaisensa osa omaa kulttuuriaan. Tällöin jopa yksilön yksilöllisyyden kautta voi syntyä stereotypia siitä, millainen koko hänen edustamansa kansa on. Myös mitä enemmän jokin yksittäinen toiminta hallitsee kontaktia, sitä enemmän tähän toimintaan liittyvät määreet hallitsevat stereotypioita, puolin ja toisin. (mt.: 6–7, 12.) Vieraillemissani kohteissa, kuten mitä luultavimmin Kaakkois-Aasiassa laajemminkin, on toiminnoista etusijalla turismi, Kambodžassa ja Laosissa rinnallaan kehitysyhteistyö. Turistien kontaktit paikallisten kanssa ovat siten hyvin pitkälle

palvelutilanteita luonteeltaan, eli sellaisia, joissa paikallinen henkilö on töissä ja turisti joko potentiaalinen tai aktuaalinen asiakas. Myös tämä voi osaltaan vahvistaa alueen ihmisistä laajasti ylläpidettyjä stereotyyppioita alistuvaisina, säyseinä ja palvelualttiina. Stereotyyppien eräs vaara on, että niistä usein tulee itsensä toteuttavia profetioita; kun ”tiedetään” asioiden olevan tietyllä tavalla, käyttäytyään kohtaamistilanteessa sen mukaisesti (mt.: 12). Eli kun paikallisten ”tiedetään” olevan loputtoman ystävällisiä, kärsivällisiä, suvaitsevaisia, ja heidän elantonsa pitkälti turisteista riippuvainen, voi se johtaa näiden ominaisuuksien hyväksikäyttämiseen ja samalla niiden venyttämiseen äärimmilleen. Tai kun ”tiedetään” heidän olevan ainoastaan rahan perään, voi heitä huoletta kohdella työkeästi koska ystävällisyys ja hymy ovat vain laskelmoituja kaupankäyntivaltteja. Se, että paikallisten kuva farangeista muodostunee hyvin pitkälle turistien kautta, voi taas selittää heitä koskevien stereotyyppien mahdollisen negatiivisen sävyn. Mikäli kokonaiskäsitys länsimaalaisista ihmisistä muodostuu turistien kautta, muodostuu se sellaisten ihmisten kautta, jotka ovat irti arjestaan ja normaalielämästään sääntöineen ja normeineen, ja käyttäytyvät siten varsin todennäköisesti vapaammin, huolettomammin ja ylipäänsä eri tavoin kuin kotiympäristöissään.

Turistisessa kontekstissa oleva ihminen on useamman kulttuurin leikkauspisteessä; oman kotikulttuurinsa kasvattina sen ulkopuolella, turistisen kulttuurin jäsenenä ja paikallisen kulttuurin ympäröimänä. Tällöin turisti on kirjaimellisesti välimaillo useammassakin eri merkityksessä, eli liminaalisessa tilassa. Liminaalitila on normaalielämästä erotettu väliaikainen, anonyymi ja statukseton välitila, joka vapauttaa yleisten normien, eettisten sääntöjen ja rooli-odotusten noudattamisesta ja tarjoaa siten mahdollisuuden erilaiseen käyttäytymiseen kuin kotona (ks. s. 15–16). Juuri tämän vuoksi on liminaalisuus rajoitettu omiin erillisiin vapaa-ajanvietevyöhykkeisiin; liminoideihin tiloihin, jollaisina turistikohteetkin ovat ymmärrettävissä. Liminoidit kokemukset ovat taukoja normaaliudesta sekä mahdollisuuksien avaamista yhteiskunnan normaalisti asettamien rajojen ylittävälle toiminnolle ja vapaalle leikille (Thomassen 2012: 28; Ward 2012: 186 ← Kristeva 1982: 4). Samalla konkreettinen irtautuminen kotoa ja arjesta mahdollistaa toisenlaisen vapaamman olotilan ja arjesta poikkeavan käyttäytymisen, mitkä voivat johtaa matkakohteen hahmottamiseen turistin omaksi liminoidiksi leikkikentäksi, jossa leikitään arkielämästä poikkeavilla säännöillä (Selänniemi 1996: 197, 199–200). Turistille matka on siten miellyttävä ja virkistävä väliaika, jossa piittaamattomuus normeista ei uhkaa hänen kotiyhteiskuntansa rakenteita (Dahles 2009: 228 ← Wagner 1977) eikä omaa asemaa niissä. Kaikki nämä osatekijät, eli matkan väliaikaisuus, normittomuus, turistin tietty anonymiteetti, kohteen näkeminen omana leikkikenttänä sekä toisenlainen vapaampi olotila ja siihen liittyvä leikkilinen ja mielihyvähakuinen käyttäytyminen, eli

matka liminaalisena vaiheena, voivat selittää turistin piittaamattomuuden myös paikallisia normeja, eettisiä sääntöjä, odotuksia ja tunteita kohtaan.

Liminaalisuudelle on ominaista arjen normatiivisen sosiaalisen rakenteen lakkaaminen tai nurinkääntyminen sekä karnevalismi (ks. esim. Andrews & Roberts 2012: 5–6). Siten liminaalisessa tilassa voidaan toimia ja tuntea normaaleista käyttäytymismalleista poikkeavilla tai jopa niiden vastaisilla tavoilla (Turner 2007: 232), mikä turistikontekstissa on pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Turistin maailma rakentuu useista inversioista kuten työstä leikkiin, vastuullisuudesta hedonismiin ja rakenteesta vapauteen (Crick 1989: 332), jolloin turisti kääntää kodin ja arjen roolit ylösalaisin. Turistinen kulttuuri normeineen ja käyttäytymismalleineen onkin turistin kotikulttuurin osittainen käänteiskuva (Selänniemi 1996: 193). Arkielämästä poikkeava käyttäytyminen ja erilaisten normien, rajojen ja tabujen rikkominen kuuluvat olennaisena osana turistisiin nautintoihin ja turistikulttuurin tietoisesti noudatettavaan normistoon (ks. esim. mt.: 193, 220 ← Urry 1990: 101). Turnerin (2007: 203–204) mukaan emotionaalisesti kaikkein tyydyttävintä onkin liioiteltu tai normaalisti kielletty käyttäytyminen, joka on hetken ajan sallittua. Tällainen halun logiikan mukaan eläminen ja hedonistiset pyrkimykset on kanavoitava, hallittava ja rajoitettava yhteisössä (Selänniemi 1996: 219), jotta se voisi jatkaa järjestynyttä olemassaoloaan. Liminoideissa tiloissa, turistikulttuurin jäsenenä arjessa mahdollistamien, kiellettyjen tai vähintään paheksuttujen roolien ja käyttäytymismallien omaksuminen on paitsi sallittua ja seurauksetonta, jopa asiaan kuuluvaa.

Turismissa arjen sääntöjen, statusten ja kodin kulttuurin nurin kääntäminen mahdollistaa myös niihin liittyvän identiteetin kääntöpuolen, eli Latentin toisen esiintulon, tai pikemminkin esiin päästämisen ja toteuttamisen (ks. s. 21). Latentti toinen on yksilössä piilevä minä, jonka kodin kulttuuri, sosiaalinen kontrolli ja jatkuvuuden velvoitteet pitävät kurissa arjessa (ks. Selänniemi 1996: 197). Lomamatkalla tavoitellaan taukoa arkielämän asettamista rajoituksista, ja turismi tarjoaa keinon etsiä vaihtoehtoisia identiteettiä, luoda ja vahvistaa identiteetin uusia puolia, tai irtautua arjessa ylläpidetyistä identiteeteistä (Bond & Falk 2013: 437–438; Johnson 2007: 155). Liminaalisuudessa voidaan kokea oikeutetun hetkisen ajan vapautusta omasta osasta, ja lomalla on mahdollisuus olla hetkellisesti joku muu, minkä noustessa pääasiaksi lomakokemuksessa tärkeää ei ole matkakohde, vaan matkustaminen itse (ks. Selänniemi 1996: 197–198; Turner 2007: 233). Selänniemen (mt.: 193–194) mukaan paikattomuus ja siihen kuuluva ulkopuolisuus on turistin näkökulmasta tavoiteltava olotila, sillä se mahdollistaa hetkellisesti arkielämän rajojen ylittämisen ja toisenlaisen olotilan saavuttamisen. Tällöin matkakohde on vain konteksti vapauttavalle liminoidikokemukselle, jonka

matka kodin, arjen ja niihin liittyvän minän ulkopuolelle tarjoaa (mt.: 197–199). Haluan korostaa, että nämä tekijät; liminaalitilaan astuminen, turistiseen kulttuuriin liittyminen ja latentin toisen esiin päästäminen, sekä niihin liittyvät turistin omaa tilaa, asemaa ja asennettaan ympäristöään kohtaan säätelevät ajattelumallit eivät ole turistin roolin automaattinen ja väistämätön seuraus. Mutta yhdessä ne mahdollistavat matkakohteen näkemisen ei-kenenkään-maana, välinpitämättömyyden paikallisia ihmisiä, arvoja ja normeja kohtaan, sekä näkemyksen itsestä henkilönä, jolla on runsaasti oikeuksia vailla niihin liittyviä vastuita ja velvollisuuksia. Toisin sanoen, ne selittävät tutkielmani röyhkeän turistin ajattelua ja käyttäytymistä.

Informanttieni näkemykset siitä, millainen on röyhkeä turisti, olivat varsin yhdenmukaisia keskenään. Yhteistä kaikkien käsityksille oli se, että röyhkeä turisti pitää itseään, omaa maataan ja kulttuuriaan parempana, kehittyneempänä ja oikeampana kuin muita ja ylenkatsoo eikä kunnioita tai edes noteeraa paikallisia tapoja, arvoja tai ihmisiä. ”Tuntuu olevan jotenki myötäsytystä ihmisillä että se on parempaa, että kaikki muut on pikkusen niinko huonompia” kiteytti Aino etnosentrismin yleisen ongelman. Kambodža, Laos ja Thaimaa ovat suurimpia kaupunkejaan lukuun ottamatta valtavasti jäljessä kehityksestä länsimaisella mittapuulla. Myös paikallinen kulttuuri ja tapakulttuuri poikkeavat länsimaisten kotikulttuurista melkoisesti, joten maaperä tällaisten asennoitumisten ilmenemiseen on varsin hedelmällinen, mikäli matkan tarkoitus ei olekaan nähdä ja kokea vierautta, olla sille avoin, saati oppia siitä. Myös sellaisia piirteitä kuten välinpitämättömyys, äänekkyyys, ohittelu, mahdottomien palvelujen vaatiminen tai haluttomuus maksaa niistä mitä pyydetään, luettiin röyhkeän turistin ominaisuuksiksi. Myös itse todistin matkojeni aikana lukuisia tilanteita, joissa vierailijat tinkasivat jopa kiinteät hinnat omaavissa paikoissa muutaman euron tai kymmenien senttien perään, tai pakenivat paikalta maksamatta, perään huuteluista huolimatta (Intonen 2005; 2013).

Röyhkeä turisti myös katsoo paikallista tasoa korkeamman varakkuuden tuovan hänelle oikeuden tehdä mitä haluaa. ”Jotka ylenkatsoo muita sen takia että mulla on lovvo lompakossa niinku sanotaan”, kuten Matti muotoili kehittyviin maihin suuntautuvan turismin kontekstissa aina läsnä olevan eriarvoisuuden ja epätasaisen valtasuhteiden ongelman. Maailmanlaajuisesti turistivirrat kun kulkevat pääasiassa ensimmäisistä maista kolmansiin, mutta liiketoiminnan rahavirrat ja omistussuhteet ovat keskittyneet päinvastaiseen suuntaan (Robinson 1999: 16). Tämä asymmetria paitsi korostaa kulttuurisia eroja, luo pysyvän taustan konfliktille (mt.), ja myös osaltaan selittää sen, mistä ”lovvo lompakossa” -asenne voi pohjimmiltaan kummuta. Turistien ja paikallisten väliset suhteet ovat ylipäänsä eriparisia monin tavoin; yksi osapuoli on huvittelemassa, toinen töissä; toisella

on taloudellista varallisuutta ja vähän kulttuurista tietoa, kun taas toisella on kulttuurista pääomaa, mutta vähän rahaa. (Crick 1989: 331). Tämä eripaisuus on ristiriitainen siinäkin mielessä, että se voi aiheuttaa ja selittää sekä nöyryyden puutteen isäntiään kohtaan, että päinvastaisen eli kunnioittavan suhtautumisen.

Riitan mukaan röyhkeä turisti ”pitää matkakohdetta omana tai pikemminkin ei kenenkään omana, jossa voi temmeltää miten haluaa” (Riitta). Myös Aino kuvaili röyhkeää turistia sellaiseksi, joka ”tekee just mitä sitä huvittaa, se ei välitä” (Aino). Tällaiset näkemykset taas sopivat teoriaan turistimatkasta matkana liminoidiin, mikä mahdollistaa kohteen näkemisen omana vapaana leikkikenttänä jonkun toisen kodin sijaan. Röyhkeältä turistilta puuttuu siis tietty nöyryys, mikä pitäisi olla mukana aina, ”kun mennään muitten ihmisten arkeen ja niitten maailmaan” (Aino). Röyhkeä turisti ei ole nöyrä vieras, vaan ottaa kohteessaan isännän roolin. Oikeutetuksi koetun asennoitumis- ja toimintamallin takana voi piillä jo mainitut globaalit valtasuhteet tai etnosentrismi, tai se, ettei kohdetta edes tunnisteta toisten arjeksi ja maailmaksi. Ihmisten ajatuksia ja asenteita on mahdotonta lukea etäältä, mutta arvostus näkyy Riitan mukaan siinä, että pyritään sopeutumaan paikalliseen käyttäytymiskoodistoon, vaikka se ja sen pohjana oleva arvomaailma poikkeaisi kovastikin totutusta. Mikäli taas ”joutuu törmäyksiin tällaisten asioiden kanssa nii semmonen on röyhkeä” (Uoti).

Röyhkeältä turistilta siis puuttuu myös kulttuurinen sensitiivisyys, halu ja/tai kyky joustaa, sekä mahdollisesti myös halu tai kyky tunnistaa erilaisuutta muutoin kuin nähtävyyksinä, viihdyttävänä kuriositeetteina, tai omaa lomaa ärsyttävänä rajoitteina. Kaikki informanttini olivat yhtä mieltä myös siitä, että tällaisia tapauksia näkyi Kaakkois-Aasiassa, tosin niin määrällisesti kuin laadullisestikin hieman paikasta riippuen. Turistien käyttäytyminen esimerkiksi Laosin maaseutukylässä kun voi luonnollisestikin poiketa kovastikin vastaavasta Thaimaan Khao San Roadilla tai Kambodžan Angkorissa, vaikkakaan matkakohde sinänsä ei määritä tai selitä turistin käyttäytymistä. Edelläkuvatunlaisten piirteiden nähtiin myös määrittelevän röyhkeän turistin missä tahansa maailmalla paikasta riippumatta. Mutta kuten sanottu, Kaakkois-Aasiassa pohja tällaisten piirteiden ilmaantumiselle on otollinen, koska paikallinen kulttuuri eroaa varsin paljon länsimaisesta ja paikallisten suvaitsevaisuus, sietokyky ja kärsivällisyys ovat lähes loputtomia. Yhdessä nämä tekijät mahdollistavat turistien melko vapaan toiminnan ja sen, että paikka on helpompi mieltää omaksi liminoidiksi leikkikentäksi.

Vaikka Ainon ja Matin tarkoitus oli, että Kaakkois-Aasia olisi jo nähty, onkin jälleen uusi reissu etenkin Kambodžaan yhä varsin todennäköinen, sillä paikka koettiin loputtoman kiehtovaksi ja kiinnostavaksi. Laosissa väliaikaisesti asuneet Riitta ja Uoti eivät ainakaan vielä tunteneet tarvetta lähteä uudestaan, mutta eivät myöskään sulkeneet pois mahdollisuutta, että vielä joskus kiinnostaisi lähteä kiertelemään uusia seutuja ja käydä katsomassa miltä jo tutuiksi käyneissä paikoissa nykyisin näyttää. Toisaalta Riitta myös pelkäsi tätä näkyä, sillä hänen näkemyksensä mukaan maa kehittyy jatkuvasti huonoon suuntaan, eli ”länsimaistuu kokoajan” (Riitta). Tämä kehitys oli varsin selvästi nähtävissä omienkin reissujeni välissä etenkin suurimmissa kaupungeissa, esimerkiksi modernin rakennuskannan, kansainvälisten tuotteiden mainostaulujen ja pikaruokaketju-ravintoloiden lisääntymisenä katukuvassa (Intonen 2013). Tosin jo ensimmäisen vierailuni aikaan, eli 12 vuotta sitten, oli Luang Prabangin ravintoloissa tarjolla hampurilaisia ja jopa halloween-juhlia (Intonen 2005). Asioita joihin informanttini tunsivat nyt kokemuksesta viisastuneina varautua paremmin, olivat pitkälti käytännönläheisiä luonteeltaan. Tällaisia olivat mm. ilmastoon, hintatasoon ja liikenteen toimivuuden vaihtelevaan tasoon varautuminen sekä ajan tasalla olevan tiedon hankinta virallisista asioista kuten rajanylitysseremonioista, sillä vaikka seikkailla pitääkin, suotavaa ei ole lähteä ”takki auki leuhottaa” (Matti). Mainituksi tulivat myös eri maiden erilaiset toimintatavat sekä paikallinen uskonto ja sen vaikutukset, joihin varautumista voi pitää pätevänä neuvona paikasta riippumattakin. Riitta ei osannut nimetä mitään mihin osata varautua paremmin ”koska se kuitenkin on aina yllätys” (Riitta) kehityksen nopeatahtisuuden ja oman muistin vuoksi.

Terveiset, kehotukset ja neuvot, joita informanttini välittäisivät Kaakkois-Aasiaan ensi kertaa matkaaville, vaihtelivat paikkasidonnaisemmista käytännönohjeista universaaleihin viisauksiin. Kaakkois-Aasiaan kiinnittyneempiin neuvoihin kuului ”pitkä vieteri” (Uoti), eli matkaan lähtö joustavalla rauhallisella mielialalla, koska jo mainitut piirteet kuten paikallinen aika- ja hygieniäkäsitys, matkanteon vaivalloisuus, liikenteen vaihteleva taso ja ”totaalisesti toista mitä täällä” (Uoti) olevat ihmismäärä ja -tiheys voivat aiheuttaa turistille hämmennystä ja hampaiden kiristelyä. Paikkasidonnaisempiin, mutta kuitenkin yleismaailmallisesti päteviin ohjeistuksiin kuuluivat kehotukset tarkkailla ympäristöään ja sopeutua ”siihen koodistoon millä siellä eletään” (Riitta), eikä yrittääkään pitää omista tavoistaan kiinni. Esimerkiksi pukeutuminen kun on ”aika iso asia siellä, nii – en lähtis siellä esimerkiksi niinku topissa kulkemaan jossaki kaduilla” (Riitta). Tällaiset paikalliseen tapakulttuuriin liittyvät käytännönopastukset ja kehotukset mukautua ovat kehotuksia kulttuuriseen sensitiivisyyteen, eli pyrkimykseen tunnistaa ja kunnioittaa toisen kulttuurin

omasta poikkeavia piirteitä. Toisin sanoen, turistin tulisi pitää silmät ja mieli avoinna ja toimia sen mukaan.

Myös Uoti suositteli vähän ottamaan etukäteen selvää paikallisista uskonnoista, ”mitä siellä tapahtuu”, ja ylipäänsä siitä ”mistä johtuu minkä takia ne ihmiset käyttäytyy niinku ne käyttäytyy”, koska siellä on ”poikkeavia ilmiöitä” (Uoti), jotka voivat tuntua oudolta harjaantumattomille, ja koska tietoa on tarjolla. Esimerkiksi paikallisten hymyily ja hihitys hermostuessaan voi olla vaikea tulkita, mikäli ei olla tutustuttu hymyn takana piileviin merkityksiin. Vaikka erilaisia sääntöjä, tapoja ja eleitä on paljon, ei turistilta vaadita niiden täydellistä hallitsemista, eikä paikka siten ole ”ylivoimainen” (Uoti) turistin tulla toimeen. Paikallisten joustavuuden ansiosta pikemminkin päinvastoin; turistina oleminen on varsin helppoa. Kaikkien yhtenäisen viestin kuitenkin kiteytti Riitta sanoessaan ”sopeutukaa mieluummin ku siellä vaan, rellestätte” (Riitta). Tällaiset kehotukset ovat myös kehotuksia valmistautua tiettyyn paikkaan, eikä ainoastaan omaan lomaan, arjesta irrottautumiseen tai kotoa pois lähtemiseen. Tällaisessa matkailu- tai lomanviettotavassa, jossa paikalliset piirteet ja vaatimukset otetaan huomioon, ei kohde näyttäytyä liminoidina leikkikenttänä, vaan nimenomaan toisten kotina ja arkena, jossa turisti on vain vieras.

Kaakkois-Aasiaan saapuvalla länsimaiselle turistille on kulttuurishokki erittäin todennäköinen ensireaktio. ”Lämpötila aivan ihmeellinen kaikki huumaa pään kauniit naiset ja sitte ku siihen aletaan sitä halapaa viinaa vielä vetämään kaksin käsin niinnii se on hyvin äkkiä moro” kuten Matti asian ilmaisi. Käytännönläheisempiin neuvoihin matkasta selviytymiseen kuuluivatkin mm. maltti; ”sanot aina ensimmäisenä ei, koska ein voi aina perua – eikä humalassa hölmöillä” (Matti). Tällä hän viittasi myös liialliseen hyväuskoisuuteen, sillä erilaisten palvelujen tarjoajia turistikohteissa riittää yllin kyllin, eikä sinisilmäisyys ole suotavaa siellä kuten muuallakaan. Esimerkiksi kenttätyömatkani aikana myös itse jouduin pari kertaa huijausyrityksen kohteeksi lähikioskissa sekä Laosin ja Thaimaan rajalla, jossa seurueelleni yritettiin hoputtaa pakko-myydä viisumia rajan sulkemisajan muka lähestyessä. Toisaalta informanttini rohkaisivat uskallusta lähteä seikkailemaan, mutta samalla pitämään järjen päässä, kuten joka paikassa. ”Siis ihan perussäännöillä pärjää siellä missä muuallaki” (Matti), joten matkan onnistuminen on pääasiassa kiinni turistista itsestään. Muihin universaalisti päteviin neuvoihin kuuluivat kehotukset lähteä matkaan avoimin mielin, toisia kunnioittaen ja muistuttaen siitä, että ”pitää itse osata käyttäytyä”(Aino), ja ”sitä saa mitä tilaa – ole ystävällinen niin saat ystävällistä kohtelua – sillä pärjää yleensä aika pitkälle” (Matti). Ainon ja Uotin muistutus siitä, että ”ne on kuitenkin ihmisiä myös siellä” (Aino) on erityisen tärkeä, sillä mitä suurempi todellinen

erilaisuus minkä tahansa asian suhteen on, sitä todennäköisemmin se saa turhan korostetun aseman (Kantokorpi 1994: 13). Kaakkois-Aasiaa mainostetaan ja markkinoidaan nimenomaan eksoottisuudella, erikoisuudella ja erilaisuudella, mikä voi helposti aiheuttaa sokaistumista sille, että paikallisetkin ovat kanssaihmiä arkineen ja kotineen, eivätkä vain turisteja varten.

Thaimaata on usein tituleerattu Suomen seuraavaksi Kanariaksi (ks. esim. Milonoff & Rantala 2013: 368) jatkuvasti kasvaneen suosionsa suomalaisturistien keskuudessa ja myös pysyvästi paikalle muuttaneiden ansiosta. Informanttini uskoivat kehityssuunnan jatkuvan lentojen yhä halvetessa, uusien turistikohteiden avautuessa, asuntojen ja lomaosakkeiden hankinnan helppouden, sekä saatavilla olevien suomenkielisten palvelujen vuoksi. Esimerkiksi Pattayallakin oli oman matkani aikana tarjolla suomalaisia terveystalouksia, ravintoloita ja kirjakauppa, pääpainon kuitenkin ollessa venäjän- ja englanninkielisissä palveluissa. Huomionarvoista on, että thain kieli oli varsin yleisesti toissijainen liikkeiden nimissä, infotauluissa ja ruokalistoissa, mikäli sitä esiintyi ollenkaan. Myös paikallisten ravintoloiden musiikkitarjonta koostui pitkälti venäjänkielisestä diskosta tai englanninkielisestä karaoke-laulannasta, mikä ainakin thaimaalaisuutta etsivän turistin korvaan särähti todella pahasti. (Intonen 2013.) Tällainen kehityssuunta helpottaa entisestään turistina olemista Thaimaassa; ”et voi hakea sieltä ostaa aikaa” (Uoti) vaivatta, eli keskittyä pääasiassa omaan lomaan ja vapauteen välttyen paikallispiirteiden asettamilta haasteilta. Ainoan asian, minkä kehitystä seuraavaksi Kanariaksi saattaa hidastaa, uskottiin olevan pitkä lentomatka, mikä estää sen, ettei Thaimaahan lähdetä vain viikon matkalle saati äkkilähdöllä. Tällöin matkailijalla on oletettavasti aikaa ja mahdollisuus tutustua paikalliskulttuuriin, havainnoida ympäristöään, ja myös mukautua siihen.

Laosin ja Kambodžan uskottiin vielä säästyvän Thaimaan tieltä ja massaturismilta, ja houkuttavan erityyppisiä turisteja. Laosissa ei ole tarjolla rantaa, minkä uskottiin olevan ”sen pelastus varmaan aika pitkälle”, ja vetävän puoleensa sellaisia ihmisiä, jotka haluavat vuoristoon ja hakemaan matkaltaan ”jotaki muuta kuin sitä bilebile rantalomaa” (Aino). Sana ”pelastus” tässä yhteydessä implikoi jälleen selkeän negatiivista käsitystä massaturismista ja sen vaikutuksista kohteeseen. Silmin havaittuja vaikutuksia ovatkin olleet mm. jo mainittu kohteiden länsimaistuminen ja Khao San Roadin laajentuminen kadunpätkästä kokonaiseksi ympäröivään kulttuuriin millään muotoa sopimattomaksi turistikaupunginosaksi (Intonen 2013), sekä uneliaan Vang Viengin täydellinen ja pikainen mullistuminen reppureissaajien päihdekeitaaksi. Jälkimmäisen kohdalla tosin irrotteltua on sitemmin rajoitettu, minkä lisäksi maan lainsäädännön ja sen ettei ”pauku disko yöstä myöten” (Matti)

uskottiin takaavan Laosissa käyvän ”enemmän niinkö fiksuja ihmisiä” (Matti). Laosissa on siis ainakin toistaiseksi asetettu turistien olemiselle rajat, ja tilanteen toivottiin myös jatkuvan niin. Tällä tavoin maasta ei tulisi turistien vapaavyöhykettä, vaan paikalliset piirteet ja säännöt säilyttäisivät olemassaolonsa, muistuttaen siten kyseessä olevan oikea paikka.

Kambodža taas köyhänä maana, jonka vetonauloina ovat Angkor ja etelän rannat, panostaa turismiin tulonlähteenä ja sen myötä myös englanninopiskeluun. Vaikka siis maa vielä voi tuntua haastavalta ja tietyillä tavoin jopa vaaralliseltakin matkakohteelta, jatkuvasti kasvavan suosionsa myötä muuttuu sekin yhä helpommaksi lomakohteeksi länsimaiselle turistille. Nähtävyyksiensä ja kielitaidon lisäksi Kambodžan ehdoton valttikortti on myös ystävällisyys ja hymy. Varsin tuoreista kansanmurhan traumaista ja elämän perusedellytysten kuten veden ja ruoan puutteesta huolimatta ihmisten positiivisuus, iloisuus ja optimistisuus pistivät omiin sekä informanttien silmiin jopa siinä määrin, että maa on vahvoilla Thaimaan liikanimen manttelinperijäksi (Intonen 2013). Tosin täytyy ottaa huomioon, että turismi on Laosin tapaan Kambodžassakin hyvin tuore ilmiö, joten nähtäväksi jää, milloin myös siellä alkaa turisteihin kyllästymisen ja väsymisen merkit näkymään kasvoilla. Joka tapauksessa ”paikattomaksi eteläksi”, eli kaikkialla yhdenmukaiseksi yksin turisteille pyhitetyiksi kohteiksi nämä Kaakkois-Aasian maat tai kaupungit tuskin tulevat koskaan muuttumaan, vaan pysymään ”oikeina” paikkoina, joissa asuu ”oikeita” ihmisiä (ks. Selänniemi 1996: 156). Röyhkeydestä eroon pääseminen edellyttäisikin juuri tämän asian tunnistamista ja tunnustamista.

5. Yhteenveto ja johtopäätökset

Selänniemen (1996: 152, 146) mukaan vieraus valikoi turisteja, eli muita kuin klassisia ja helppoja turistikuplia matkakohteeseen valitsevat turistit vaikuttavat olevan kulttuurisesti sensitiivisiä ja kunnioittavan paikallisten tapoja, vaikka eivät kaikkea ymmärtäisikään tai hyväkyisikään. Tämä on hänen mukaansa edellytys turismin menestymiselle kohteissa, joissa turistit eivät ole eristettyinä, vaan paikallisväestön välittömässä tuntumassa ja tekemisissä keskenään päivittäin (mt. 146). Aineistoni perusteella uskallan kuitenkin itse olla eri mieltä. Sillä kulttuurinen sensitiivisyys on juuri eräs niistä ominaisuuksista, mitä röyhkeältä turistilta puuttuu, eikä tämä edellytys siten suinkaan aina täyty suosituissakaan turistikohteissa. Alun perin oletinkin kulttuuristen konfliktien johtuvan kulttuurien erilaisuudesta sekä turistien etnosentrisyydestä, ja hahmotin tutkimuskohteekseni kulttuuriset ristiriidat ja kulttuurien törmäykset turismin kontekstissa. Vaikka näilläkin tekijöillä on

vaikutuksensa, mitä enemmän aiheeseen perehdyin, sitä tärkeämmäksi tekijäksi kuitenkin vaikutti nousevan turistin itsensä positio liminaalitulassa. Kulttuurien kohtaamisessa kun on käytännössä aina kyse kulttuurin edustajien, eli ihmisten kohtaamisesta, eivätkä yksilöt ole redusoitavissa yksin oman koti-kulttuurinsa kantajiksi, etenkin turismin kontekstissa. Useamman kulttuurin, eli oman, kohteen sekä globaalien turistisen kulttuurin välimailloilla olevan turistin liminaalisuus onkin turistin omaa tilaa, asemaa, näkökulmaa ja toimintaa potentiaalisesti säätelevä tekijä aina, oli matkakohde sitten lähempänä tai kauempana totutusta. Tosin mitä kauempana matkan konteksti on kotikulttuurista, sitä helpompi se mahdollisesti on mieltää omaksi liminoidiksi leikkikentäksi, sillä erilaisuuden ja eksotiikan sokaistessa voi olla vaikea tunnistaa lomakontekstiaan toisten kodiksi ja arjeksi.

Turistimatka ja siihen liittyvät kokemukset ja nautinnot rakentuvat useista erilaisista inversioista, kuten työstä lomaan, velvollisuuksista vapauteen, pysyvästä tilapäiseen, ja tutusta vieraaseen ja anonyymisyyteen. Liminaalitulassa, irtautuessa normaalista ja arjesta, voi yksilössä arkiolosuhteissa piilevä minä; latentti Toinen päästä esiin, ja osaltaan mahdollistaa arjesta poikkeavaa, ylilyöntejäkin sisältävää käyttäytymistä. Tämä Toinen voi olla yhtäläillä herkkä, sosiaalinen ja luova ”ideaaliminä”, kuin ryyppäävä, eläimellinen ja irrotteleva ”antiminä”, jotka voivat jopa vuorotella samalla henkilöllä (Selänniemi 1996: 197), riippuen siitä, mitä mahdollisuuksia matkakohde tarjoaa ja mitä puolia arjen rakenteet ja sosiaalinen kontrolli pitävät kurissa kotona. Turistimatkan liminaalisuudessa toteutuvat inversiot voidaan siis enemmän tai vähemmän tietoisesti ulottaa myös itseän, eräänlaisena modernina ja yksilöllisenä statuksen kääntämisen rituaalina, jolle matka liminoidina vaiheena avaa mahdollisuuden. Irtautuessa kodista ja kodin kulttuurista voidaan myös omaksua turistisen kulttuurin käyttäytymiskoodisto, joka on monin tavoin vastakohtainen kodin kulttuurille, ja johon erilaisten normien ja tabujen rikkomukset kuuluvat olennaisena osana. Tällaisena se usein rikkoo paikallistakin käyttäytymiskoodistoa, ja mahdollistaa irtautumisen myös universaalejakin piirteitä omaavista yleisistä käytöstavoista. Siten matkan liminaalisuudessa mahdollistuvat toimet ja nautinnot ovat aina suhteessa normaaliin ja arkeen, jonka käänteisenä versiona se monin tavoin näyttäytyy, ja turistiset rituaalit tulisikin nähdä pikemminkin jatkumona arkeen kuin siitä täysin irrallisina. Yhdessä nämä tekijät; eli liminaalitulo, turistinen kulttuuri ja latentti toinen, sekä niihin liittyvät arjen normit, koodit ja roolit nurin kääntävät rituaalit, joille kaikille Kaakkois-Aasia matkakohteena erilaisuudessaan, suvaitsevaisuudessaan ja konfliktien välttelyssään tarjoaa erinomaiset puitteet, voivat selittää tutkielmani röyhkeän turistin mielentilaa, motiiveja ja käyttäytymistä.

Aineistostani esiin nousseet tärkeimmät matkustusmotiivit olivat yhdistelmä sekä työntö- että vetovoimatekijöitä, kuten arjesta irtautuminen, normaalielämästä poikkeavat kokemukset ja uusiin kiinnostustaviin kohteisiin tutustuminen. Näistä ensimmäiset voidaan tulkita matkamotiiveina liminoidiin tietyn paikan sijaan, jolloin kohde tai sen ominaispiirteet sinänsä eivät välttämättä ole kovinkaan tärkeitä matkan pontimia, vaan se olotila, jonka konkreettinen irtautuminen kotoa tarjoaa. Myös tarjonnaltaan hyvin monipuolisen Kaakkois-Aasian pääasiallisiksi vetovoimatekijöiksi nähtiin lämpö ja halpa hintataso, jotka eivät ole kovinkaan paikkaan kiinnittyneitä ominaisuuksia. Toisaalta turisteja houkuttelevaksi arvoitiin myös distinktiivisiä paikkoja merkitsevät eksoottisuus ja erilaisuus, joiden vuoksi Kaakkois-Aasia ei ole helposti mielletävissä paikattomaksi turistikuplaksi. Nämäkään piirteet eivät silti välttämättä takaa sitä, että turisti olisi kiinnostunut vierailemastaan kohteesta, vaan motiivina voi toimia myös kaukomatkailun asema statuksenkohottajana. Aidosta kiinnostuksesta tiettyä paikkaa, eikä omaa vapaavyöhykettä tai statussymbolia kohtaan kielii matkaan valmistautuminen ottamalla kohteestaan selvää ennen matkaa, tai aikomus opiskella sitä paikan päällä havainnoimalla. Samalla ne kielivät myös kulttuurisesta sensitiivisyydestä.

Kaakkois-Aasiaan liitetyt mielikuvat vaihtelivat houkuttelevasta erilaisuudesta luotaantyöntävään turistipainottuneisuuteen, jollaisina ne eivät ole syntyneet tyhjästä. Kohde on länsimaiselle turistille lähes väistämättä hyvin erilainen, eksoottinen ja vieras verrattuna arjessa totuttuun, mitä turismiteollisuuden luomat kuvat korostavat entisestään. Painottamalla poikkeavuutta mainontadiskurssit etäännyttävät, essentialisoivat ja esineellistävät tuotteensa; eli tekevät niistä turistille Toisen. Koska mielikuviin liittyy aina myös toiminnalliset intentiot, vaikuttavat nämä keinotekoiset, vääristävät ja redusoivat stereotyypit negatiivin tavoin siihen, miten toiseus kohdataan, sillä nieltäessä sellaisinaan ne edesauttavat matkakohteen ja sen ihmisten mieltämistä ja kohtelua vain oman loman puitteina toisten arjen ja kodin sijaan. Eli teoreettisen käsitteistöni valossa; ne edesauttavat matkakohteen hahmottamista ja ymmärtämistä omaksi liminoidiksi leikkikentäksi, jossa on voimassa vain turistisen kulttuurin pelisäännöt, jotka mahdollistavat arjessa kontrolloidun minän vapaan toteuttamisen. Tapa, jolla toiseuttaminen jo ennen matkaa ja matkalla vaikuttaa turistin käytäntöihin perillä ollessa, olisikin nähdäkseni hyvin validi jatkotutkimusaihe jo sinänsä. Matkustusmotiivit tai ennakko-odotukset kohteesta eivät kuitenkaan yksin selitä turistien käyttäytymistä, sillä perillä ollessa, kerran irti päästyä arjesta ja saavutettua toisenlainen vapaampi olotila, on helpompi tarttua ja antautua myös yllättäviin houkutuksiin.

Kaakkois-Aasia tarjoaa turisteilleen aktiviteetteja tiettyihin kohteisiin sidotuista kokemuksista, kuten kuuluisista nähtävyyksistä, paikattomiin yleiseen lomalla olemiseen ja turistiseen kulttuuriin kuuluviin toimiin, kuten rantalomailuun, eivätkä turistitypologiat siten määritä tai selitä heidän toimintaansa. Aineistoni perusteella päävaikutelmat kohteesta olivat ennen kaikkea positiivisia, paikallispiirteiden asettamat haasteet ja rajoitukset lähes olemattomia, ja sopeutuminen helppoa, mistä huolimatta röyhkeää käyttäytymistä ja kulttuurisia konflikteja ilmeni. Pääasiassa turistit käyttäytyivät hyvin, mutta hienoisia eroja oli havaittavissa niin kohteittain kuin kansallisuuksittainkin. Yleisesti ottaen vaikuttaa siltä, että mitä enemmän turisteja on, sitä laveammat ovat heille asetetut tai heidän itse itselleen asettamat rajat, kun taas sellaisissa paikoissa, joihin pääseminen vaatii vaivaa, ja jotka tarjoavat jotain paikallisenä autenttisuutena pidettyä näkemistä ja kokemista, on käytösikin kunnioittavampaa. Toisin sanoen, mitä helpompi paikka on mieltää liminoidiksi vapaavyöhykkeeksi, sitä enemmän ilmeni myös röyhkeää käyttäytymistä. Kaakkois-Aasian anti vierailijalleen on hyvin runsasta ja monipuolista, mistä syystä kokeneetkaan matkaajat eivät pääasiassa olleet kyllästyneitä kohteeseen. Tosin uusia reissusuunnitelmia varjosti pelko kohteiden muuttumisesta länsimaiseen ja turistikylläiseen suuntaan, joiden nähtiin rapauttavan niiden omaleimaisuutta, viehättävyyttä ja kiinnostavuutta. Näin ollen massaturismi mukanaan tuomine seurannaisilmiöineen nähtiin negatiivisena, kohteita pikkuhiljaa tuhoavana kehityssuuntana.

Turistien röyhkeä käytös ilmeni ylimielisyytenä ja toisten huomioon ottamatta olemisena niin paikallisia ihmisiä kuin kansaturistejakin kohtaan, sekä päihteiden liikakäyttönä lieveilmiöineen. Kulttuuristen konfliktien, eli paikallisen tapakulttuurin koodiston rikkomusten syiksi nähtiin tietämättömyys, suoranainen tyhmyys sekä silkka välinpitämättömyys, sillä ne olisivat informanttien kokemusten mukaan helposti vältettävissä, mikäli kiinnostusta tai tahtoa on. Niiden puute onkin tulkittavissa kiinnostuksen puutteena matkakohdetta, sen kulttuuria sekä ihmisiä ja heidän arvostuksiaan, mielipiteitään ja tunteitaan kohtaan. Osa toiminnoista rikkoi hyvin oletettavasti myös turistien kodin normeja ja tabuja, jollaisina ne ovat tulkittavissa turistisen kulttuurin käyttäytymissääntöjen omaksumisena. Toisaalta myös paikallinen elämänmeno turistia mahdollisesti ärsyttävine ominaispiirteineen voi toimia isäntäväestön ja vieraan välisten konfliktien hedelmällisenä syntyalustana. Toisaalta erilaisuudessaan ja outoudessaan se voi toimia myös nautintona ja matkamotiivina itsessään, sillä matka liminaalivaiheena mahdollistaa erilaiset suhtautumistavat kulttuurishokin asettamiin haasteisiin.

Tyypillisin tai silmiin pistävin turistityyppi Kaakkois-Aasiassa oli reppureissaaja, rinnallaan seksituristi, joihin liitetyt merkitykset vaihtelevat neutraaleista negatiivisiin. Sanaan turisti ylipäänsä liittyy negatiivisia stereotypioita, mistä syystä siihen ei yleensä haluta identifioitua, ainakaan täysin varauksetta. Niin aineistoni kuin tutkimuskirjallisuudenkin perusteella vaikuttaa siltä, että matkailija ymmärrettynä monin tavoin turisteille vastakohtaisena on paras ja vähiten loukkaava termi sekä siten myös mieluisin identifikaation kohde, vaikkakaan nimitykset sinänsä eivät kerrokaan siitä mitä matkalla tosiasiasa tehdään ja miten siellä käyttäytytään. Turistien oma asema farangeina paikallisten silmissä koettiin pitkälti ongelmattomaksi, vaikkakin termiin tiedostettiin mahdollisesti liittyvän negatiivisia sävyjä. Leimaavat merkitykset selittynevät sillä, että paikallisten kuva ulkomaalaisista muodostuneen valtaosan turistien kautta; eli sellaisten ihmisten, jotka voivat olla liminaaltilassa, turistisen kulttuurin jäsenenä ja latenttia toiseuttaan toteuttavia, millaisena heidän käyttäytymisensä voi olla sekä turistin lähtömaan että kohteen kulttuurisia normeja ja arvoja rikkovaa. Farangien stereotypiat isännistään taas saattavat olla turismiteollisuuden luomien ikuista hymyä korostavien kuvien muokkaamia, tai muodostua paikan päällä pääasiallisten kontaktien, eli palvelutilanteiden perusteella. Kummassakin tapauksessa ne ovat kapeita ja voivat saada mieltämään paikallisväestön joko rahanperässä mielistelijöiksi tai loputtoman palvelualttiiksi kynnysmatoiksi, joista kumpikin voi ilmetä röyhkeänä käyttäytymisenä heitä kohtaan.

Aineistoni perusteella röyhkeä turisti on sellainen, joka suhtautuu vierailtavaan kohteeseen ja sen ihmisiin ylenkatseisesti, katsoo paikallista tasoa korkeamman varakkuuden tuovan hänelle rajattomia oikeuksia ilman vastuita tai velvollisuuksia ja pitää kohdettaan omana ei-kenenkään-maana jättäen paikallispiirteet, arvot, normit ja käyttäytymiskoodit huomiotta, ajautuen siten kulttuurisiin konflikteihin. Näin röyhkeyden takana piileviksi syiksi hahmottuvat etnosentrismi, globaalit valtasuhteet ja taloudellinen eriarvoisuus, sekä matkakohteen hahmottaminen liminoidiksi leikkikentäksi, jotka kaikki edesauttavat isännän roolin haltuun ottamista vieraan sijaan. Niin omien kuin informanttieni havaintojen ja kokemusten mukaan tämänkaltaista röyhkeyttä myös näkyi turistien keskuudessa, ja se olisi helposti vältettävissä tutustumalla kohteeseen etukäteen sekä pitämällä silmät auki paikan päällä ja sopeutumalla. Röyhkeältä turistilta, jolta siis puuttuu kulttuurinen sensitiivisyys ja sen myötä myös kyky tai halu joustaa, sekä kyky tai halu tunnistaa erilaisuutta muutoin kuin nähtävyyksinä, viihdyttävänä kuriositeetteina, tai omaa lomaa ärsyttävänä rajoitteina, voi kuitenkin puuttua kyky ja halu myös näihin yksinkertaisiin, rikkomuksia ja konflikteja tehokkaasti ehkäiseviin toimenpiteisiin.

Kohteen liminaalisuus riippuu aina siitä, kenen näkökulmasta sitä tarkastellaan. Isännän ja vieraan näkemykset paikasta sekä kohteisiin tai tapoihin liittämät merkitykset ovat väistämättä keskenään ristiriitaisia, mikä mahdollistaa saman asian näkemisen pyhänä, tai profaanina nähtävyytenä muiden joukossa. Mikä tekee turistien toiminnasta röyhkeää, on kohteen omiminen ja paikallisten merkitysten sivuuttaminen pitäessä sitä liminodina ei-kenenkään-maana, jonka rooli on toimia arjesta poikkeavan olotilan ja käyttäytymisen kontekstina. Koska Kaakkois-Aasia matkakohteena vaatii länsimaiselta vierailijalta jonkin verran vaivaa, ja alueen poikkeavuus niin fyysisiltä kuin kulttuurisiltakin piirteiltä on laajasti tiedossa, voisi paikalla ja sen ominaispiirteillä olettaa olevan olennainen sija matkamotiiveissa, kiinnostuksen distinktiivistä paikkaa kohtaan lähtökohtaista, ja siten paikallispiirteiden ja -kulttuurin tulevan huomioiduiksi jo matkasuunnitelmia tehdessä tai viimeistään väkisinkin paikan päällä. Näin ei kuitenkaan aina ole, sillä voimakkaasta paikallisväristä huolimatta kohde on mahdollista mieltää paikattomaksi, turistin omaksi vapaavyöhykkeeksi, jolloin erilaisuutta havainnoidaan lähinnä turismiteollisuuden kulutustuotteena, eikä toisten ei-liminoidina kotina ja arkena. Tai vaikka tapojen erot tunnistettaisi, ei sen välttämättä anneta vaikuttaa omaan käyttäytymiseen, mikäli matkan päätarkoitus on vaikkapa vapaa-ajan osto tai statuksen nosto.

Paikallinen elämänmeno turistin arjesta poikkeavana voidaan kokea miellyttävänä ja olennaisena osana matkakokemusta, omaa olemista ja elämistä hankaloittavana ja rajoittavana, tai olla matkan alkuperäinen motiivi itsessään. Suhtautuminen siihen ja toimeen tuleminen sen kanssa vaikuttaa olevan kiinni sekä kulttuurisesta sensitiivisyydestä että ennen kaikkea siitä mitä matkalta halutaan; omaa lomaa vai nähdä ja kokea tietty paikka, ja sitä kautta halusta ja kyvystä sopeutua ja mukautua olosuhteisiin. Siispä vastauksena tutkimusintressini alun perin herättäneeseen ihmettelyyn siitä, miksi ylipäänsä lähteä ulkomaille mikäli ei olla valmiita kohtaamaan vierautta ja joustamaan voi toimia juuri se, ettei ulkomaille suinkaan aina lähdetäkään kohtaamaan ja kokemaan vierautta, vaan oma vapaus, jolloin matkakohde on vain konteksti arjesta irtautumiselle ja tauolle normaaliudesta, eli vapauttavalle liminoidikokemukselle, jonka matka konkreettisena irtautumisena kodista mahdollistaa. Teoria turistimatkaista matkana liminoidiin voi tosin selittää sekä röyhkeän että kunnioittavan ja mukautuvan suhtautumistavan, joita kumpaakin myös turistimatalle tyypilliset lieveilmiöt turistinen kulttuuri ja latentti toinen voivat tuoda mukanaan.

Toiseus synnyttää samanaikaisesti sekä kiinnostusta ja halua, että pelkoa ja torjuntaa, ja vieraissa puitteissa selviämiseen onkin olemassa useita erilaisia keinoja (Edensor 2000: 338; Löytty 2004: 228–229). Joillekin arjesta ja normaalista poikkeavat ja siten käsittämättömätkin tilanteet ja

kokemukset sekä outo tapa- ja toimintakulttuuri ovat miellyttäviä ja jopa tavoiteltuja seikkailuja, kun taas toisille voi tuttuuden puute aiheuttaa suurta epävarmuutta ja ahdistusta, josta selviämiseksi pitäydytään omissa tavoissa ja ollaan pahimmillaan sokeita muille kuin omille tarpeille ja merkityksille, eli enemmän tai vähemmän tietoisesti kieltäydytään sopeutumasta. Tällaista suhtautumistapaa voisi tulkita eräänlaisena defenssimekanismina, eli epävarmuudensietotyökaluna tai ahdistuksen käsittelykeinona, jonka avulla ylläpidetään omaa mielenrauhaa ja tasapainoa vierauden keskellä. Oma keho, käyttäytyminen ja toiminta on joissain tilanteissa ainoa varmasti hallittava asia ja yhteys johonkin tuttuun ja turvalliseen, tarkoitti se sitten ruisleivän ja Juhla Mokaan kускаamista matkakohteeseen tai itsepintaista pitäytymistä omissa tavoissa paikalliskoodistosta piittaamatta, tarkoittivat nuo tuodut omat tavat sitten turistin kotikulttuuria tai kansainvälistä turistikulttuuria. Turistisessa kontekstissa ja kulttuuriantropologisesta näkökulmasta tällainen defensi on ymmärrettävissä vierauden torjumisena, kulttuurishokin lievennyskeinona, oman tilan luomisena ja haltuun ottamisena vierauden keskellä, mikä myös voi selittää turistien röyhkeää käytöstä, ja mikä juuri siksi olisi nähdäkseni hyvä ja tärkeä jatkotutkimusaihe aiheeni kannalta.

Akkulturaatio on, tai ainakin sen tulisi olla kaksisuuntainen prosessi myös turismin kontekstissa, ja turistit kokevatkin usein muutoksia arvojärjestelmissään kulttuurienvälisen kohtaamisen seurauksena (ks. Robinson 1999: 6). Useat tutkimukset ovatkin osoittaneet tällaisten kohtaamisten molemminpuolisia hyötyjä, kuten positiivisten asenteiden kehittyminen, kasvava kulttuurinen ymmärrys, etnisten ennakkoluulojen vähentyminen sekä omanarvontunnon, arvostuksen ja suvaitsevaisuuden kehittyminen (mt.: 8). Mikäli minän ympärille rakennetaan muuri, ei tällaisille kehityskuluille suoda sijaa, paitsi ehkäpä omanarvontunnon osalta. Siten tällaisen defenssin voi siis nähdä myös akkulturaation vaikutusten torjumisena, kun matkan päätarkoitus ei ole oppia eikä kokea tai edes aidosti kohdata vierautta. Turistimatka ei olekaan suinkaan kaikille transformatiivinen kokemus. Vaikka matkalla oltaisi onnistuttu saavuttamaan liminaalisuutta muistuttava tila, ei sen jälkeen siirrytä seuraavalle tasolle tai uuteen statukseen, vaan takaisin sinne mistä lähdettiin, tosin sillä erotuksella, että mukana on nyt uusia kokemuksia ja kerrottavaa kotona.

Liminaalitilaan siirtyminen ei ole mahdotonta distinktiivisissäkään paikoissa, ja se mahdollistaa sekä torjuvan tai välinpitämättömän että avoimen ja vastaanottavan suhtautumisen vierauteen; eli sekä röyhkeyden että aidon kiinnostuksen ja sensitiivisyyden. Liminaalisuus voi myös vaihdella täydellisestä paikattomuuden ja normittomuuden merkityksestä paikan ominaispiirteet tunnistavaan ja tunnustavaan poikkeavuuteen, eikä siten yksin selitä tutkielmani röyhkeää turistia. Ratkaisevaa

käyttäytymisen kannalta vaikuttaakin siten olevan nimenomaan se, tunnustetaanko ja tunnustetaanko matkakohde oikeaksi paikaksi oikeine ihmiseen ja omine tapoineen vai turistin omaksi vapaaksi leikkikentäksi, ja miten sen annetaan vaikuttaa omaan toimintaan. Länsimaisen turistin matka Kaakkois-Aasiaan on aina matka liminoidiin siinä mielessä, että se on selkeästi arjesta spatiaalisesti ja ajallisesti erotettu normaalista poikkeava vapaa-ajanvietevyöhyke, jonne siirtyminen tapahtuu usean rituaalin kautta, ja jossa eivät päde arkielämän normit, roolit ja käyttäytymismallit. Liminoidisuus sinänsä ei siis estä tunnustamista kohdetta oikeaksi paikaksi ja kunnioittamista sitä. Kansainvälisen paikattoman turistisen kulttuurin pelisääntöjen omaksuminen ei myöskään ole välttämätöntä, vaan liminoidissa voidaan leikkiä myös paikallisilla säännöillä. Sillä vaikka paikallista kulttuuria ei voinekaan nähdä turistin kodin kulttuurin käänteisenä versiona, voi se siitä hyvin paljon poikkeavana tuottaa turistisiin nautintoihin olennaisesti kuuluvaa virkistävää taukoa tavanomaisesta ja irtautumista kodin normistosta. Kodista poikkeava ympäristö, olotila ja käyttäytymiskoodisto voivat tuoda esiin myös kodista poikkeavan minän, eli latentin toisen, jonka myöskään ei tarvitse olla röhkeä eikä itsekäs tuottaakseen nautintoa turistille. Koska erilaiset olosuhteet ja käytännöt antavat mahdollisuuden erilaisen itsen toteuttamiseen ja/tai löytämiseen, myös paikallissääntöihin sopeutuminen voi tuottaa miellyttävää kokemusta olemisesta väliaikaisesti joku muu.

Näin ollen teoreettisen viitekehäkseni valossa ratkaisevaa ei näytä olevan turistin asema liminaalitulassa tai matkakohde liminoidina, eikä turistinen kulttuuri tai latentti toinen käänteisine käyttäytymiskoodistoine itsessään, sillä ne mahdollistavat myös paikallispiirteet huomioivan ja niitä kunnioittavan suhtautumis- ja käyttäytymistavan. Eivätkä ne siten sinänsä selitä tutkielmani röhkeän turistin toimintaa. Sen sijaan ratkaisevaa vaikuttaa olevan liminaalisuuden aste, eli se, kuinka syvälle liminaaliseen tilaan astutaan ja antaudutaan, ja missä määrin sen suoma vapaus haltuunotetaan; eli missä määrin matkakohde mielletään liminoidina vapaa-ajanvietevyöhykkeenä, ja missä määrin kansainvälisen turistisen kulttuurin käytännöt omaksutaan ja latentin toisen kokemukseen uppoudutaan. Mikäli kohde ei näyttäydy oikeana paikkana, vaan ainoastaan turistin omana liminoidina leikkikenttänä, ja mikäli paikalliskulttuurin käytännöt jätetään huomiotta ja korvataan turistisen kulttuurin oikeutetuiksi katsotuilla pelisäännöillä, ja mikäli oma asema omaksutaan matkakokemuksen ainoana itseoikeutettuna protagonistina jättäen muiden rooleiksi sen puitteina ja statisteina toimimisen, estää se matkakohteen tunnustamisen ja tunnustamisen toisten ei-liminoidiksi arjeksi. Tällöin se jää vain henkilökohtaisen vapautumisen näyttämöksi. Röhkeän ja kulttuurisensitiivisen turistin merkittävin ero vaikuttaa siis olevan se, havainnoidaanko ympäristöä toisten kotina ja arkena, jossa ollaan vain vieraita, vai ei-kenenkään-maana tai nähtävyytenä turistia

varten. Ilmikäyttäytymisen tasolla taas ratkaisevaa on se, miten tämän näkökulma ohjailee omaa toimintaa, eli pyritäänkö mukautumaan paikallisiin olosuhteisiin ja vaatimuksiin vai määritelläänkö säännöt itse vailla vastuita, velvollisuuksia tai rajoitteita.

Miten nämä turistin rooliin ja tilaan kuuluvien elementtien, eli liminaalitalan, liminoidisuuden, turistisen kulttuurin ja latentin toisen kulttuurisensitiivisyydenkin mahdollistavat, eli vähemmän kulttuurisia konflikteja, rikkomuksia ja loukkauksia aiheuttavat puolet saataisi yleiseen käytäntöön, onkin oma tutkimusaihe itsessään. Ja sellaisena erittäin tärkeä, sillä ainoastaan se tarjoaa tien turismin edellä mainittuihin positiivisiin potentiaaleihin. Ensiaskeleita voisivat kuitenkin olla realistisempien odotusten ja mielikuvien luonti esittämällä kohteet asuttuina ja elettyinä paikallisten arkena, eikä vain turistien eksoottisena leikkikenttänä tai kulutustuotteina, jolloin paikallispiirteet voitaisiin kohdata matkakokemuksen rikkautena eikä rajoitteina tai pelkkinä puitteina. Vaikkakin tärkeää, erilaisten kulttuurien kohtaamisessa tärkeintä ei ole tuntea ja hallita paikallinen käyttäytymiskoodisto läpikotaisin, vaan olennaisinta olisi kohdata Toinen ihmisenä sekä ymmärtää kohde tämän Toisen kotina, jossa itse ollaan vain käymässä. Vaikka turistille matka on miellyttävä ja virkistävä väliaika, joka mahdollistaa piittaamattomuuden normeista, isäntäyhteisöt eivät mene kotiin; he ovat kotona ja kontakti farangien kanssa on jatkuvaa.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Haastattelut

”Aino” nainen, 58 vuotta, haastattelu 17.1.2016, Oulu

”Matti” mies, 46 vuotta, haastattelu 17.1.2016, Oulu

”Riitta” nainen, 58 vuotta, haastattelu 17.8.2014, Oulu

”Uoti” mies, 56 vuotta, haastattelu 16.2.2014, Jyväskylä

Intonen Saara; kenttätöypäiväkirja, helmikuu – maaliskuu 2013. Thaimaa, Laos, Kambodža.

Intonen Saara; matkapäiväkirja, lokakuu – marraskuu 2005. Thaimaa, Laos.

Painamattomat lähteet

Bangkok-thailand-site.com (2008) Farang in Thailand Local Perspective. URI: <http://www.bangkok-thailand-site.com/farang-in-thailand.html>. Viitattu 24.5.2017.

Biggs A (2012) Hey, you, farang! Why so sensitive? Bangkok Post 11.03.2012. URI: <http://www.bangkokpost.com/print/283827/> Viitattu 27.9.2017

Boobbyer C (2016) Laos town known for drunkenness and tourist deaths cleans up its act. The Guardian 9.5.2016. URI <https://www.theguardian.com/travel/2016/may/09/vang-vieng-laos-tubing-calm-activities> Viitattu 27.9.2017

Wikipedia (2017) Category: Types of tourism. URI: https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Types_of_tourism Viitattu 27.9.2017

Yle Uutiset (9.6.2008) Seksiturismi Aasiassa tärkeä talouden tukipilari. URI: <https://yle.fi/uutiset/3-5153802>. Viitattu 11.9.2017.

Painetut lähteet

Andrews H (2012) Another place or just another space? Liminality and Crosby Beach. Teoksessa: Andrews H & Roberts L (toim.) Liminal landscapes : travel, experience and spaces in-between. Lontoo, Routledge: 152–166.

- Andrews H & Roberts L (2012) Introduction: re-mapping liminality. Teoksessa: Andrews H & Roberts L (toim.) *Liminal landscapes: Travel, experience and the spaces in-between*. Lontoo, Routledge: 1–18.
- Angeles L C & Sunanta S (2009) Demanding Daughter Duty. *Critical Asian Studies* 41(4): 549–574.
- Bond N & Falk J (2013) Tourism and identity-related motivations: Why am I here (and not there)? *International Journal of Tourism Research* 15(5): 430–442.
- Boniface P (1999) Tourism and cultures: consensus in the making? Teoksessa: Robinson M & Boniface P (toim.) *Tourism and cultural conflicts*. Wallingford, CABI Publishing: 287 – 306.
- Bowen J R (1995) The forms culture takes: A state-of-the-field essay on the anthropology of Southeast Asia. *Journal of Asian Studies* 54(4): 1047–1078.
- Choe J, Blazey M & Mitas O (2015) Motivations of non-Buddhists visiting Buddhist temples. *Current Issues in Tourism* 18(1): 70–82.
- Chubchuwong M & Speece MW (2016) The “People” Aspect of Destination Attachment in International Tourism. *Journal of Travel & Tourism Marketing* 33(3): 348–361.
- Crick M (1989) REPRESENTATIONS OF INTERNATIONAL TOURISM IN THE SOCIAL SCIENCES: Sun, Sex, Sights, Savings, and Servility. *Annual Review of Anthropology* 18: 307–344.
- Dahles H (2009) Romance and sex tourism. Teoksessa Hitchcock M, King V T & Parnwell M (toim.) *Tourism in Southeast Asia : challenges and new directions*. Kööpenhamina, Nias Press: 222–235.
- Doran R, Larsen S & Wolff K (2015) Different but Similar: Social Comparison of Travel Motives Among Tourists. *International Journal of Tourism Research* 17(6): 555–563.
- Doron A (2005) Encountering the 'Other': Pilgrims, Tourists and Boatmen in the City of Varanasi. *Australian Journal of Anthropology* 16(2): 157–178.
- Easthope H (2009) Fixed identities in a mobile world? The relationship between mobility, place, and identity. *Identities* 16(1): 61–82.
- Edensor T (2000) Staging tourism: Tourists as performers. *Annals of Tourism Research* 27(2): 322–344.
- Fingerroos O (2003) Refleksiivinen paikantaminen kulttuurien tutkimuksessa. *Elore* 10(2).
- Frazer E (2012) Urban exploration as adventure tourism: journeying beyond the everyday. Teoksessa: Andrews H & Roberts L (toim.) *Liminal landscapes : travel, experience and spaces in-between*. Lontoo, Routledge: 136–151.

- Galani-Moutafi V (2000) The self and the other: Traveler, ethnographer, tourist. *Annals of Tourism Research* 27(1): 203–224.
- Gibson H & Yiannakis A (2002) Tourist roles: Needs and the lifecourse. *Annals of Tourism Research* 29(2): 358–383.
- Harrison D & Schipani S (2009) Tourism in the Lao people's democratic republic. Teoksessa: Hitchcock M, King V T & Parnwell M (toim.) *Tourism in Southeast Asia : challenges and new directions*. Kööpenhamina, Nias Press: 165-188.
- Heikkilä-Horn M, Miettinen J O & Laakso P (2000) *Kaakkois-Aasia : historia ja kulttuurit*. Helsinki, Otava.
- Howarth A & Ibrahim Y (2012) Threat and suffering: The liminal space of 'The jungle'. Teoksessa: Andrews H & Roberts L (toim.) *Liminal landscapes : travel, experience and spaces in-between*. Lontoo, Routledge: 200–216.
- Hughes R (2008) Dutiful tourism: Encountering the Cambodian genocide. *Asia Pacific Viewpoint* 49(3): 318–330.
- Johnson A A (2007) Authenticity, Tourism, and Self-discovery in Thailand: Self-creation and the Discerning Gaze of Trekkers and Old Hands. *SOJOURN: Journal of Social Issues in Southeast Asia* 22(2): 153–178.
- Kantokorpi O (1994) *Vieraan kulttuurin kohtaaminen : mahdollisuuksia ja mahdottomuuksia*. Helsinki, Opetushallitus.
- King V (2009) Anthropology and tourism in Southeast Asia: Comparative studies, cultural differentiation and agency. Teoksessa: Hitchcock M, King V T & Parnwell M (toim.) *Tourism in Southeast Asia : challenges and new directions*. Kööpenhamina, Nias Press: 43–68.
- Löytty O (2004) *Meistä on moneksi*. Teoksessa: Lehtonen M, Ruuska P, Löytty O & Ruuska P (toim.) *Suomi toisin sanoen*. Tampere, Vastapaino.
- McCabe S (2005) 'Who is a tourist?': A critical review. *Tourist Studies* 5(1): 85–106.
- Meethan K (2012) Walking the edges: Towards a visual ethnography of beachscapes. Teoksessa: Andrews H & Roberts L (toim.) *Liminal landscapes : travel, experience and spaces in-between*. Lontoo, Routledge: 69–96.
- Milonoff T & Rantala R (2012) *Mad Manners: Seikkailijan etiketti - Opas maailman tapoihin*. Helsinki, Johnny Kniga.
- Milonoff T & Rantala R (2013) *Madventures - Uusi kansainvälisen seikkailijan opas*. Helsinki, Johnny Kniga.
- Montgomery H (2008) Buying Innocence: child-sex tourists in Thailand. *Third World Quarterly* 29(5): 903–917.

Neumann I B (2012) Introduction to the Forum on Liminality. *Review of International Studies* 38(2): 473–479.

Orley E (2012) Places remember events: Towards an ethics of encounter. Teoksessa: Andrews H & Roberts L (eds) *Liminal landscapes : travel, experience and spaces in-between*. Lontoo, Routledge: 36–49.

Pearce P L (2005) *Tourist behaviour: Themes and conceptual schemes*. Clevedon UK, Channel View Publications.

Pungas P & Vosu E (2012) The dynamics of liminality in Estonian mires. Teoksessa: Andrews H & Roberts L (toim.) *Liminal landscapes : travel, experience and spaces in-between*. Lontoo, Routledge: 87–102.

Putra I N D & Hitchcock (2009) Terrorism and tourism in Bali and Southeast Asia. Teoksessa: Hitchcock M, King V T & Parnwell M (toim.) *Tourism in Southeast Asia : challenges and new directions*. Kööpenhamina, Nias Press: 83–98.

Richter L (2009) Tourism policy-making in Southeast Asia: a twenty-first century perspective. Teoksessa Hitchcock M, King V T & Parnwell M (toim.) *Tourism in Southeast Asia : challenges and new directions*. Kööpenhamina, Nias Press: 132–145.

Robinson M (1999) Cultural conflicts in tourism: inevitability and inequality. Teoksessa: Robinson M & Boniface P (toim.) *Tourism and cultural conflicts*. Wallingford, CABI Publishing: 1–32.

Saarivuori T (2002) Maailman parhaat turistit Saksasta, kauheimmat brittejä, sanoo brittikysely. *Helsingin Sanomat* 24.7.2012.

Salazar N B (2011) The Power of Imagination in Transnational Mobilities. *Identities* 18(6): 576–598.

Salazar N B (2012) Tourism Imaginaries: A Conceptual Approach. *Annals of Tourism Research* 39(2): 863–882.

Selänniemi T (1996) *Matka ikuiseen kesään : kulttuuriantropologinen näkökulma suomalaisten etelänmatkailuun*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Sirkkilä H (2005) Elättäjyyttä vai erotiikkaa : miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.

Thomassen B (2012) Revisiting liminality: The danger of empty spaces. Teoksessa: Andrews H & Roberts L (toim.) *Liminal landscapes : travel, experience and spaces in-between*. Lontoo, Routledge: 21–35.

Thompson E C, Kitiarsa P & Smutkupt S (2016) From Sex Tourist to Son-in-Law. *Current anthropology* 57(1): 53–71.

Turner V (2007) *Rituaali : rakenne ja communitas*. Helsinki, Summa.

Urry J (1995) *Consuming places*. Lontoo, Routledge.

Ward S (2012) 'Danger zones': The British 'road movie' and the liminal landscape. Teoksessa: Andrews H & Roberts L (toim.) *Liminal landscapes : travel, experience and spaces in-between*. Lontoo, Rotuledge: 185–199.

Week L (2012) I am not a tourist: Aims and implications of "traveling". *Tourist Studies* 12(2): 186–203.

Wienecke-Janz D, Häilä A & Hyrkäs S (2008) *Maailmalla. Aasia*. Helsinki, Weilin + Göös.

Liite

Haastattelurunko

- Taustatiedot; sukupuoli, ikä, asuinpaikka, koulutus, työ
- Matkusteletko paljon?
 - o Mikä mieluisin / epämieluisin paikka? Miksi?
 - o Mitä matkalta yleensä haluat / lähdet etsimään?
 - (lomaa/rentoutumista/uusia kokemuksia/nähtävyyksiä/tutustumista uusiin kulttuureihin)
 - o Millä perusteella valitset kohteesi? Onko joitain yleisiä kriteerejä?
- Miksi juuri Kaakkois-Aasia?
 - o Mielikuvia paikasta + Mistä ne peräisin
 - o Mitä sieltä odotetaan / haetaan?
- Kauanko oma reissusi kesti?
- Miten itse valmistauduit matkaan
 - o ”Opiskeliko” / tutustuitko paikkaan ennalta?
 - Jos niin mitä kautta / mistä hait tietoa?
 - Jos niin mihin asioihin / ominaisuuksiin erityisesti?
 - (kulttuuri, historia, lainsäädäntö, viihdykkeet, hotellitarjonta)
- Miten itse vietit reissusi? Mitä teit? Miten vietit vapaa-aikaasi?
- Millaiselta paikallinen elämänmeno itsellesi vaikutti?
 - o Mitä tiesit odottaa ja olit varautunut / Mikä yllätti?
 - o Mikä ihastutti / ärsytti / hämmensi? – Pistikö jokin erityisesti silmään?
 - o Miten itse tulit yleensä toimeen kyseisessä paikassa & paikallisten kanssa?
 - o Näitkö / koitko jotkut paikalliset tavat / säännöt omituisiksi / ärsyttäviksi?
 - o Mitä mukavuuksia kaipasit kotoa?
 - Odotatko / vaaditko yleensä vastaavia kohteesta?
 - o Oliko joitain erityisen hankalia tilanteita?
 - Tiettyjä ja toistuvia / yksittäisiä tapauksia?
- Mitä luulet mitä muut matkailijat paikasta lähtevät hakemaan, miltä vaikuttaa?
 - o (kuitenkin vaivalloisempi paikka kuin esim. joku Kanaria)
- Millainen on tyypillinen turisti?
 - o Koetko itse olevasi turisti / matkailija / reppureissaaja tai jotain aivan muuta?
- Oletko tietoinen paikallisten käyttämästä nimityksestä farang?
 - o Mitä se mielestäsi tarkoittaa; selitä / kerro
 - o Liittyykö sanaan käsityksesi mukaan arvottamista?
 - o Onko nimitys mielestäsi oikeutettu / loukkaava / pystytkö itse samaistumaan?
- Miten turistit ja paikalliset vaikuttivat tulevan toimeen keskenään?
 - o Vai riippuuko se paikasta? (maa / kaupunki / tietty kohde)
 - o Erottuiko jotkut tietty ihmisryhmät edukseen / epäedukseen?
- Millaisena itse näit muiden turistien käyttäytymisen yleensä?

- Mahdollisia epäkohtia?
- Millaisissa tilanteissa?
- Mistä ristiriidat mahdollisesti johtuivat?
 - Tietämättömyys / välinpitämättömyys / suoranainen tahallisuus/röyhkeys?
- Olisivatko nämä tilanteet voineet olla jotenkin vältettävissä?
 - (esim. ottamalla etukäteen selvää paikallisista säännöistä/tavoista/kulttuurista)
- Miten tilanteet ratkesivat?
 - (molemminpuolista sovittelua/toinen osapuoli taipui?)
- Jos käyttäytymistä selitellään, miten?
 - Miten oikeutetaan itselle / muille?
- Mitä eroa + yhteistä on Thaimaalla, Laosilla, Kambodžalla?
 - Entä turistien käyttäytymisellä jokaisessa?
- Millainen on mielestäsi ”röyhkeä turisti”?
- Näkyikö siellä sellaisia?
- Onko suunnitelmissasi uusia reissuja?
 - Jos, niin minne päin?
 - Miksi / miksi ei Kaakkois-Aasiaan uudestaan?
 - Mihin tietäisit nyt varautua paremmin?
- Mitä sanoisit sinnepäin meneville ensikertalaiselle?
 - Terveisiä / varoituksen sanasia?
- Thaimaata tituleerattu seuraavaksi Suomen Kanariaksi, uskotko väitteeseen, ja jos niin millaisia vaikutuksia arvelisit tällaisella kehitysuunnalla olevan?